พระธรรมนิพนธ์

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก

ธรรมเพื่อความสวัสดี
ชีวิตนี้สำคัญนัก

ธรรมะเพื่อความสวัสดิ์ ชีวิตนี้สำคัญนัก

พระธรรมนิพนธ์

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก

ธรรมสภา

พระนิพนธ์เพื่อความสวัสดีแห่งชีวิต

และพระคติธรรมเพื่อเป็นแสงส่องใจ

....

....

พระคติธรรม

อันธรรมที่พระพุทธองค์ทรงประกาศมีมากมายพ้นประมาณ และทั้งหมดเป็นเครื่องดับทุกข์ได้จริง ตั้งแต่ทุกข์เล็กน้อย จนถึงทุกข์ใหญ่ยิ่ง ดับได้บ้างชั่วครั้งชั่วคราว ได้มีความสุขบ้างทุกข์บ้าง จนถึงดับทุกข์ได้ตลอดสายสิ้นเชิงตลอดไปนิรันดร.

ความสำคัญอยู่ที่ต้องรับปฏิบัติตามที่ทรงสอน ปฏิบัติได้จริงเพียงไร ก็จะได้รับผลจริงเพียงนั้น พระพุทธศาสนาเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งจริงแท้ สำหรับผู้ปรารถนาความดับทุกข์และความพ้นทุกข์อย่างสิ้นเชิง และพระพุทธศาสนามุ่งจิตใจเป็นสำคัญ มุ่งให้รักษาจิตใจให้ผ่องใส.

หัวใจพระพุทธศาสนา ๓ ประการมีดังนี้

๑. ความไม่ทำชั่วทั้งหมด

๒. ความทำดีให้ถึงพร้อม

๓. ความรักษาใจให้ผ่องใส

ความไม่ทำชั่วทั้งปวง และความทำดีทั้งหมด นั้นคือทางสะดวกไปสู่การปฏิบัติรักษาใจให้ผ่องใส.

สมเด็จพระญาณสังวร

สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก

ที่ พ ๔๗๓/๒๕๔๘

สำนักเลขานุการสมเด็จพระสังฆราช
วัดบวรนิเวศวิหาร กรุงเทพมหานคร

๑๐ ธันวาคม ๒๕๔๘

เรื่อง ประทานพระอนุญาตให้จัดพิมพ์บทพระนิพนธ์ จำนวน ๕ เรื่อง

เจริญพร นายสุทธิรักษ์ สุขธรรม ผู้ดำเนินการธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม

อ้างถึงหนังสือลงวันที่ ๒๘ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๔๘ กราบทูลสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ขอประทานอนุญาตจัดพิมพ์บทพระนิพนธ์ จำนวน ๕ เรื่อง คือ ๑. รสแห่งความเมตตาชุ่มเย็นยิ่งนัก ๒. อำนาจอันยิ่งใหญ่แห่งกรรม ๓. ตนอันเป็นที่รักยิ่ง ๔. ธรรมเพื่อความสวัสดี ๕. ทุกชีวิตมีเวลาอันจำกัด พระนิพนธ์ของเจ้าประคุณสมเด็จฯ ซึ่งเป็นพระธรรมคำสั่งสอนขององค์สมเด็จพระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้ทรงเป็นพระบรมครูของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เพื่อให้พุทธศาสนิกชนได้นำธรรมะไปเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติสืบไป รายละเอียดแจ้งแล้วนั้น

ได้นำความขึ้นกราบทูลทรงทราบฝ่าพระบาทแล้ว ทรงอนุโมทนาและประทานอนุญาตให้จัดพิมพ์บทพระนิพนธ์ จำนวน ๕ เรื่อง ดังกล่าวได้ ตามที่กราบทูลขอ

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดทราบ.

ขออำนวยพร

พระเทพสารเวที

(พระเทพสารเวที)
ผู้ปฏิบัติหน้าที่เลขานุการสมเด็จพระสังฆราช

โทร ๐-๒๒๘๑-๒๘๓๑-๓
โทรสาร ๐-๒๒๘๐-๐๓๔๓

คำนำในการจัดพิมพ์

"ธรรมเพื่อความสวัสดี" พระนิพนธ์ สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก เล่มนี้ พระองค์ท่านได้เมตตาอนุญาตให้ธรรมสภาจัดพิมพ์ โดยรวบรวมและจัดหมวดหมู่จาก พระนิพนธ์ "แสงส่องใจ" ซึ่งเป็นพระนิพนธ์ที่ชาวพุทธทั่วไปรู้จักและสรรเสริญว่า "อ่านง่ายและเข้าใจได้ดี" พระองค์ท่านได้ทรงนิพนธ์ต่อเนื่องกัน มอบเป็นธรรมทานให้กับผู้เข้าเฝ้าตามโอกาสต่าง ๆ กัน

การจัดพิมพ์หนังสือชุด "พระนิพนธ์ สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก" ครั้งนี้ ธรรมสภาได้แยกหมวดหมู่จัดพิมพ์เป็น ๕ เล่ม ดังนี้

๑. พระนิพนธ์ เรื่อง *ธรรมเพื่อความสวัสดี*
๒. พระนิพนธ์ เรื่อง ตนอันเป็นที่รักยิ่งของตน
๓. พระนิพนธ์ เรื่อง ทุกชีวิตมีเวลาอันจำกัด
๔. พระนิพนธ์ เรื่อง อำนาจอันยิ่งใหญ่แห่งกรรม
๕. พระนิพนธ์ เรื่อง รสแห่งความเมตตา ชุ่มเย็นยิ่งนัก

บุญกุศลอันเกิดจากการจัดพิมพ์หนังสือชุดนี้ ขอน้อมถวายแด่สมเด็จพระญาณสังวร ฯ ขออาราธนาคุณพระศรีรัตนตรัย โปรดอภิบาลรักษาพระองค์ท่านให้มีพระชนมายุยืนนาน และสถิตเป็นตราประทีปแห่งคุณธรรม ส่องสว่างในดวงจิตของเหล่าพุทธศาสนิกชนสืบไปชั่วกาลนาน

ด้วยความสุจริต หวังดี

ธรรมสภาปรารถนาให้โลกพบกับความสงบสุข

สารบัญ

ธรรมเพื่อความสวัสดี

ธรรมเพื่อความสวัสดี

สมเด็จพระญาณสังวร

สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก

ธรรมเพื่อความสวัสดีแห่งชีวิต

o *ธรรมเพื่อความสวัสดีแห่งชีวิต*

กตัญญูกตเวที...ความรู้คุณที่ท่านทำแล้วแก่ตน และตอบแทนพระคุณนั้น พระพุทธองค์ทรงสรรเสริญว่า เป็นธรรมของคนดี คือคนดีมีธรรมนี้ หรือธรรมนี้ทำให้คนเป็นคนดี คือคนใดมีธรรมคือความกตัญญูกตเวที คนนั้นก็คือคนดีนั่นเอง ในด้านตรงกันข้าม คนใดไม่มีกตัญญูกตเวที คนนั้นไม่ใช่คนดี.

เชิญสำรวจตัวเองให้ทุกคน ให้เห็นใจตนอย่างชัดเจนตรงตามความจริง ว่ามีความกตัญญูกตเวทีหรือไม่ แล้วก็จะรู้จักตนเองว่าเป็นคนดีหรือไม่ ไม่มีกตัญญูกตเวทีไม่เป็นคนดีจริงๆ อย่าสงสัย แต่จงเร่งอบรมใจตนเอง ให้มีกตัญญูกตเวทิตาธรรมให้จงได้ อย่าให้ผ่านชีวิตนี้ไปสู่ชีวิตหน้าที่ยาวนาน โดยไม่ถือโอกาสสร้างชีวิตในภพชาติข้างหน้าให้สวยสดงดงามอย่างยิ่ง.

o *กตัญญูกตเวทิตา : ธรรมที่สร้างคนให้เป็นคนดี*

กตัญญูกตเวทิตาธรรม เป็นธรรมเครื่องสร้างคนให้เป็นคนดีจริงๆ เพราะความรู้คุณท่านผู้มีคุณ และความตั้งใจจะตอบแทนพระคุณ คือเครื่องป้องกัน ที่สำคัญที่สุดก็จะกันให้พ้นจากการ

ทำผิดคิดร้ายได้ทั้งหมด โดยมีจุดมุ่งหมายอยู่ที่ความไม่ปรารถนาจะทำให้ผู้มีพระคุณเป็นทุกข์เดือดร้อนกายใจ.

๐ *ผู้ใดมีกตัญญูกตเวทีอย่างจริงใจ เป็นเหตุให้ผู้นั้นเป็นคนคิดดี พูดดี ทำดี*

ทุกคนมีผู้มีพระคุณของตน อย่างน้อยก็มารดาบิดา ครูอาจารย์ เพียงมีกตัญญูรู้คุณท่านเท่าที่กล่าวนี้ ก็เพียงพอจะคุ้มครองตนให้พ้นจากความไม่ดีทั้งปวงได้ ขอให้เป็นเพียงความกตัญญูกตเวทีจริงใจเท่านั้น อย่าให้เป็นเพียงนึกว่าตนเป็นคนกตัญญู ความจริงกับความนึกเอาแตกต่างกันมาก ผลที่จะได้รับจึงแตกต่างกันมากด้วย.

ผู้มีกตัญญูกตเวทีนั้น จะรู้จักบุญคุณของผู้มีบุญคุณทั้งหมด จะตอบสนองทุกคนเต็มสติปัญญาความสามารถควรแก่ผู้รับ และนี่เองที่จะเป็นเหตุให้คิดดี พูดดี ทำดี เพราะเกรงว่าการคิดไม่ดี พูดไม่ดี ทำไม่ดี จะมีส่วนทำให้ผู้มีบุญคุณเดือดร้อน.

เช่นมารดาบิดาเป็นผู้มีพระคุณ ลูกกตัญญูจะประพฤติตัวเป็นคนดี จะไม่เป็นคนเลวเพราะเกรงว่ามารดาบิดาจะเสื่อมเสีย นี่เท่ากับคุ้มครองตนเองได้แล้วด้วยความกตัญญูกตเวที.

o *คนดีคนเดียว ให้ความร่มเย็นเป็นสุขได้กว้างไกล*

พระพุทธเจ้าทรงมีพระคุณใหญ่ยิ่งที่สุด ทรงมีพระคุณต่อโลก ต่อศาสนิกของโลก.

พระธรรมคำสอนของพระพุทธองค์ ที่ทำให้พุทธศาสนิกเป็นคนดีมีธรรมะนั้น มิได้เป็นคุณเฉพาะพุทธศาสนิกเท่านั้น แต่เป็นคุณไปทั่วถึง.

คนดีคนเดียวให้ความร่มเย็นเป็นสุขได้กว้างไกล เช่นเดียวกับคนไม่ดีคนเดียว ให้ความทุกข์ความร้อนได้มากมาย.

พระพุทธศาสนาสร้างพุทธศาสนิกชนที่ดี ก็เท่ากับพระพุทธศาสนาสร้างความร่มเย็นเป็นสุขให้แก่โลกด้วยเหมือนกัน พึงมีกตัญญูกตเวทีต่อพระพุทธเจ้า คิดดี พูดดี ทำดี ให้เป็นไปดังที่ทรงแสดงสอนไว้ จะหนีกรรมเก่าได้ทัน และจะสร้างชีวิตในชาติใหม่ในภายหน้า ให้วิจิตรงดงามเพียงใดก็ได้.

o *ชีวิตที่สวัสดีมีสุขสงบได้*

พระพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพานแล้ว ไม่ได้หายไปไหน พระพุทธบารมียังปกปักรักษาโลกอยู่ คนในโลกยังรับพระพุทธ

บารมีได้ มิได้แตกต่างไปจากเมื่อยังทรงดำรงพระชนม์อยู่ เพียงแต่ว่าจำเป็นต้องเปิดใจออกรับ มิฉะนั้นก็จะรับไม่ได้.

การเปิดใจรับพระพุทธบารมีไว้คุ้มครองรักษาตนไม่ยากลำบาก ไม่เหมือนการเข็นก้อนหินใหญ่ที่ปิดปากถ้ำ เพียงน้อมใจนึกถึงพระพุทธเจ้าให้จริงจังอยู่เสมอ ก็จะรับพระพุทธบารมีได้ จะมีชีวิตที่สวัสดีมีสุขสงบได้.

พระพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพานแล้ว ไม่ทรงเวียนว่ายตายเกิดในวัฏสงสารอีกต่อไป แต่พระพุทธบารมียังพรั่งพร้อม พระอาจารย์สำคัญองค์หนึ่งท่านเล่าไว้ว่า เมื่อท่านปฏิบัติเพื่อความหลุดพ้นอยู่ในป่าดงพงพีนั้น พระพุทธเจ้าได้เสด็จไปทรงสอนท่านด้วยพระพุทธบารมีเสมอ และท่านพระอาจารย์องค์นั้น ต่อมาก็เป็นที่ศรัทธาเคารพของพุทธศาสนิกชนจำนวนมาก ที่เชื่อมั่นว่าท่านปฏิบัติถึงจุดหมายปลายทางแล้ว.

๐ *พระพุทธบารมีของพระพุทธเจ้า*

พระพุทธเจ้าเมื่อเสด็จดับขันธปรินิพพานแล้ว ด้วยพระพุทธบารมี ได้เสด็จไปทรงแสดงธรรมโปรดพระอาจารย์องค์สำคัญให้บรรลุมรรคผลนิพพานได้ ไม่มีอะไรให้สงสัยว่าเป็นสิ่งสุด

วิสัย เป็นสิ่งที่เป็นไปไม่ได้ มีเรื่องของท่านพระโมคคัลลาน์เป็นเครื่องยืนยันรับรอง คือเมื่อปฏิบัติธรรมถึงจุดปรารถนาสูงสุดแล้ว ท่านถูกโจรเจ้ากรรมในอดีต พยายามหาทางทำลายชีวิตท่าน ท่านพยายามใช้อิทธิฤทธิ์หลบหนี แต่โจรก็ติดตามไม่หยุดยั้ง จนท่านเบื่อหน่ายที่จะหนีต่อไป จึงยอมให้โจรจับได้ และทุบท่านจนร่างแหลกเหลว นิพพานในที่สุด.

เมื่อนิพพานแล้ว ท่านได้รวมร่างเข้าอีกครั้งหนึ่ง เหาะไปเฝ้าพระพุทธเจ้า กราบทูลเรื่องราวให้ทรงทราบแล้วกราบทูลลา เรื่องของท่านพระโมคคัลลาน์เป็นเครื่องให้ความเข้าใจอย่างกระจ่างแจ่มชัดว่า พระพุทธเจ้าก็ดี พระอรหันตเจ้าก็ดี แม้ดับขันธปรินิพพานแล้ว ท่านก็เพียงไม่มีร่างเหลืออยู่เท่านั้น บารมีและคุณธรรมทั้งปวงของท่าน ยังพรั่งพร้อมเป็นประโยชน์ได้อย่างยิ่ง.

o *ผู้มีสัมมาปัญญา ควรเร่งปฏิบัติพระพุทธศาสนา*

เมื่อมั่นใจในความดำรงอยู่อย่างยั่งยืนนิรันดร แห่งพระพุทธบารมี หรือคุณธรรมของพระพุทธองค์ และของครูอาจารย์สำคัญทั้งหลาย ที่ท่านไกลแล้วจากกิเลสเครื่องเศร้าหมอง

พุทธศาสนิกทั้งหลาย ผู้มีสัมมาปัญญา สัมมาทิฐิ ก็ควรเร่งปฏิบัติพระพุทธศาสนา ให้ได้เป็นคนดีตามลำดับไป ให้เป็นที่ปรากฏประจักษ์ในพระญาณหยั่งรู้ของพระพุทธองค์ เท่ากับเปิดประตูใจออกอย่างกว้างขวางรับพระพุทธบารมี ให้พระพุทธบารมีเสริมส่งบารมีของตน จนกว่าตนเองจะสามารถเป็นผู้มีบารมี มีคุณธรรมดำรงยั่งยืนอยู่ได้เช่นท่านผู้เป็นพุทธอริยสาวกทั้งหลาย.

วันนั้นมาถึงผู้ใดเมื่อไร วันนั้นผู้นั้นก็จะไม่ต้องกังวลที่จะใช้ชีวิตนี้ทำทางหนีมือแห่งกรรม และไม่ต้องกังวลสร้างชีวิตให้ชาติอนาคตให้สมบูรณ์บริบูรณ์สวยสดงดงามต่อไป.

๐ *การหาทางหนีมือแห่งกรรม สำคัญยิ่งนักสำหรับชีวิตในชาติปัจจุบันนี้*

แทบทุกคนเคยเป็นมาแล้ว ทั้งเทวดา เจ้าฟ้า พระมหากษัตริย์ ยาจก วณิพก เศรษฐี คหบดี ตลอดจนสัตว์ใหญ่สัตว์น้อย เคยตายมาแล้วด้วยอาการต่างๆ ตายอย่างเทวดา ตายอย่างเจ้าฟ้าเจ้าแผ่นดิน ตายอย่างขอทานข้างถนน ตายอย่างสัตว์ ทั้งที่ตายเอง และทั้งที่ถูกฆ่าตาย.

เคยมีทั้งสุข เคยมีทั้งทุกข์ เคยเป็นทั้งผู้ร้าย เคยเป็นทั้งผู้ดี น้ำตาเคยท่วมบ้านท่วมเมืองมาแล้ว กระดูกทับถมแผ่นดินนี้หาที่ว่างสักเท่าปลายเข็มหมุดจะปักลงก็ไม่พบ เปรียบกับชีวิตนี้เพียงชาติเดียว ชีวิตนี้จึงน้อยนัก จะห่วงใยแสวงหาอะไรอีกมาให้ชีวิตนี้ ที่จะสำคัญกว่าการห่วงหาทางหนีมือแห่งกรรม ที่ทำไว้มากมายในอดีตชาติ.

o *กรรมใดมากกว่า แรงกว่า สำคัญกว่า กรรมนั้นจะส่งผลมากกว่า เร็วกว่า มั่นคงกว่า*

แทบทุกคนมีชาติในอนาคตที่ไกลออกไป พ้นความรู้เห็นของใครทั้งหลาย จะเกิดเป็นอะไรต่อมิอะไรก็ได้ทั้งสิ้น ตามอำนาจของกรรมที่ได้ทำไว้แล้ว ทั้งที่ทำในอดีตชาติและที่ทำในชาตินี้ สำคัญที่ว่าได้ทำกรรมใดมากกว่า แรงกว่า สำคัญกว่า กรรมนั้นก็จะส่งผลมากกว่า เร็วกว่า และหนักแน่นมั่นคงกว่า.

ถ้าเป็นกรรมดี ก็จะให้ความสุขความเจริญ มีบุญห้อมล้อมรักษา.

ถ้าเป็นกรรมชั่ว ก็จะให้ความทุกข์ความเสื่อมโทรม มีบาปห้อมล้อมรังควาน.

๐ *ชีวิตที่อยู่ใต้อำนาจกิเลส ไปสู่ทุคติแน่นอน*

ชีวิตที่ตกอยู่ใต้อำนาจความโลภ ความโกรธ ความหลง แสวงหาอำนาจวาสนาบารมี ทรัพย์สินเงินทอง อย่างไม่คำนึงถึงความถูกต้อง ไม่คำนึงถึงศีลธรรมใดๆ ชื่นชมสมใจแล้วมิใช่ว่าจะยั่งยืน จะชื่นชมสมปรารถนาไปได้อย่างมากก็ชั่วอายุร้อยปี แล้วก็หมดสิ้นทุกสิ่งทุกอย่าง ทิ้งชื่อเสียงที่เน่าเหม็นไว้ให้คนโจษขาน พาแต่จิตดวงเดียวร่อนเร่ไป ทำกรรมไม่ดีไว้ ก็จะไปพร้อมกับจิตที่ห่อหุ้มด้วยความไม่ดี ไปสู่ทุคติ ภพภูมิที่ไม่ดี ภพภูมิที่มีแต่ความทุกข์

จิตดวงเดียวที่ปราศจากอำนาจวาสนาบารมี ทรัพย์สินเงินทองที่เมื่อชีวิตในชาตินี้กอบโกยไว้ด้วยอำนาจกิเลส จักท่องเที่ยวทุกข์ร้อนไปนานนักหนา นับกาลเวลาหาได้ไม่ นับภพชาติหาถูกไม่ ในทุคติ.

๐ *ชีวิตที่มั่นคงอยู่ในความดี สุคติเป็นอันหวังได้*

ชีวิตนี้ที่ไม่ตกอยู่ใต้อำนาจความโลภ ความโกรธ ความหลง มั่นคงอยู่ในความดีมีศีลธรรม จะร่มเย็นเป็นสุขชั่วกาลนาน

ความสุขที่จักไม่สิ้นสุดลงพร้อมกับชีวิตนี้ที่น้อยนัก ที่มีเวลาเพียงร้อยปีเท่านั้นโดยประมาณ.

จิตดวงเดียวที่พรั่งพร้อมด้วยบุญกุศล จักท่องเที่ยวเบิกบานไปนานนักหนา นับกาลเวลาหาได้ไม่ นับภพชาติหาถูกไม่ในสุคติ จนกว่าจะถึงที่สุดแห่งทุกข์ พ้นการเวียนว่ายตายเกิดอีกต่อไป อันเป็นจุดสูงสุดในพระพุทธศาสนา ที่สมเด็จพระบรมศาสดาทรงนำไปแล้ว และทรงแสดงแจ้งทางไว้ให้แล้วอย่างละเอียดถี่ถ้วน ด้วยพระมหากรุณาที่เปรียบมิได้.

พุทธสาวกทั้งหลาย ได้ตามเสด็จไปถึงจุดหมายอันเป็นบรมสุขนั้นแล้วมากมี ทั้งในสมัยพุทธกาล และในปัจจุบันนี้ ทั้งยังจะสืบต่อไปในอนาคตกาลนานไกล ตราบที่ยังมีผู้ใส่ใจปฏิบัติธรรมคำสอนของพระพุทธองค์อยู่.

o *เครื่องคุ้มครองชีวิตให้สวัสดี*

ชีวิตนี้น้อยนัก แต่ชีวิตนี้สำคัญนัก เป็นหัวเลี้ยวหัวต่อ เป็นทางแยก จะไปสูง ไปต่ำ จะไปดี ไปร้าย เลือกได้ในชีวิตนี้เท่านั้น พึงสำนึกในข้อนี้ให้จงดี แล้วจงเลือกเถิด เลือกให้ดีเถิด ชีวิตนี้จักสวัสดี และชีวิตข้างหน้าก็จักสวัสดีได้ ถ้ามือแห่ง

กรรมร้ายไม่เอื้อมมาถึงเสียก่อน.

มือแห่งกรรมร้ายใดๆ ก็จะเอื้อมมาถึงไม่ได้ ถ้าชีวิตนี้วิ่งหนีได้เร็วกว่า และการจะวิ่งหนีให้เร็วกว่ามือแห่งกรรมนั้น จะต้องอาศัยกำลังบุญกุศลคุณงามความดีเป็นอันมาก และสม่ำเสมอ.

กำลังความสามารถในการวิ่งหนีมือแห่งกรรมชั่วกรรมร้าย คือการทำดีพร้อมทั้งกายวาจาใจ ทุกเวลา.

ผู้มีสติระวังไม่ทำความไม่ดีทั้งกายวาจาใจได้ยิ่งกว่าผู้อื่น คือผู้มีกตัญญูกตเวที อันเป็นธรรมสำคัญที่จะทำคนให้เป็นคนดี มีความห่วงใยปรารถนาจะระวังรักษาผู้มีพระคุณ ไม่ให้ต้องเสียทั้งชื่อเสียง และไม่ต้องเสียทั้งน้ำใจ.

ผู้มีกตัญญูกตเวที จึงเป็นผู้มีธรรมเครื่องคุ้มครองให้สวัสดี เครื่องคุ้มครองให้สวัสดีก็คือ คุ้มครองไม่ให้ทำความไม่ดี คุ้มครองให้ทำแต่ความดี ทั้งกาย วาจา ใจ ทุกเวลา.

ชีวิตนี้น้อยนัก พึงใช้ชีวิตนี้อย่างผู้มีปัญญา ให้เป็นทางไปสู่ชีวิตหน้าที่ยืนนาน ให้เป็นสุคติที่ไม่มีกาลเวลาหาขอบเขตมิได้ โดยยึดหลักสำคัญคือ ความกตัญญูกตเวที ต่อมารดา บิดา และต่อสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ให้มั่นคงทุกลมหายใจเข้าออกเถิด.

ความกตัญญูกตเวที

o *ความกตัญญูกตเวที*

การรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีของตนไว้อย่างดี เป็นการแสดงกตัญญูกตเวทีประการหนึ่ง ต่อท่านผู้ทรงพระคุณต่อประเทศชาติ และเป็นการแสดงกตัญญูกตเวทีต่อประเทศชาติของตนด้วย.

o *ความมีสัมมาคารวะ*

ขนบธรรมเนียมประเพณีอย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นความภาคภูมิใจของไทย เป็นที่ยกย่องสรรเสริญของชนต่างชาติทั้งหลาย คือความมีสัมมาคารวะ.

สัมมา หมายถึง ที่ดีที่ชอบ, คารวะ หมายถึง เคารพ, สัมมาคารวะหมายถึงให้ความเคารพคารวะที่ดีที่ชอบ คือที่งดงามเหมาะสมต่อผู้เกี่ยวข้องทั้งหลายทั้งปวง.

นี่คือขนบธรรมเนียมประเพณีของไทย ซึ่งเป็นที่ภาคภูมิใจอย่างยิ่ง ควรได้รับการรักษาให้ดำรงอยู่ยั่งยืนตลอดไป ไม่ควรปล่อยให้ความใจง่าย เห็นกับความพอใจของแต่ละคน ทำลายขนบธรรมเนียมนี้.

๐ *ไม่มีใคร จะได้รับผลดีจากการแสดงสัมมาคารวะ นอกจากเจ้าตัวเองที่ได้กระทำเท่านั้น*

อันการแสดงสัมมาคารวะนั้น แม้จะเหมือนเป็นการยกผู้ได้รับว่าสูงและผู้ให้ว่าต่ำ แต่ที่จริงมิได้เป็นเช่นนั้น.

ผู้แสดงสัมมาคารวะนั่นเอง เป็นผู้ประกาศความสูงของตนให้ปรากฏแก่ตาผู้รู้ทั้งหลาย ผู้ได้รับมีฐานะอย่างไรก็คงอยู่ในฐานะเดิม ไม่อาจสูงขึ้นได้เพราะสัมมาคารวะที่ได้รับ.

การแสดงสัมมาคารวะก็เป็นกรรม จึงเข้ากฎของกรรมตามที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ คือ ผู้ใดทำผู้นั้นย่อมได้รับ เมื่อสัมมาคารวะเป็นกรรมดี ผลดีจึงเกิดแก่ผู้ทำ แม้มีความรู้สึกไม่อยากจะแสดงสัมมาคารวะเมื่อใด ก็ควรนึกถึงความจริงนี้ ไม่มีใครไหนอื่นจะได้รับผลดีจากการแสดงสัมมาคารวะ นอกจากเจ้าตัวเองเท่านั้น.

ในทางตรงกันข้าม ผู้แสดงความก้าวร้าว หยาบคาย ไม่มีสัมมาคารวะ ก็ไม่มีใครไหนอื่นจะต้องกระทบกระเทือน นอกจากเจ้าตัวเองเท่านั้น.

อันคำว่าที่พึ่งนั้น เป็นที่เข้าใจกันดีว่า หมายถึงผู้ให้ความปกป้องอุปการะทุกประการ.

จึงเป็นที่เข้าใจกันด้วยว่า พระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ เป็นที่พึ่งของพุทธศาสนิก คือพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ จะปกป้องอุปการะให้เป็นสุขสวัสดี.

เพื่อให้ความเข้าใจนี้ไม่มีโอกาสผิดพลาด จึงควรศึกษาให้รู้ชัดว่า พุทธัง สรณัง คัจฉามิ...ข้าพเจ้าถึงพระพุทธเจ้าเป็นที่พึ่ง นั้นหมายถึงว่า จะปฏิบัติตามที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอน การปฏิบัติตามที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอน จะเป็นเหตุให้ถึงความสุขสวัสดีได้แน่.

ธัมมัง สรณัง คัจฉามิ...ข้าพเจ้าถึงพระธรรมเป็นที่พึ่ง นั้นหมายถึงว่า จะปฏิบัติตามพระธรรม ก็คือตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า การปฏิบัติตามพระธรรมจะเป็นเหตุให้ถึงความสุขสวัสดีได้แน่.

สังฆัง สรณัง คัจฉามิ...ข้าพเจ้าถึงพระสงฆ์เป็นที่พึ่ง นั้นหมายถึงว่า จะปฏิบัติตามพระอริยสงฆ์ท่านปฏิบัติ คือปฏิบัติดี ปฏิบัติตรง ปฏิบัติถูก ปฏิบัติชอบ การปฏิบัติตามที่พระอริยสงฆ์ท่านปฏิบัติ จะเป็นเหตุให้ถึงความสุขสวัสดีได้แน่.

สรณัง คัจฉามิ หรือการถึงเป็นสรณะเป็นที่พึ่ง มีความหมายเช่นนี้.

๐ การกราบไหว้ผู้ทรงพระคุณ แม้ที่ล่วงลับแล้ว เป็นการแสดงความมีกตัญญูกตเวทิตาธรรม

การเคารพบูชากราบไหว้ท่านผู้เป็นมารดาบิดาบุพการีที่ล่วงลับแล้วทั้งหลาย หรือท่านผู้มีพระคุณทั้งหลายก็ตาม มิได้ถือเป็นการปฏิบัติแบบถึงเป็นที่พึ่ง มิได้เป็น สรณัง คัจฉามิ.

เพราะฉะนั้น จึงไม่เป็นการผิดที่พุทธศาสนิกทั้งหลาย ผู้กล่าววาจาถึงพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ เป็นสรณะที่พึ่งแล้ว จะแสดงความเคารพคารวะกราบไหว้ท่านผู้ทรงพระคุณ แม้ล่วงลับแล้วทั้งหลาย เพราะเป็นการแสดงความมีคุณธรรมสูงส่ง คือกตัญญูกตเวทิตาธรรม.

บุถุชนผู้ไม่มีญาณหยั่งรู้หยั่งเห็นไปถึงภพภูมิอื่น พ้นไปจากภพภูมิของตนในปัจจุบัน ย่อมไม่อาจรู้ได้ว่า ท่านผู้มีพระคุณทั้งหลายสถิตอยู่ ณ ภพใดภูมิใด ในฐานะใด.

การแสดงความเคารพคารวะ โดยมุ่งแสดงความระลึกรู้ผู้มีพระคุณท่าน จึงไม่เป็นความผิด ความงมงาย แตกต่างกับความกตัญญูกตเวทีเหมือนสีดำแตกต่างกับสีขาว ผู้มีปัญญาเมื่อพิจารณารู้จักความงมงายและความกตัญญูกตเวที จึงปฏิบัติได้ถูกต้อง.

o *ผู้บริหารจิตทั้งหลาย*
พึงมีความกตัญญูกตเวทีต่อผู้ทรงพระคุณ

อันความกตัญญูกตเวทีนั้น หาได้ยากในผู้มีจิตไม่ประณีต เพราะความไม่ประณีตแห่งจิตใจ จะทำให้ไม่ตระหนักชัดในความกตัญญูกตเวที ทำให้เห็นไปว่า ความกตัญญูกตเวทีเป็นความงมงาย เป็นความเปล่าประโยชน์.

ผู้มาบริหารจิตทั้งหลาย พึงพินิจให้รู้จักความกตัญญูกตเวทีให้ถูกต้อง พึงมีกตัญญูกตเวทีต่อผู้ทรงพระคุณ ไม่เพียงแต่เฉพาะท่านที่ยังดำรงชีวิตอยู่ แต่ต้องตลอดถึงท่านผู้ล่วงลับแล้ว ไม่ว่าจะสถิตอยู่ ณ ภพใดภูมิใด ที่ไม่อาจตามไปรู้เห็นด้วยความสามารถของตน.

o *ผู้มุ่งปฏิบัติธรรม เพื่อพ้นจากกิเลส*
ต้องหมั่นพิจารณาในการเลือกเฟ้นธรรม

ผู้ที่มุ่งมาบริหารจิต มุ่งการปฏิบัติธรรมเพื่อความพ้นจากกิเลส ต้องพิจารณาใจตนในขณะอ่านหนังสือหรือฟัง เรียกว่าเป็นการเลือกเฟ้นธรรม.

ธรรมใดกระทบใจว่าตรงกับที่ตนเป็นอยู่ พึงปฏิบัติน้อมนำธรรมนั้นเข้าสู่ใจตน เพื่อแก้ไขให้เรียบร้อย.

ที่ท่านกล่าวว่า "เห็นบัณฑิตใด ผู้มีปกติชี้ความผิดให้ ดุจผู้บอกขุมทรัพย์ให้ ซึ่งมีปกติกล่าวกำราบ มีปัญญา พึงคบบัณฑิตเช่นนั้น เมื่อคบท่านเช่นนั้น ย่อมประเสริฐ ไม่เลวเลย".

ศีลเท่านั้น เป็นเลิศในโลก

o *ความชนะในมนุษย์และเทวดา ย่อมมีเพราะศีล*

พุทธภาษิตบทหนึ่งกล่าวไว้แปลความว่า “ศีลเท่านั้นเป็นเลิศในโลกนี้ ส่วนผู้มีปัญญาเป็นผู้สูงสุด ความชนะในหมู่มนุษย์และเทวดา ย่อมมีเพราะศีลและปัญญา”

หมายถึง ในบรรดาคุณทั้งปวงในโลก ศีลเป็นคุณวิเศษ แต่มิได้กล่าวว่าผู้มีศีลเป็นผู้สูงสุด หากกล่าวว่าผู้มีปัญญาเป็นผู้สูงสุด จึงเปรียบศีลเป็นรากฐานที่มั่นคงและแข็งแรงที่สุด.

o *ศีลเป็นฐานที่เลิศของปัญญา*

ปัญญาเป็นสิ่งที่ก่อตั้งขึ้นมาบนฐานคือศีล ศีลเป็นฐานที่เลิศของปัญญา ไม่มีฐานอื่นของปัญญาที่เลิศกว่าศีล ขณะเดียวกันก็ไม่มีอะไรอื่น ที่ก่อตั้งขึ้นบนฐานคือศีล ที่สูงยิ่งกว่าปัญญา ปัญญาเป็นยอด สูงสุดที่เกิดแต่ฐานคือศีล.

ของทุกอย่างต้องมีฐาน จึงจะมียอดตั้งอยู่ได้ ฐานมั่นคงแน่นหนาและมีความสูงเพียงไร ก็จะส่งยอดให้สูงส่งมั่นคงได้เพียงนั้น.

การก่อสร้างที่สำคัญทั้งหลาย ต้องให้ความสำคัญอย่างยิ่งแก่รากฐาน อาคารมากชั้นเพียงไร ฐานก็ยิ่งต้องมั่นคงแข็งแรง

เพียงนั้น นี้เป็นความสำคัญจริง ฐานมั่นคงแข็งแรงเพียงพอสำหรับอาคาร ๓ ชั้น ไปสร้างเป็น ๕ ชั้น ๗ ชั้น ย่อมเป็นไปด้วยดีไม่ได้ ข่าวการพังทลายของอาคารที่นั่นที่นี่ระหว่างการก่อสร้างบ้าง เมื่อการก่อสร้างสำเร็จแล้วบ้าง ล้วนมีเหตุมาแต่ความไม่มั่นคงแข็งแรงเพียงพอของฐานทั้งสิ้น.

๐ *สิ่งดีงามทั้งหลายทั้งปวง มีศีลเป็นฐาน*

ศีลเป็นฐาน ปัญญาเป็นยอด ผู้มีศีลคือผู้มีฐานที่จะรองรับสิ่งดีงามทั้งหลายทั้งปวงได้ และในบรรดาสิ่งดีงามทั้งหลายทั้งปวงนั้นมีปัญญาเป็นสิ่งสูงสุด.

สิ่งดีงามทั้งหลายทั้งปวงมีศีลเป็นฐาน เกิดแต่ศีลเป็นต้น ศีล ๕ ศีลแม้เพียงศีล ๕ ย่อมเป็นฐานให้เว้นจากการเบียดเบียนทำลายชีวิต เว้นจากการเบียดเบียนถือเอาทรัพย์สิ่งของของผู้อื่น เว้นจากการประพฤติผิดประเวณี เว้นจากการเจรจาให้เกิดความเข้าใจผิดจากความจริง เว้นจากเหตุแห่งความมัวเมาคือสุราเมรัยเครื่องดองของเมาทั้งหลาย.

สิ่งที่ศีลทำให้เว้นได้ทั้งปวง ล้วนเป็นความไม่ดีไม่งาม การเว้นสิ่งที่ไม่ดีงาม ก็คือความดีงาม.

o *ปัญญาเป็นสิ่งสูงสุดในบรรดาสิ่งดีงามทั้งหลาย*

อันความดีงามด้วยการรักษาศีล ๕ เป็นความดีงามระดับหนึ่ง ซึ่งแม้จะเป็นเหตุให้เกิดความร่มเย็นเป็นสุขได้เป็นอันมาก ทั้งแก่ตนเองและผู้เกี่ยวข้อง แต่จุดมุ่งหมายที่สูงสุดแท้จริงของพระพุทธศาสนามียิ่งกว่านั้น เป็นอีกระดับหนึ่ง เป็นจุดมุ่งหมายที่มีคุณระดับสูงสุด ไม่มีคุณอื่นเสมือเหมือน จุดมุ่งหมายนั้นคือปัญญา ผู้มีปัญญาเป็นผู้อาจบรรลุจุดสูงสุดในพระพุทธศาสนา.

o *ผู้มีปัญญาสูงสุด เป็นผู้สูงสุด*

ปัญญาเกิดแต่ศีล มีศีลเป็นฐาน ปัญญาสูงสุดในบรรดาสิ่งดีงามทั้งหลายทั้งปวงที่เกิดจากศีล ที่มีศีลเป็นฐาน ผู้มีปัญญาสูงสุดจึงเป็นผู้สูงสุด.

ความหมายของปัญญา คือความฉลาดเกิดแต่เรียนและคิด ปัญญาในทางโลกก็เกิดแต่เรียนและคิด ปัญญาในทางธรรมก็เกิดแต่เรียนและคิด ปัญญาในทางโลกก็เรียนความรู้ทางโลก เรียนและคิด ปัญญาในทางธรรมก็เรียนความรู้ทางธรรม เรียนและคิด.

๐ ความสำคัญของปัญญา

ความสำคัญของปัญญาจึงอยู่ที่สองอย่าง คือเรียนด้วยและคิดด้วย เรียนอย่างเดียวโดยไม่คิดก็ไม่เป็นปัญญา คิดโดยไม่เรียนก่อนก็ไม่เป็นปัญญา.

การเรียนและคิดต้องประกอบกันอย่างเหมาะสม ไม่ว่าจะเป็นการเรียนทางโลก หรือการเรียนทางธรรมก็ตาม และต้องปฏิบัติให้ได้ด้วย จึงจะเป็นปัญญาที่สูงสุด.

ปัญญาที่เกิดจากศีล มีศีลเป็นฐาน เป็นปัญญาทางโลกก็ได้ เป็นปัญญาทางธรรมก็ได้ แล้วแต่จะเรียนความรู้ทางใด.

๐ ปัญญาทั้งทางโลกและทางธรรม ล้วนเกิดแต่ศีล

ศีลเป็นฐานที่แท้จริงของคุณความดีทั้งปวง ปัญญาทั้งทางโลกและทางธรรมเป็นคุณความดี ทั้งสองจึงเกิดแต่ศีล คือเกิดแต่ศีลทั้งปัญญาทางโลกและปัญญาทางธรรม.

การศึกษาทางโลกเพื่อให้รู้ให้เกิดปัญญาทางโลก เช่นนักเรียนนักศึกษา ก็จะต้องมีใจที่ไม่วุ่นไม่ฟุ้งไปในเรื่องต่างๆ ใจจะต้องจดจ่ออยู่ในเรื่องที่ต้องการเรียนรู้ ขณะใดใจไม่วุ่นไม่ฟุ้งไป

สงบอยู่ จดจ่ออยู่กับการศึกษาเล่าเรียนให้รู้ให้เข้าใจ ขณะนั้นไม่ว่าจะตั้งใจรักษาหรือไม่ก็ตาม จะรู้หรือไม่รู้ก็ตามว่าตนมีศีล ขณะนั้นก็เป็นผู้มีศีลอยู่ เพราะขณะที่ใจจดจ่อมุ่งในการศึกษาเล่าเรียนเช่นนั้น ย่อมไม่คิดฟุ้งไปวุ่นไปที่จะละเมิดศีลแม้ข้อใดข้อหนึ่ง.

เมื่อใจไม่มีความคิดที่จะละเมิดศีล ก็ย่อมไม่ทำความละเมิดศีล จึงย่อมเป็นความมีศีล เป็นความมีศีลโดยเจ้าตัวมิได้ตั้งใจจะรักษาศีล เป็นความมีศีลโดยเจ้าตัวไม่รู้ เพราะไม่คิดให้รู้.

o *ความไม่ละเมิดศีล โดยไม่ตั้งใจรักษาศีล แม้เช่นนี้ความมีศีลก็เกิดขึ้นแล้ว*

ความไม่ละเมิดศีลโดยไม่ตั้งใจรักษาศีล จึงไม่รู้ตัวว่าเป็นผู้มีศีล แต่แม้เช่นนี้ก็เป็นความมีศีล คือเมื่อไม่ละเมิดหรือไม่สละทิ้งไป ก็ย่อมมีอยู่เป็นธรรมดา เพียงแต่เป็นศีลไม่สมบูรณ์พร้อม ขาดความตั้งใจอันเป็นความสำคัญ แต่อนุโลมให้เป็นศีลได้เมื่อประกอบพร้อมด้วยความไม่ละเมิดครบทั้ง ๕ ข้อของศีล ๕ เป็นต้น.

o *ผู้ตั้งใจรักษาศีล ต้องรักษาให้ครบทุกข้อ*

การจะเป็นผู้ถือศีลนั้น มิใช่ว่าจะแยกถือข้อใดข้อหนึ่ง หรือหลายข้อตามความพอใจ แต่ไม่ครบทุกข้อ มีเว้นข้อนั้นข้อนี้ การละเว้นศีลเป็นบางข้อรักษาเป็นบางข้อ ไม่เป็นการรักษาศีล ผู้ตั้งใจรักษาศีล ต้องตั้งใจรักษาทุกข้อ ตั้งใจรักษาศีลทุกข้อ และปฏิบัติรักษาให้ได้ดังที่ตั้งใจทุกข้อ จึงจะเป็นผู้มีศีลสะอาด ไม่ด่างพร้อยขาดวิ่น ถ้าตั้งใจรักษาศีลทุกข้อ เมื่อความตั้งใจเป็นความตั้งใจจริง แต่ปฏิบัติได้บ้างไม่ได้บ้าง เพราะไม่สังวรระวัง ไม่รอบคอบ ก็เป็นผู้มีศีลไม่บริบูรณ์ เป็นเพียงผู้มีศีลด่างพร้อย ทะลุ ขาดวิ่น.

o *ใจที่มีศีลไม่ด่างพร้อย เป็นใจที่สงบเป็นสมาธิง่าย*

ศีลเป็นเลิศ ผู้ใดรักษาศีลได้สมบูรณ์บริบูรณ์ไม่ด่างพร้อย ไม่ขาด ไม่ทะลุ ผู้นั้นเป็นผู้มีคุณอันเลิศ ใจที่มีศีลไม่ด่างพร้อย เป็นใจที่มั่นคง ไม่ฟุ้งไปด้วยอำนาจของกิเลสราคะ หรือโลภะ โทสะ และโมหะ คือ โลภ โกรธ หลง จึงเป็นใจที่สงบ เป็นสมาธิได้ง่าย.

๐ *ปัญญา...พาให้พ้นทุกข์อย่างสิ้นเชิง*

ผู้ใดมีสมาธิความรวมแห่งจิต ความตั้งมั่นแห่งจิต ผู้นั้นจะสามารถตรึกตรองให้เกิดความเข้าใจอย่างแจ่มชัดในเรื่องทั้งปวงเป็นเหตุผล เป็นปัญญา โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นปัญญาที่พาให้พ้นทุกข์ ตั้งแต่พ้นทุกข์เล็กน้อย จนถึงพ้นทุกข์ใหญ่ยิ่ง จนถึงความพ้นทุกข์อย่างสิ้นเชิง.

ทุกชีวิตเมื่ออุบัติขึ้นแล้ว ไม่ว่าคน ไม่ว่าสัตว์ จะต้องพบความทุกข์มากน้อยหนักเบาต่างๆกัน ปัญญาเท่านั้นที่จะทำให้สามารถเปลื้องความทุกข์ สลัดความทุกข์ได้ มิให้ความทุกข์ทับถมจิตใจ จนถึงมิให้ความทุกข์สัมผัสจิตใจได้แม้แต่น้อย เป็นความพ้นทุกข์ไกลทุกข์อย่างสิ้นเชิง เหล่านี้ปัญญาทำได้ทั้งสิ้น ปัญญามีระดับใดก็จะจัดการกับความทุกข์ได้ระดับนั้น.

๐ *ความทุกข์เป็นสิ่งที่ทุกชีวิตไม่ปรารถนา*

ความทุกข์อันมีต้นเหตุมาจากความเกิดเป็นต้นสายนี้ นอกจากปัญญา ไม่มีอำนาจใดจะนำให้สลัดออกพ้นจิตใจได้ และนอกจากทุกข์ก็ไม่มีอะไรอื่นยิ่งกว่าที่ทุกคนไม่ปรารถนาให้เกิด

แก่ตน ทุกข์เป็นสิ่งไม่พึงปรารถนาที่ยิ่งใหญ่ที่สุด ทุกชีวิตไม่ปรารถนาความทุกข์ เมื่อเป็นดังนี้ ปัญญาจึงเป็นสิ่งสูงสุดโดยแท้ เพราะปัญญาเป็นสิ่งเดียวที่จะยังให้เป็นไปได้ดังความปรารถนา สามารถปลดเปลื้องทุกข์ จนถึงสลัดทุกข์ให้หลุดได้อย่างหมดจดสิ้นเชิง.

๐ *ศีลเท่านั้นเป็นเลิศในโลกนี้ ส่วนผู้มีปัญญาเป็นผู้สูงสุด*

ทุกข์เป็นสิ่งที่ไม่พึงปรารถนาสูงสุด ปัญญาเท่านั้นจะทำให้บรรลุความปรารถนาสูงสุดนั้นได้ ปัญญาจึงเป็นสิ่งสูงสุด ผู้มีปัญญาจึงเป็นผู้สูงสุด และศีลเท่านั้นที่เป็นฐานแห่งปัญญา ต้องตามพระพุทธภาษิตมีความว่า "ศีลเท่านั้นเป็นเลิศในโลกนี้ ส่วนผู้มีปัญญาเป็นผู้สูงสุด"

เมื่อสิ่งที่เอาชนะได้ยากที่สุดคือทุกข์ ปัญญาอันเป็นยอดของฐานคือศีลที่บริสุทธิ์มั่นคง ยังสามารถเอาชนะได้ พระพุทธภาษิตจึงกล่าวด้วยว่า...

"ความชนะในหมู่มนุษย์และเทวดา ย่อมมีเพราะศีลและปัญญา".

๐ *ผู้ไม่ปรารถนาความทุกข์ พึงรักษาศีลให้บริสุทธิ์*

ผู้ไม่มีศีลหรือผู้มีศีลบกพร่องด่างพร้อยเพียงไร ปัญญาย่อมไม่มี ปัญญาย่อมอ่อน ปัญญาย่อมน้อยเพียงนั้น.

เมื่อศีลทำให้ใจสงบได้จากกิเลส โลภ โกรธ หลง ความสงบแห่งจิตหรือสมาธิย่อมเกิด ศีลดำรงอยู่หนักแน่นยืนนานอยู่ตัวเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับจิตใจเพียงไร สมาธิย่อมยืนนานอยู่ตัวเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับจิตใจเพียงนั้น.

ผู้ไม่ปรารถนาความทุกข์ ปรารถนาความไม่ทุกข์ จึงพึงตั้งใจสำรวมสังวรระวังให้เป็นผู้มีศีลบริสุทธิ์บริบูรณ์ ศึกษาธรรมให้รู้ธรรม และคิดใคร่ครวญปฏิบัติธรรมที่ได้ศึกษารู้นั้น ให้เกิดเป็นปัญญาพาให้พ้นทุกข์เป็นลำดับ จนถึงพ้นทุกข์สิ้นเชิง.

ควรทำตามถ้อยคำของผู้เอ็นดู

o *ผู้มีปัญญาพึงทำตั้งใจทำตามคำของผู้หวังดี*

อันพุทธภาษิตนั้นเป็นคำของท่านผู้มุ่งดี เป็นสุภาษิตคือคำที่ดี ผู้มีปัญญาจึงตั้งใจทำตามคำของผู้มุ่งดีหวังดี.

มีพุทธภาษิตเกี่ยวกับเรื่องนี้ด้วยว่า "ควรทำตามคำของผู้เอ็นดู" คือควรทำตามถ้อยคำแนะนำตักเตือน หรือบอกเล่าของผู้เอ็นดู เมตตาปรารถนาดีต่อตน ไม่ใช่ทำตามถ้อยคำของผู้ที่ตนเอ็นดู รักชอบ.

o *ผู้เอ็นดู : ผู้ที่ปรารถนาหวังให้ความดีเกิดแก่เรา*

ผู้ที่ตนเอ็นดูกับผู้ที่เอ็นดูตน มีความหมายไม่เหมือนกัน คนโดยมากพอใจจะทำตามถ้อยคำของผู้ที่ตนเอ็นดู คือรักใครชอบใจใคร ก็พอใจจะทำตามถ้อยคำหรือความปรารถนาต้องการของผู้นั้น ไม่คำนึงถึงความควรไม่ควร.

อันความปรารถนาต้องการของผู้เอ็นดูเรา จะเป็นความมุ่งดีปรารถนาดี หวังให้ความดีเกิดแก่เรา ท่านจึงสอนว่า "ควรทำตามถ้อยคำของผู้เอ็นดู" ท่านไม่สอนให้ทำตามถ้อยคำของผู้ที่ตนเอ็นดู.

๐ พระผู้ทรงเป็นผู้เอ็นดูต่อสัตว์โลกทั้งปวง

เป็นความจริงแท้ที่ควรกล่าวได้ พระพุทธเจ้าทรงเป็นผู้เอ็นดูสัตว์โลกทั้งปวง.

พระพุทธพจน์ทั้งหมด จึงไม่ปรารถนาไม่ดีไม่ชอบต่อผู้ใด เป็นความปรารถนาดีปรารถนาชอบทั้งหมด ต่อสัตว์โลกทั้งปวง เป็นคำที่ทุกคนควรทำตาม.

ผู้เอ็นดูที่มีความดีน้อย ปัญญาน้อย ย่อมให้คำแนะนำไปถึงความดีน้อยความมีปัญญาน้อย ผู้เอ็นดูที่มีความดีมาก และมีปัญญามาก ย่อมให้คำแนะนำไปถึงความดีมากมีปัญญามาก.

๐ ผู้มีปัญญาพึงทำตามถ้อยคำของพระพุทธองค์

พระพุทธเจ้าทรงมีความดีสูงสุด มีพระปัญญาสูงสุด หาที่เปรียบมิได้ ย่อมประทานคำแนะนำไปถึงความดีที่สูงสุด ความมีปัญญาที่สูงสุด.

ผู้มีปัญญาจึงพึงทำตามที่ทรงสอน และการจะรู้ว่าทรงแนะนำไว้อย่างไร ก็ต้องศึกษาพระธรรมคำสอนที่โปรดประทานไว้ด้วยทรงเอ็นดูสรรพสัตว์เสมอกัน ไม่ทรงเลือกที่รักมักที่ชัง.

o ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบแม้เพียงคนเดียว เป็นคุณเป็นประโยชน์แก่หมู่คณะเป็นอันมาก

ผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบปฏิบัติถูกแม้เพียงคนเดียว ย่อมเป็นคุณเป็นประโยชน์แก่หมู่คณะผู้เกี่ยวข้องเป็นอันมาก.

ในทางตรงกันข้าม ผู้ปฏิบัติไม่ดีไม่ชอบ ปฏิบัติไม่ถูกแม้เพียงคนเดียว ย่อมเป็นโทษเป็นภัยแก่หมู่คณะผู้เกี่ยวข้องเป็นอันมาก แม้มีความหวังดีเอ็นดูต่อตนเอง ต่อครอบครัว ต่อหมู่คณะ ต่อผู้เกี่ยวข้องทั้งส่วนตนหรือมิใช่ส่วนตน ก็พึงตั้งใจศึกษาพระพุทธศาสนา หรือแม้เพียงพระพุทธภาษิตให้เข้าใจถูกต้องถ่องแท้แล้วพยายามปฏิบัติตาม.

o ผู้หมดจดจากกิเลสทั้งปวง จักไม่มีทุกข์เลย

พุทธภาษิตบทหนึ่งกล่าวไว้ แปลความว่า "ความหมดจดจากกิเลสทั้งปวง เป็นความดับจากทุกข์ทั้งหลาย"

กิเลสทั้งปวง คือความโลภทั้งปวง ความโกรธทั้งปวง ความหลงทั้งปวง ทุกข์ทั้งหลายคือทุกข์ทุกประการ.

ถ้าจะกล่าวเป็นเหตุเป็นผล ต้องกล่าวว่ากิเลสเป็นเหตุ ทุกข์

เป็นผล คือความโลภ ความโกรธ ความหลงเป็นเหตุ ความทุกข์เป็นผล.

ผู้มีกิเลสคือมีความโลภ ความโกรธ ความหลง ต้องมีความทุกข์ ผู้มีกิเลสคือความโลภ ความโกรธ ความหลงมาก ก็มีความทุกข์มาก มีกิเลสคือมีความโลภ ความโกรธ ความหลงน้อย ก็มีความทุกข์น้อย.

ผู้หมดจดแล้วจากกิเลสทั้งปวง คือไม่มีความโลภ ความโกรธ ความหลงเลย จักไม่มีทุกข์เลย คือมีความดับจากทุกข์ทั้งหลาย.

o *จิตที่กิเลสเข้าปกคลุม ย่อมเศร้าหมอง*

ที่พากันเป็นทุกข์อยู่ตลอดเวลา มากน้อยหนักเบาต่างๆกัน เพราะพากันปล่อยปละละเลยให้กิเลสห้อมล้อมปกคลุมจิตใจอยู่ตลอดเวลา.

ใจไกลจากกิเลสเพียงไร ก็มีความสุขเพียงนั้น มีความเบิกบานแจ่มใสเพียงนั้น.

กิเลสก็เหมือนเครื่องพรางตาทั้งหลาย ย่อมทำให้ไม่แจ่มใส ทำให้มืดมัว กิเลสปกคลุมใจหนาแน่นมาก ก็ทำให้ใจมืดมัวมาก. ดังที่ท่านเปรียบกิเลสเช่นเมฆบนท้องฟ้า จิตเช่นดวงอาทิตย์

ดวงอาทิตย์มีความสว่างเจิดจ้าอยู่ในตัว เมฆเคลื่อนเข้าบดบัง ก็จะทำให้ความสว่างไม่ปรากฏ จิตที่กิเลสเข้าปกคลุมก็จะเศร้าหมอง ทั้งที่จิตมีความบริสุทธิ์ผ่องใสอยู่ในตัวเต็มที่ ดังที่ท่านกล่าวว่า "จิตที่แท้นั้นมีความประภัสสร".

o *จิตจะผ่องใส เมื่ออยู่ห่างไกลจากกิเลส*

ดังนั้น การทำจิตให้ผ่องใส จึงอยู่ที่การพยายามไม่นำจิตเข้าไปอยู่ในแวดวงของกิเลส พยายามนำจิตออกให้ไกลกิเลสให้มากที่สุด พยายามให้สม่ำเสมอ แม้จิตจะถอยไกลบ้างใกล้บ้างกับกิเลส ก็จะมีเวลาหนึ่งที่จะไกลได้โดยไม่กลับถอยเข้าไปใกล้กิเลสอีก กิเลสจะไม่อาจปกคลุมจิตให้เศร้าหมองได้อีก ความผ่องใสประภัสสรอันเป็นธรรมชาติแท้ของจิต จะไม่ถูกบดบัง จะปรากฏรุ่งเรืองงดงาม พร้อมด้วยความสิ้นร้อน สิ้นเศร้าหมอง.

o *กิเลสทั้งหลาย ดั่งถ่านไฟที่ลุกโพลงร้อนแรงเต็มที่*

กิเลสคือความโลภ ความโกรธ ความหลง เป็นความเศร้าหมอง มีความร้อนอยู่ในตัวเต็มที่.

เปรียบได้ดังถ่านไฟก้อนใหญ่ที่ลุกโพลงร้อนแรงเต็มที่ มีเปลวแห่งความร้อนแรงรอบด้าน ผู้ใดไม่หลบหลีกให้ห่างไกลพ้นไปจริงแล้ว ผู้นั้นย่อมต้องได้กระทบความร้อนแรงนั้น เข้าไปใกล้เพียงใดก็จะกระทบร้อนเพียงนั้น ใกล้จนชิดก็จะเช่นเดียวกับเห็นถ่านไฟสีแดงงดงาม แล้วยื่นมือเข้าไปจับต้องสัมผัส ย่อมต้องถึงกับพองไหม้ถลอกปอกเปิกได้เลือดได้น้ำเหลือง แม้ถอยห่างออกได้บ้าง เปลวความร้อนแห่งไฟแรงที่จะกระทบ ก็จะลดน้อยตามระยะที่ถอยห่างนั้น.

๐ *ความเย็นสนิทแห่งกิเลส เป็นบรมสุข*

พระพุทธเจ้า ก่อนแต่จะทรงห่างไกลพ้นถ่านไฟร้อนแรงแห่งความโลภ ความโกรธ ความหลง ก็ต้องทรงประสบความร้อนแรง อันเป็นเหตุแห่งความทุกข์แท้ด้วยพระองค์เองต่างๆ นานา เป็นเวลาหลายกัปหลายกัลป์ ต่อเมื่อทรงหนีไกลได้พ้นจากความโลภ ความโกรธ ความหลง อย่างสิ้นเชิงแน่นอนแล้ว จึงไม่ทรงต้องประสบความร้อนแรง อันเป็นเครื่องแผดเผาให้เป็นทุกข์อีกเลย ทรงพบความเย็นสนิท ความเป็นบรมสุข ทรงมีความเย็นสนิทในพระองค์ พระอรหันตสาวกทั้งปวงก็เช่นกัน.

๐ *พ้นความร้อนเพียงไร ย่อมมีความเย็นเพียงนั้น*

เมื่อเป็นผู้พ้นความร้อนเพียงไร ก็ย่อมมีความเย็นเพียงนั้น แม้พ้นความร้อนสิ้นเชิง ก็ย่อมมีความเย็นสนิท มีความเย็นทั่ว มีความเย็นรอบ เปรียบได้ดั่งน้ำแข็งก้อนใหญ่ ที่มีไอแห่งความเย็นเฉียบกระจายรอบ ผู้เข้าใกล้ย่อมได้สัมผัสละอองแห่งความเย็นนั้น เป็นความรื่นรมย์อย่างยิ่ง.

ผู้นับถือพระพุทธศาสนาจริง เป็นผู้อยู่ใกล้พระพุทธเจ้า และพระอรหันตสาวกทั้งหลายผู้เย็นสนิทแล้วยิ่งกว่าผู้อื่น จึงย่อมมีโอกาสได้สัมผัสความเย็นยิ่งกว่า.

๐ *พระผู้บอกทางสู่ความเย็นที่ยั่งยืนนิรันดร*

แต่ความเย็นที่ได้รับจากผู้อื่น ย่อมไม่เสมอเหมือนความเย็นที่เกิดขึ้นจริงในตนเอง ดังนั้นพระพุทธเจ้าผู้ทรงพระมหากรุณาคุณจึงทรงแสดงทางไปสู่ความเย็นในตนเอง อันจักเป็นความเย็นจริงปราศจากสิ่งปลอมปนเป็นความทุกข์ความร้อน และจักเป็นความเย็นที่ยั่งยืนนิรันดร พระพุทธเจ้าทรงสอนให้รักษาใจให้ไกลกิเลส ไม่เชื่อพระพุทธเจ้าแล้วควรจะเชื่อใครยิ่งกว่า.

พึงหลีกเลี่ยงกรรมชั่ว

o *ผู้ไม่ปรารถนาทุกข์ พึงหลีกเลี่ยงกรรมชั่ว*

กรรมนั้น เป็นความสำคัญแก่ทุกชีวิต ทั้งทางดีและทางร้าย คือ ทั้งมีคุณและมีโทษ.

กรรมดี...ก็มีคุณ กรรมไม่ดี...ก็มีโทษ การรู้จักกรรมให้ถูกต้อง จึงเป็นความจำเป็นอย่างยิ่ง แม้การรู้จักกรรมจะเป็นเรื่องยาก เพราะลึกซึ้งและสลับซับซ้อนมาก แต่ก็ควรที่จะพยายามทำความเข้าใจเรื่องกรรม และการให้ผลของกรรมให้ถูกต้อง จะได้ไม่ได้รับผลร้ายหรือโทษของกรรม จะได้ได้รับแต่ผลดีหรือคุณของกรรมเท่านั้น.

o *กรรมไม่ดี ย่อมปรากฏให้เห็นเป็นความทุกข์*

กรรมไม่ดี ที่ให้โทษ ที่ให้ผลร้าย ย่อมปรากฏให้เห็นเป็นความทุกข์ยากนานาประการของผู้ได้ทำกรรมไม่ดีนั้นมาแล้ว อาจจะในอดีตที่ใกล้คือในภพชาตินี้ หรืออาจจะในอดีตที่ไกลคือในภพชาติอื่น ไม่มีความทุกข์ยากไม่ว่ามากน้อยหนักเบาเพียงใดจะเกิดขึ้นเอง โดยผู้รับอยู่มิได้เคยประกอบกระทำกรรมอันเป็นเหตุให้ได้รับผลเป็นความทุกข์ยากเช่นนั้น ผู้รับความทุกข์ยากนั้นต้องได้ทำกรรมไม่ดีเป็นส่วนเหตุมาแล้วแน่นอน.

ทำใจให้เชื่อว่า ตนได้ทำเหตุเป็นกรรมไม่ดีไว้ จึงได้รับผลเป็นความไม่ดีต่างๆ จะสามารถยอมรับผลไม่ดีได้อย่างสงบเย็นพอสมควร ความโกรธแค้นขุ่นเคืองโทษนั่นโทษนี่ อันเป็นเครื่องเพิ่มความไม่เป็นสุขให้แก่จิตใจ จะไม่เกิดขึ้น และจะเกิดความคิดได้ว่า จะพยายามไม่ทำความไม่ดี แม้ความคิดนี้จะเป็นชั่วครู่ยาม ชั่วครั้งคราว ก็ย่อมดีกว่าความคิดเช่นนี้ไม่มีเคยเกิดเลย.

o *ผู้มีปัญญา ไม่พึงยินดีในจิตที่เศร้าหมอง*

ผู้ได้รับผลกรรมที่ร้ายแรง มีปรากฏให้รู้ให้เห็นอยู่เป็นอันมาก ยังให้เกิดความสลดสังเวชยิ่งนักแก่ผู้รู้ผู้เห็น.

อันความสลดหดหู่เศร้าหมองใจ แม้จะเกิดด้วยจิตมีเมตตา แต่ก็ไม่ใช่ความถูกต้องดีงาม ความถูกต้องอยู่ที่ความมีจิตใจสงบสบายผ่องใสเยือกเย็น.

ฉะนั้น จึงไม่ควรยินดีพอใจในจิตที่เศร้าหมองด้วยความรู้สึกเมตตาสงสาร ด้วยคิดว่าตนเป็นผู้มีเมตตา ผู้มีปัญญาไม่พึงยินดีในลักษณะจิตเช่นนั้น.

ผู้ใดมีจิตที่สงบสบาย ผ่องใสเยือกเย็นอยู่ได้ แม้เมื่อพบกับผู้เผชิญกรรมร้ายแรงทุกข์ทรมานหนักหนา มิได้แสดงว่า ผู้นั้น

เป็นผู้ปราศจากเมตตา.

ความเมตตาตนเองอย่างถูกต้อง มีความสำคัญมิได้น้อยกว่าความเมตตาทั้งหลายอื่น.

ความเมตตาตนเอง คือความระวังรักษาจิตของตนให้มีความสุขสงบ ความผ่องใสไกลจากความทุกข์ความร้อนอันเกิดจากอำนาจของความโลภ ความโกรธ ความหลง.

อันความโลภ ความโกรธ ความหลงนี้แหละ ที่เป็นเหตุให้เกิดกรรมไม่ดีทั้งหลาย กรรมไม่ดีทั้งหลายที่เมื่อเกิดขึ้นแล้ว จากกายวาจาใจของผู้ใดก็ตาม เมื่อใดก็ตาม ย่อมส่งผลไม่ดีให้เกิดแก่ผู้นั้นแน่นอน.

๐ *กรรมที่กระทำ ย่อมให้ผลแก่จิตใจผู้กระทำทันที*

กรรมที่กระทำแล้ว ไม่ว่ากรรมดีหรือกรรมชั่ว ย่อมให้ผลแก่จิตใจผู้กระทำทันที.

กรรมดีก็จะให้ผลดีแก่จิตใจทันที เป็นความมั่นใจในความดีเป็นความอบอุ่นไม่หวั่นหวาด.

ตรงกันข้ามกับกรรมไม่ดี กรรมไม่ดีจะให้ผลไม่ดีแก่จิตใจทันทีเป็นความไม่มั่นใจ ไม่เป็นสุข หวั่นหวาดผลที่จะเกิดตามมา

เพราะแม้จะเชื่อหรือไม่เชื่อเรื่องการให้ผลของกรรม แต่ก็ย่อมเคยได้ยินได้ฟังมาแล้ว ว่ากรรมดีเท่านั้นที่จะให้ผลดี กรรมชั่วย่อมให้ผลชั่ว ผู้ใดทำกรรมแล้วย่อมจักต้องได้รับผลของกรรม.

๐ *ไม่ว่าสุขหรือทุกข์ ล้วนเป็นผลแห่งกรรมแน่นอน*

กรรมนั้นลึกล้ำและสลับซับซ้อนนัก เพราะผู้ทำกรรมได้ทำกรรมมาแล้วทุกภพทุกชาติ อันมีจำนวนที่นับไม่ถ้วนว่ากี่แสนกี่ล้านชาติ และกรรมที่ต่างได้กระทำมาก็มิใช่จะเป็นกรรมดีทั้งหมดหรือกรรมชั่วทั้งหมด สลับซับซ้อนกันอยู่ทั้งกรรมดีและกรรมชั่ว การให้ผลจึงเป็นเช่นเดียวกัน คือสลับซับซ้อน.

พึงพิจารณาด้วยปัญญา จึงจะได้ความเข้าใจว่า ความสุขหรือความทุกข์ที่กำลังได้รับอยู่ ไม่ว่าความสุขของเราหรือความสุขของเขา ไม่ว่าความทุกข์ของเราหรือความทุกข์ของเขา นั้นเป็นผลที่ตรงต่อเหตุแน่ กำลังเป็นสุขก็พึงรู้ว่ากรรมดีที่ได้ทำไว้กำลังส่งผล กำลังเป็นทุกข์ก็พึงรู้ว่ากรรมชั่วที่ทำไว้กำลังส่งผล.

กำลังทำกรรมดีอยู่มากมาย นึกไม่ได้เลยว่าในชีวิตนี้ได้ทำกรรมไม่ดี แต่กำลังเดือดร้อนแสนสาหัส ก็อย่าหลงคิดว่าทำดีไม่ได้ดี แต่ต้องเข้าใจให้ถูกต้อง ว่าผลของกรรมไม่ดีที่ได้กระทำไว้ส่งผล

แล้ว ตามมาทันแล้ว ผลของกรรมดีที่กำลังทำอยู่ในชีวิตนี้แรงไม่พอ จึงต้องรออยู่ เปรียบเช่นของหนักต้องตกถึงพื้นก่อนของเบา เพราะการให้ผลของกรรมเป็นไปตามความหนักเบาแห่งกรรมที่ได้กระทำแล้ว.

กรรมใดแรง กรรมนั้นก็ย่อมให้ผลก่อน ผู้ทำย่อมได้รับผลของกรรมนั้นก่อน.

กรรมใดอ่อน กรรมนั้นก็ย่อมให้ผลทีหลัง ผู้ทำย่อมได้รับผลของกรรมนั้นทีหลัง.

เปรียบดังโยนของจากที่สูง ของหนักแม้บางทีจะโยนลงทีหลังก็ตกถึงพื้นก่อนของเบา เปรียบให้เห็นชัดที่สุดก็คือทิ้งก้อนหินแม้เล็กลง หลังจากที่ทิ้งสำลีลงแล้ว ก้อนหินเล็กๆนั้นก็ย่อมตกถึงพื้นก่อนสำลีเป็นธรรมดา นี้ฉันใด การให้ผลของกรรม ก็เป็นไปตามความหนักเบา ฉันนั้น.

ของหนักที่ถูกทิ้งลงจากที่สูง และตกถึงพื้นก่อนของที่เบากว่ามาก หรือผลไม้ที่สุกแล้วจะหลุดจากขั้วก่อนผลไม้ที่ยังไม่สุก ผู้เฝ้าดูอยู่ย่อมแลเห็นได้ แต่การให้ผลของกรรมไม่ว่าจะกรรมของตนเองหรือกรรมของผู้ใดอื่นก็ตาม กรรมใดจะให้ผลก่อน กรรมใดจะให้ผลหลัง บุถุชนคนธรรมดาหารู้ไม่หาเห็นไม่ จึงหาอาจรู้ไม่ว่า ผลที่กำลังเสวยอยู่นั้นเป็นผลของกรรมใด แต่เมื่อเชื่อเรื่อง

ของกรรมและการให้ผลของกรรม ก็ย่อมเชื่อว่า ผลไม่ดีที่กำลังได้รับอยู่นั้น เป็นผลของกรรมไม่ดี หรือผลดีที่กำลังได้รับอยู่นั้นเป็นผลของกรรมดี.

๐ ทำใจรับผลของกรรม ก็ชนะผลของกรรมได้

ครูอาจารย์ผู้รู้ผู้เป็นที่ศรัทธาเชื่อถือของผู้คนมากหลาย เมื่อจะช่วยผู้คนเหล่านั้นให้กลัวอำนาจของกรรมไม่ดี ท่านก็มักจะเล่าถึงกรรมต่างๆของท่าน ที่ทำให้ท่านได้รับทุกข์ทรมานอยู่ในภพชาตินี้ เช่นบางท่านเป็นโรคเจ็บปากอยู่อย่างมาก ท่านก็จะเล่าว่ากรรมที่ท่านเคยทำไว้ในอดีตชาติ คือชอบตกปลา ผู้ฟังก็จะเข้าใจว่า การตกปลาคือการทำให้เบ็ดเกี่ยวปากของปลา ทำให้ปลาได้รับความเจ็บปวดทรมาน ผลที่ท่านผู้ทำกรรมนั้นแก่ปลาก็ตรงตามเหตุเช่นนี้.

ครูอาจารย์สำคัญองค์หนึ่ง ก่อนจะมรณภาพหลายปีนัก ท่านบอกแล้วบอกเล่าแก่เหล่าสานุศิษย์ว่า ท่านจะมรณภาพด้วยการถูกรถทับ เพราะในอดีตชาติท่านได้ขับเกวียนทับคนตายโดยเจตนา และท่านก็มรณภาพโดยถูกรถทับ ตรงตามที่ท่านบอกไว้ล่วงหน้า ด้วยเมตตาปรารถนาจะให้กลัวกรรมกันจงหนัก.

การให้ผลของกรรม ทั้งกรรมดีและกรรมชั่ว ทั้งที่เกี่ยวกับตนเองและเกี่ยวกับผู้อื่นทั้งหมด แม้จะเป็นความสำคัญนัก แต่การทำใจรับผลของกรรมที่ตนกำลังได้รับอยู่ และการทำใจรับรู้ผลของกรรมที่ผู้อื่นกำลังรับอยู่ ทั้งกรรมดีก็ตาม หรือกรรมชั่วก็ตาม เป็นความสำคัญยิ่งกว่า เป็นความสำคัญที่สุด รับให้ได้รับให้ถูก จึงจะเอาชนะการให้ผลของกรรมได้ แม้ว่าผลนั้นจะเป็นผลร้ายแรงเพียงใดก็ตาม.

๐ *มีสติวางใจให้ถูกที่ ขณะรับผลของกรรม*

การทำใจหรือการวางใจให้ถูกที่เป็นความสำคัญ อะไรที่ถูกที่ถูกทางย่อมงดงาม เป็นที่เจริญตาเจริญใจ การทำใจหรือการวางใจก็เช่นกัน.

เมื่อผลกรรมกำลังส่งถึงตนแล้ว ไม่ว่าผลของกรรมดีเป็นความสุขความรุ่งเรืองก็ตาม ไม่ว่าผลของกรรมชั่วเป็นความตกต่ำทุกข์ร้อนเศร้าหมองก็ตาม ต้องมีสติในการรับผลของกรรมทั้งนั้นให้ดีที่สุด คือมีสติทำใจให้ถูก วางใจให้ถูกที่ ที่จะไม่เป็นการเพิ่มพลังของกรรมไม่ดี ที่จะไม่เป็นการลดพลังของกรรมดี.

เมื่อผลกรรมกำลังส่งผู้อื่นให้ตนเห็นอยู่ รู้อยู่ การทำใจรับ

ไม่ถูกต้อง ย่อมเป็นการก่อกรรมไม่ดีให้เกิดแก่ตนเอง ไม่ว่าผลกรรม ที่ผู้อื่นได้รับนั้นจะผลดีหรือผลร้าย เรารับไม่ถูกเมื่อรู้เมื่อเห็น เราเองจะได้รับผลร้ายสถานเดียว จึงต้องให้ความสำคัญแก่การทำใจให้ถูกต้อง เมื่อรู้เห็นการประสบผลกรรมของผู้อื่นด้วย เมื่อตนเองกำลังประสบอยู่ด้วย.

o ธรรมเพื่อการต้อนรับผลของกรรมอย่างถูกต้อง

การอบรมพรหมวิหารธรรม เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา เป็นการอบรมวิธีที่จะทำให้สามารถรับผลของกรรมได้อย่างถูกต้อง ให้เป็นคุณแก่จิตใจ มิให้เป็นโทษแก่จิตใจ.

อำนาจกรรมล้ำลึกเหลือเกิน พรหมวิหารธรรมเท่านั้นที่จักช่วยใจได้ ไม่ว่าจะต้องพบเห็นความทุกข์ร้อนมากมายของผู้ใด พรหมวิหารในใจจะช่วยให้ใจไม่พลอยทุกข์ร้อนตามไปด้วย แม้ว่าผู้กำลังเป็นทุกข์นั้นจะเป็นที่รักอย่างยิ่งของตน จึงพึงศึกษาพรหมวิหารธรรมให้เข้าใจชัดเจน แล้วอบรมให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกับใจ.

เมตตา...ความปรารถนาให้เป็นสุข.

กรุณา...ความช่วยให้พ้นทุกข์.

มุทิตา...ความพลอยยินดีด้วย.

อุเบกขา...ความวางใจสงบเป็นกลาง ไม่ยินดีและไม่ยินร้าย.

ธรรมทั้งสี่ประการ อันประกอบเป็นคุณลักษณะแห่งจิตใจของพรหมนี้ ต้องประกอบพร้อมครบถ้วนทุกประการ แม้ไม่ครบทุกประการยังไม่เป็นคุณสมบัติอันเป็นเครื่องอยู่แห่งพรหม ซึ่งมิได้หมายถึงเพียงพรหมเทพเท่านั้น แต่หมายถึงพรหมมนุษย์นี้ด้วย เหตุการณ์ร้ายแรงต่างๆที่เกิดขึ้นมากมาย ให้ได้รู้ได้เห็นในยุคสมัยนี้ ในฐานะผู้ดู ผู้ไม่ได้เกี่ยวข้องรับความเดือดร้อนเสียหาย พึงระวังวางใจให้ถูกที่ ให้สวยงาม อย่าให้เป็นการทำร้ายตนเอง คืออย่าให้กรรมของเขาอื่นสามารถเข้ามาทำร้ายใจตนได้.

o *พรหมวิหาร กับการวางใจไว้ให้ถูกที่ ให้สวยงาม*

การใช้พรหมวิหารธรรม เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา ในที่นี้ย่อมเหมาะสมยิ่ง ผู้ได้รับกรรมถึงเป็นถึงตาย หรือได้รับความทรมานบาดเจ็บมากน้อยหนักเบา สูญเสียต่างๆก็ตาม ในฐานะผู้ดูเราต้องปลงใจลงว่า นั่นเขาได้รับผลแห่งกรรมที่เขาเองต้องเคยทำมาแล้ว.

ส่วนผู้ทำกรรม ก่อความทุกข์ทรมานเสียชีวิตเสียเลือดเนื้อหรือทรัพย์สินเงินทองแก่ผู้อื่นนั้น ในฐานะผู้ดูเราก็ต้องพยายามคิดให้พอเข้าใจ ว่าเขาตามกันมาเพื่อทวงหนี้กรรม จิตใจของทั้งสองฝ่ายทุกข์ร้อนด้วยกัน ไม่มีฝ่ายใดเป็นสุขได้เลย เราต้องไม่เข้าไปร่วมความร้อนรนนั้นด้วย ถ้าเราไปมองผู้ทำกรรมอย่างโกรธแค้นเกลียดชังในความร้ายกาจโหดเหี้ยมอำมหิตของเขา เราก็จะทำร้ายตนเอง ไม่ใช่ใครที่ไหนทำ พึงใช้เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขาในคู่กรณีทั้งสองฝ่าย เมตตาที่เขาต้องทุกข์ด้วยกัน.

เราทำบุญทำกุศลใดไว้ ก็ตั้งความกรุณาอุทิศให้ผู้เป็นเจ้ากรรมนายเวรของเขาทั้งสองฝ่าย ให้ตัวของเขาด้วย เพื่อให้พอมีความสงบเย็นแม้เท่าที่กำลังจิตของเราจะสามารถช่วยได้ ขณะเดียวกันมีมุทิตายินดีกับตัวเองกับใครทั้งหลายอื่น ที่ไม่ตกอยู่ในสภาพเช่นคู่กรณี ไม่ต้องมีจิตใจเร่าร้อนทนทุกข์ทรมาน และมีอุเบกขาคือพยายามวางใจเป็นกลาง ไม่เอียงไปเมตตากรุณาฝ่ายหนึ่งจนทำให้คิดไม่ดีในอีกฝ่ายหนึ่ง ให้ใจตั้งอยู่ในเมตตาทั้งสองฝ่าย.

ที่สำคัญการวางใจนี้ต้องให้เป็นไปอย่างจริงใจ เมตตาอย่างจริงใจ กรุณาอย่างจริงใจ มุทิตาอย่างจริงใจ อุเบกขาอย่าง

จริงใจ นั่นแหละจึงจะเป็นกรรมดีที่สมบูรณ์จริง อันจักให้ผลดีได้จริง.

o *เมตตา กรุณา ที่ไม่ถูกต้อง อาจเป็นโทษแก่ตนเอง*

เห็นความทุกข์แม้หนักหนาของผู้อื่น ความเมตตาในใจตนจะทำให้อาจเป็นความทุกข์ของตนด้วย ถ้าไม่สามารถให้ความกรุณาได้ และการให้ความกรุณาคือช่วยให้พ้นทุกข์นั้น มิใช่จะเป็นไปได้ทุกกรณี บางกรณีก็เป็นไปไม่ได้ ในกรณีที่เป็นไปไม่ได้นี้ เมตตาอาจเป็นโทษแก่ตนเอง ขณะเดียวกันก็ไม่เป็นคุณแก่ผู้กำลังเป็นทุกข์.

เมื่อรู้เห็นความทุกข์ของผู้อื่น ไม่อาจให้ความกรุณาได้ด้วยเป็นกรณีสุดวิสัยจริงๆ อย่าปล่อยใจให้เดือดร้อนด้วยความปรารถนาที่จะช่วย ด้วยความคิดว่าเป็นความรู้สึกที่ถูกต้องเพราะเป็นความเมตตา.

เมตตาต้องมีผลเป็นความเย็นในจิตใจตนเอง จึงจะเป็นเมตตาที่ถูกแท้ แม้ให้ความเดือดร้อนเศร้าหมองแก่ใจตน นั่นไม่ใช่เมตตาที่ถูกแท้ แต่เป็นเมตตาที่หลงทาง ไม่อาจนำไปสู่จุดหมายอันสวัสดีได้ ทั้งตนเองและผู้ที่ตนเมตตาทั้งหลาย.

๐ ผู้มีปัญญา ไม่รับผลกรรมอย่างเป็นโทษ

ผู้มีปัญญาหลายคน เมื่อต้องประสบเคราะห์กรรม จะไม่รับอย่างเป็นโทษ แต่พยายามรับอย่างถูกต้อง เช่นปลงว่าเป็นกรรม และปลงต่อไปให้เป็นความยินดีเบิกบาน ว่ายังดีที่ไม่หนักยิ่งกว่านั้น คิดเช่นนี้ถูกต้อง เพราะความคิดใดที่ให้เกิดความสุขแม้เพียงเล็กน้อย แม้เพียงชั่วคราวแก่จิตใจ ความคิดนั้นเป็นความคิดที่ถูกแท้ เป็นปัญญาในระดับหนึ่ง ที่ถึงจะไม่มากมายแต่ก็เป็นสิ่งพึงถือว่าเป็นปัญญาที่จะอบรมให้เจริญต่อไป.

เห็นผู้อื่นรับผลของกรรมไม่ดีอยู่เป็นความทุกข์ พึงมีสติรอบคอบในการรับให้ที่ถูกต้อง เพื่อเป็นคุณเป็นประโยชน์แก่ตนเอง.

ก่อนอื่นให้เตือนตนเองในเรื่องของกรรม ให้สำทับตนเองว่าความทุกข์ที่ตนเห็นอยู่ ที่เป็นความทุกข์ของผู้อื่น ตนก็จะหนีไม่พ้น แม้ว่าตนได้กระทำเหตุอันเป็นกรรมไม่ดีไว้ เพียงแต่ไม่รู้ว่าเมื่อไรผลจะมาถึงเท่านั้น เมื่อมีสติเตือนตนเองเช่นนี้แล้วให้หาทางแก้ไข และทางแก้ไขในเรื่องการให้ผลของกรรมก็คือในขณะที่ผลของกรรมร้ายยังไม่เกิด ให้เร่งทำกรรมดีให้เต็มสติปัญญาความสามารถ เพราะการให้ผลของกรรมที่หนักย่อมมาถึงก่อนการให้ผลของกรรมที่เบากว่า แม้ว่าจะทำก่อน.

ความผูกโกรธ ดั่งไฟสุมขอน

o *โกธะ คือ ความโกรธ*

โกธะ ท่านแปลว่า "โกรธ" รุนแรงน้อยกว่าโทสะ โกรธเป็นเพียงความเคือง หรือขุ่นเคืองเท่านั้น.
และก็เช่นเดียวกับอุปกิเลสทุกข้อ เช่นเดียวกับความทุกข์ทั้งปวง ความโกรธเกิดจากความคิดปรุงแต่ง ขณะใดไม่มีความคิดปรุงแต่งยั่วยุให้ตนเองเกิด ขณะนั้นความโกรธจักไม่เกิด.
ดังนั้นเมื่อเกิดความโกรธขึ้นในผู้ใด หรือเกี่ยวกับเรื่องใดสิ่งใด พึงมีสติรู้ว่าตนเองเป็นผู้คิดปรุงแต่งให้ความโกรธนั้นเกิดขึ้น ผู้ผิดที่แท้จริงที่ทำให้ตนโกรธ จึงหาใช่ใครอื่น เป็นตัวของตัวเองแท้ๆ.

o *ความโกรธ เปรียบดั่งควันเหมอกที่จางกว่าโทสะ*

ความโกรธหรือความขุ่นเคือง จะเกิดด้วยความคิดปรุงแต่งไปต่างๆ เช่นเขาว่าเรา เขาทำไม่ถูกใจเรา เขาไม่ให้ของที่เราชอบใจเราดังนี้เป็นต้น เป็นการคิดปรุงแต่งที่ไม่รุนแรงเท่าที่ก่อให้เกิดโทสะ ความรู้สึกที่เกิดจากความคิดปรุงแต่งนั้นจึงเบากว่า เป็นเพียงความโกรธ ไม่ถึงเป็นโทสะที่เป็นความร้ายกาจ.

ความโกรธจึงเปรียบดังควันหมอกที่จางกว่าโทสะ ปิดบังความประภัสสรแห่งจิตไม่มืดมิดเท่าโทสะ.

o *เจริญเมตตา ขจัดหมอกมัวแห่งความโกรธได้*

เมตตาที่ดับความคิดปรุงแต่งให้เกิดโทสะ จักดับความคิดปรุงแต่งให้เกิดความโกรธได้ง่ายกว่า.

"การเจริญเมตตา" จึงเป็นการขจัดหมอกมัวครอบคลุมความประภัสสรแห่งจิตถึงสองชั้น คือทั้งที่เป็นหมอกมัวแห่งโทสะ และทั้งที่เป็นหมอกมัวแห่งความโกรธ เปิดทางให้ปรากฏความประภัสสรสวยงามแห่งจิตยิ่งขึ้น.

เมตตากำจัดโทสะและความโกรธได้ จึงกำจัดความผูกโกรธได้ด้วย.

o *อุปนาหะ คือ ผูกโกรธไว้*

อุปนาหะ ท่านแปลว่า "ผูกโกรธไว้" มีความหมายตรงไปตรงมาว่า ไม่ยอมเลิกโกรธ เก็บความโกรธฝังไว้ในใจนานๆ กาลเวลาผ่านไปแล้ว เหตุที่ทำให้คิดปรุงแต่งจนเกิดความโกรธ

ก็ล่วงเลยไปแล้ว แต่ยังจดจำนำไปคิดปรุงแต่งให้กลับเกิดความโกรธในเรื่องเดิมสิ่งเดิมได้อีก ไม่รู้แล้ว ให้ความร้อนแก่ตนเองไม่รู้สิ้นสุด ยังหมอกควันให้ปกปิดความประภัสสรแห่งจิตตนไว้ด้วยเบาปัญญา จึงไม่รู้ว่าจิตอันประภัสสรของตนนั้นมีค่าหาควรสร้างความคิดปรุงแต่งใดๆ ให้เป็นหมอกมัวมาปกปิดเสียไม่.

o *ความผูกโกรธ ดั่งไฟสุมขอน*

ไฟสุมขอนมีความร้อนกรุ่นอยู่ตลอดเวลาเป็นเช่นไร ความผูกโกรธไว้ก็เป็นเช่นนั้น เผารุมร้อนกรุ่นอยู่เช่นนั้น แตกต่างกันเพียงที่ไฟสุมขอนร้อนอยู่ที่ขอนไม้ แต่ความผูกโกรธร้อนอยู่ในหัวอก.

o *ดับความผูกโกรธเสียได้ จิตใจจักผ่องใสเยือกเย็น*

การดับไฟสุมขอน ต้องใช้น้ำราด ไฟดับสนิทแล้วขอนก็มอดไหม้ทิ้งความสกปรกเลอะเทอะหลงเหลืออยู่.

แต่การดับความผูกโกรธ ใช้สติปัญญาหยุดความคิดปรุงแต่ง

เพียงเท่านั้นความผูกโกรธก็จะดับ นอกจากจะไม่หลงเหลือความสกปรกอยู่หลังการดับความผูกโกรธ ยังจะมีความผ่องใสเยือกเย็นอีกด้วย.

๐ *ไม่มีประโยชน์อะไรเลย ในความผูกโกรธ*

เพราะไม่ใช้สติไม่ใช้ปัญญาคิด จึงไม่ได้ความรู้สึกที่ถูกต้อง ว่าความโกรธก็ตาม ความผูกโกรธก็ตาม ทำให้เร่าร้อน ปราศจากความสุขความเย็น ไม่มีประโยชน์อะไรเลยในความโกรธ หรือความผูกโกรธ ปัญญาก็เกิดไม่ได้ เพราะปัญญาคือแสงสว่าง ความโกรธและความผูกโกรธคือความมืด ความมืดมากเพียงไร แสงสว่างก็จะถูกกีดกั้นมากเพียงนั้น และแม้ว่าปัญญาน้อยเสียเท่านั้น ย่อมไม่เห็นว่าตนเป็นเจ้าของสมบัติที่มีค่าพ้นพรรณนา หาได้ใส่ใจที่จะทะนุถนอมสักน้อยหนึ่งไม่ สมบัติอันนั้นเป็นของเราทุกคน คือจิตที่แจ่มใสประภัสสร.

๐ *มักขะ คือ ลบหลู่คุณท่าน*

มักขะ ท่านแปลว่า "ลบหลู่คุณท่าน" ลบหลู่คือดูหมิ่น ดูถูก

คุณคือความดี ลบหลู่คุณท่านก็คือดูถูกดูหมิ่นความดีของท่านที่ท่านได้ทำแล้ว ในขอบเขตแคบๆ ก็เฉพาะที่ทำแล้วแก่ตน แต่ที่จริงความหมายให้กว้างขวางจึงจะสมควร คือหมายถึงความดีที่ท่านได้ทำแล้วแก่ผู้ใดก็ตาม.

"ลบหลู่คุณท่าน" น่าจะหมายถึง ลบหลู่ผู้มีความดีทั้งหลายที่ตนได้รู้ได้เห็นความเป็นคนดีของท่านแล้ว ไม่ว่าจะเป็นการแสดงความดีต่อผู้ใด แม้ไม่ใช่ต่อตนโดยตรง.

ผู้ที่รู้เห็นอยู่ว่าท่านมีคุณมีความดีประจักษ์แก่ใจ แต่พยายามลบหลู่ท่านด้วยความคิดลบล้างคุณความดีของท่าน ความคิดลบล้างหรือลบหลู่นั้นเป็นความคิดปรุงแต่งที่ชั่วที่ร้าย มิใช่ที่ดีที่งาม ย่อมให้ความหมองมัวและความหมองมัวนั้นก็เป็นดั่งหมอกห่อหุ้มปกคลุมจิตที่มีธรรมชาติประภัสสรแจ่มใส มิให้ปรารกฏความประภัสสรคือแสงสว่างแพรวพรายงดงาม เป็นความสุขความเย็นแก่เจ้าตัว.

o *ความลบหลู่คุณท่าน เปรียบได้กับอกตัญญู*

อันความลบหลู่คุณท่านนั้น ก็เป็นความหมายทำนองเดียวกับอกตัญญูไม่รู้คุณท่านนั่นเอง.

ความรู้สึกเช่นนี้เป็นความรู้สึกที่ต่ำ เศร้าหมอง ไม่มีผู้ใดยกย่องความอกตัญญู แต่ไม่ใช่ทุกคนไปที่รู้ตัวและไม่ยกย่องตนเองเมื่อตนเองมีความอกตัญญู.

o *ความกตัญญูเท่านั้น กำจัดความลบหลู่คุณท่านได้*

ความรู้สึกสำนึกในบุญคุณที่ตนได้รับเท่านั้น ที่จะกำจัดความลบหลู่คุณท่านได้.

ความรู้คุณหรือความกตัญญูเป็นเครื่องหมายของคนดี ความกตัญญูจึงไม่เป็นเหตุแห่งความเศร้าหมองห่อหุ้มความประภัสสรแห่งจิต ตรงกันข้ามเป็นเครื่องทำลายความเศร้าหมองสกปรกของความอกตัญญูลบหลู่คุณท่าน ผู้มีปัญญาเพียงพอย่อมจะสามารถหยุดความคิดปรุงแต่งใดๆก็ตาม อันจักก่อให้เกิดความลบหลู่คุณท่าน.

o *บัณฑิตผู้เพ่งโทษตนเอง เป็นผู้ไม่ลบหลู่คุณท่าน*

ปุถุชนคนยังมีกิเลส แม้จะเป็นกัลยาณปุถุชนคือเป็นคนดี ก็ย่อมมีเวลาที่จะทำผิดทำไม่ดีได้ด้วยกันทั้งนั้น.

การเพ่งความผิดความไม่ดีของกัลยาณปุถุชน จนทำให้ไม่เห็นคุณของท่าน ย่อมเป็นเหตุให้เกิดความลบหลู่คุณท่านได้.

บัณฑิตเพ่งโทษตนเองไม่เพ่งโทษผู้อื่น บัณฑิตจึงเป็นผู้ไม่ลบหลู่คุณท่าน เป็นผู้มีปัญญายิ่งขึ้นเป็นลำดับๆ ได้ด้วยไม่มีความมืดมัวแห่งอุปกิเลสข้อลบหลู่คุณท่านมาอำพรางไว้ไม่ให้ปรากฏความประภัสสรแห่งจิต.

อบรมกตัญญูกตเวทิตาธรรมให้อย่างยิ่ง จะทำลายอุปกิเลสข้อลบหลู่คุณท่านได้.

o ปลาสะ คือ ตีเสมอ ยกตัวเทียมท่าน

ปลาสะ ท่านแปลว่า "ตีเสมอ คือยกตัวเทียมท่าน" ก็เกือบจะทำนองเดียวกับลบหลู่คุณท่านนั่นเอง

ผู้ใหญ่ที่มีความดีมาก มีวาสนาบารมีสูง ย่อมสูงกว่าผู้น้อยที่มีความดีน้อยมีวาสนาบารมีต่ำ.

ผู้น้อยที่รู้ดีว่าตนมีภาวะฐานะเช่นไร ท่านมีภาวะฐานะเช่นไร แต่ก็แสดงออกให้เป็นที่รู้เห็นว่าตนทัดเทียมท่าน เสมอกับท่าน เช่นนี้เป็นการส่อแสดงถึงความคิดที่จะยกตัวที่ต่ำให้สูง โดยไม่ทำคุณงามความดี หรือสร้างวาสนาบารมี เช่นนั้นเป็นความคิด

ปรุงแต่งที่สกปรก เบาปัญญา นำพาให้เกิดอุปกิเลสห่อหุ้มจิต มิให้ความประภัสสรที่มีอยู่ปรากฏออกสว่างไสวได้.

o *ความคิดปรุงแต่งที่ชั่ว ที่ไม่ดี ที่ต่ำ ที่สกปรก ทำให้เกิดความลบหลู่คุณท่าน*

อัน "ความลบหลู่คุณท่าน" ก็ตาม "ยกตัวเทียมท่าน" ก็ตาม นอกจากจะเกิดจากความคิดปรุงแต่งที่ชั่วที่ไม่ดี ที่ต่ำที่สกปรก จนทำให้เป็นความเศร้าหมอง พรางความประภัสสรแห่งจิตไว้ชั้นหนึ่งแล้ว การกระทำเหล่านี้ผู้มีปัญญาย่อมตำหนิ.

ผู้มีปัญญาทั้งหลายที่รู้เห็นความเป็นผู้ลบหลู่คุณท่าน ความจะยกตัวเทียมท่าน...ย่อมตำหนิ.

ตำหนินี้แหละ จะทำให้ผู้ถูกตำหนิคิดปรุงแต่งให้เกิดเป็นโทสะ โกรธบ้าง และอาจถึงผูกโกรธบ้าง ล้วนเป็นอุปกิเลสที่จะจรเข้าบังความประภัสสรแห่งจิตทั้งสิ้น เป็นการปิดบังหลายชั้นหลายซ้อน โอกาสที่ความประภัสสรแจ่มใส และงดงามจะปรากฏออกย่อมยากนัก เจ้าของจิตนั้นจึงยากจะเห็นค่าแห่งจิตตน.

๐ *ผู้มีปัญญารู้ความไม่ถูกไม่ชอบทุกอย่าง ย่อมจักไม่ทำความไม่ถูกไม่ชอบนั้น*

ผู้ยกตัวเทียมท่าน จะต้องมีความคิดปรุงแต่งที่ยั่วยุนำมาก่อน ถ้าไม่มีความคิดปรุงแต่งยั่วยุเพียงพอให้ยกตนเทียมท่าน จะไม่มีการยกตนเทียมท่าน.

ผู้มีปัญญา แม้มีสติรู้ว่าตนกำลังคิดปรุงแต่งให้ยกตนเทียมท่าน จะพยายามหยุดความคิดปรุงแต่งอันไม่ถูกไม่ชอบนั้น เพราะผู้มีปัญญาย่อมรู้ว่าความไม่ถูกไม่ชอบทุกอย่าง ไม่ว่าจะเป็นการคิดการพูดการทำ ย่อมไม่ให้ผลดีอย่างใด ผู้มีปัญญาย่อมไม่ทำความไม่ถูกไม่ชอบนั้น.

คนอื่นจะยั่วยุให้คิดพูดทำอย่างไร ถ้าตัวเองไม่นำคำยั่วยุให้คิดปรุงแต่งตามไป ย่อมไม่เกิดผล เช่นใครอื่นจะยั่วยุให้ยกตัวเทียมท่านด้วยการยกยอปอปั้นต่างๆ แต่ถ้าตัวเองไม่คิดปรุงแต่งว่าตนเป็นจริงดังคำของเขาอื่น คำของคนอื่นก็ทำให้เกิดผลไม่ได้ ความคิดปรุงแต่งจึงสำคัญที่สุด สร้างอุปกิเลสได้ ทำลายอุปกิเลสเสียได้ ปรารถนาจะได้พบความประภัสสรแห่งจิตตน จึงต้องระวังความคิดปรุงแต่งให้ดี.

เห็นเขาได้ดี ทนอยู่ไม่ได้

o *อิสสา คือ ริษยา*

อิสสา ท่านแปลว่า "ริษยา" คือเห็นเขาได้ดี ทนอยู่ไม่ได้.

ที่จริงความหมายของคำอิสสาหรือริษยา ก็ให้ความเข้าใจที่ชัดแจ้งอยู่แล้วว่าเป็นความร้อน เพราะมีความหมายว่า "ทนอยู่ไม่ได้" สิ่งที่ต้องทนนั้นถ้าพอทนได้ก็แสดงว่าไม่ร้ายแรง หรือไม่หนักหนานัก.

ความรู้สึกริษยาจนทนไม่ได้ ต้องให้ความร้อนอย่างยิ่ง และผู้ได้รับความร้อนอย่างยิ่งนั้นก็มิใช่ผู้อื่น เป็นเจ้าตัวผู้มีความริษยาเอง.

o *ความริษยา เป็นอาการอย่างหนึ่งของกิเลส*

ปุถุชนนั้นเป็นผู้มีกิเลส จึงเป็นธรรมดาที่ย่อมไม่สามารถควบคุมความรู้สึกของตนให้เป็นไปอย่างผ่องแผ้ว ปราศจากกิเลสได้เสมอไป.

ความริษยาเป็นอาการอย่างหนึ่งของกิเลส ดังนั้นปุถุชนจึงย่อมยากจะควบคุมไว้ได้ไม่ให้เกิด ความริษยาของปุถุชนจึงย่อมมีเกิดได้เป็นระยะหรือเป็นครั้งคราว ต่อคนนั้นบ้างต่อคนนี้บ้าง.

o *ผู้มีปัญญา แม้มิสามารถดับความริษยาได้จริง จึงแก้ไขป้องกันควบคุมมิให้เกิดง่ายและแรง*

แต่ผู้มีปัญญาเห็นโทษของความริษยาที่ตนได้รับว่า ยิ่งปล่อยให้มีความริษยามาก ตนก็จะได้รับโทษของความริษยามาก ผู้มีปัญญาจึงแก้ไขป้องกันควบคุมมิให้ความริษยาเกิดง่าย และเกิดแรง แม้ว่าจะไม่สามารถดับเสียได้จริงตลอดไป.

o *ผู้ขาดเมตตาต่อตน... เมื่อเห็นเขาได้ดี ทนอยู่ไม่ได้*

ผู้ที่เมื่อเห็นผู้อื่นได้ดีแล้วเกิดความริษยา คืออิสสา ที่มักเรียกปนกันไปว่าอิจฉานั้น เป็นผู้ที่ขาดเมตตา มีเมตตาไม่พอ โดยเฉพาะแก่ตนเอง เพราะเมื่อความริษยาก่อให้เกิดความร้อนใจ ผู้ยอมให้ความริษยาเกิดขึ้น ก็เท่ากับทำใจตนให้ร้อน ไม่มีความสุข จึงเท่ากับไม่มีเมตตาต่อตนนั่นเอง.

แม้ความริษยาจะเป็นการขาดเมตตาต่อตนด้วย ต่อผู้อื่นด้วย แต่บางทีความริษยาก็ให้ทุกข์แต่กับผู้มีความริษยาเองเท่านั้น มิได้ให้ทุกข์ถึงผู้ถูกริษยาด้วย เพราะบางทีความริษยานั้น ก็มิอาจปรากฏออกเป็นการกระทำคำพูดได้ ต้องอัดแน่นเป็น

ความทุกข์ร้อนเร่าอยู่แต่ในหัวใจผู้มีความริษยาเท่านั้น จึงพยายามไม่ให้ความริษยาเกิดขึ้นเสียดีกว่า.

o *ความริษยาเกิดแก่ผู้ใด*
ย่อมให้ความทุกข์เร่าร้อนแก่ตนผู้ริษยาเอง

ผู้มีปัญญารู้ว่า ความริษยาให้ความทุกข์ความเร่าร้อนแก่ตนแน่นอน ตรงกันข้ามกับเมตตา ที่ให้ความสุขความเย็นแก่ตนแน่นอน และเมตตาก็ดับความริษยาได้ เช่นเดียวกับดับความโกรธได้ ดังนั้นผู้มีปัญญาจึงอบรมเมตตา เพื่อให้เพียงพอสำหรับดับความโกรธและความริษยา.

o *ความคิดปรุงแต่งสำคัญนัก*
แม้การทำให้ความริษยาเกิดหรือทำให้ไม่เกิด

อิสสาความริษยานั้น จะเกิดได้ก็ต้องมีความคิดปรุงแต่งให้เกิด ถ้าคิดปรุงแต่งให้เกิดเมตตา ก็จะเกิดเมตตา ก็จะไม่เกิดอิสสา ความคิดปรุงแต่งจึงสำคัญนัก แม้ในการทำให้เกิดความริษยาหรือทำให้ไม่เกิด.

๐ ความยินดีด้วยเมื่อเห็นผู้อื่นได้ดี ย่อมให้ความสุขแก่เจ้าตัวก่อนแน่นอน

เมื่อเห็นผู้ใดดี ถ้าผู้ใดนั้นเป็นที่รักที่ชอบพอ เป็นลูกหลาน ความคิดปรุงแต่งก็จะพาให้ความยินดีเกิดขึ้นด้วยในใจ ความคิดปรุงแต่งนั้นจะเป็นไปในทางชื่นชมยินดีในผู้ได้ดี เช่นว่า มีความดีความเหมาะควรต่างๆ สมกับความดีที่ได้รับนั้น จิตใจของผู้คิดปรุงแต่งเช่นนั้น ก็จะพลอยเป็นความอิ่มเอิบไปกับความคิดยินดีด้วยของตน.

กล่าวว่าความยินดีด้วยเมื่อผู้อื่นได้ดี ให้ความสุขแก่เจ้าตัวก่อนแน่นอน เช่นเดียวกับความริษยา ที่ให้ความทุกข์แก่เจ้าตัวก่อนแน่นอน.

๐ ความคิดที่ไม่ประกอบด้วยเมตตาเพียงพอ ก็อาจพาให้เกิดความริษยาแก่ผู้นั้นได้

เมื่อเห็นผู้ใดได้ดี ถ้าผู้นั้นเป็นผู้อื่นหรือไม่ใช่ผู้เป็นที่รักที่ชอบพอ ความคิดปรุงแต่งที่ไม่ประกอบด้วยเมตตาเพียงพอ ก็อาจพาให้เกิดความริษยา ความคิดปรุงแต่งนั้นอาจเป็นไปในทางไม่ชื่นชม

ไม่เห็นด้วยในผู้ได้ดี เช่นว่าไม่มีความดีเหมาะควรกับความดีที่ได้รับนั้น คนอื่นหรือตนเองดีกว่า เหมาะควรกว่าเป็นต้น.
จิตใจของผู้คิดปรุงแต่งเช่นนั้น จะเป็นทุกข์เร่าร้อนด้วยความคิดริษยาของตน กล่าวว่าความริษยานั้นให้ความทุกข์แก่เจ้าตัวก่อนแน่นอน เช่นเดียวกับความพลอยยินดีด้วย ที่ให้ความสุขแก่เจ้าตัวก่อนแน่นอน.
ทั้งความพลอยยินดีด้วย และความริษยาเมื่อเห็นเขาได้ดี เกิดจากความคิดปรุงแต่งทั้งสิ้น แตกต่างกันที่เป็นความคิดปรุงแต่งที่ประกอบด้วยเมตตา และเป็นความคิดปรุงแต่งที่ไม่ประกอบด้วยเมตตา ทั้งยังเป็นความคิดปรุงแต่งที่ประกอบด้วยปัญญาและเป็นความคิดปรุงแต่งที่ไม่ประกอบด้วยปัญญาอีกด้วย.

o *ควันอันเกิดจากไฟริษยา บดบังความประภัสสรแห่งจิต*

ริษยาเป็นไฟทำให้ใจร้อนใจไหม้ มีผลเป็นควันตลบอยู่ ควันนั้นจักบดบังความประภัสสรแห่งจิต ผู้มีความริษยาแรงเท่าใด การจะแลเห็นความแจ่มใสประภัสสรสวยงามแห่งจิต ย่อมเป็นไปไม่ได้เพียงนั้น.

๐ *ดับไฟริษยา ด้วยเมตตาและสันโดษ*

ความริษยาจะเกิดหรือไม่เกิด จะเกิดเบาหรือเกิดแรง ขึ้นอยู่กับความคิดปรุงแต่งทั้งสิ้น มิได้ขึ้นอยู่กับอะไรอื่น.

ผู้มีปัญญารู้ว่าจิตของตนมีความประภัสสรงดงาม แต่ควันแห่งไฟริษยาเป็นสิ่งหนึ่งที่จะปกคลุมไว้มิให้ปรากฏความประภัสสรงดงามล้ำค่าได้ ผู้มีปัญญาจึงพยายามควบคุมความคิดปรุงแต่ง ดับความคิดปรุงแต่ง ที่จะเป็นเหตุให้ความริษยาเกิด ด้วยเมตตาและสันโดษ ผู้มีปัญญารู้จักสันโดษและโทษของความคิดปรุงแต่งเท่านั้น จึงจะได้รู้จักจิตอันแจ่มใสประภัสสร ซึ่งเป็นสมบัติแท้ๆ ที่ตนมีอยู่แล้ว.

๐ *มัจฉริยะ คือ ตระหนี่*

มัจฉริยะ ท่านแปลว่า "ตระหนี่" ไม่คิดให้ดีจะรู้สึกว่าไม่น่าเป็นไปได้ ที่ความตระหนี่จะทำให้เกิดความเศร้าหมองบังความประภัสสรแห่งจิต.

ตระหนี่เป็นความเหนียวแน่น ไม่อยากให้อะไรใครง่ายๆ จึงไม่น่าจะยังให้เกิดความเศร้าหมอง แต่แม้พิจารณาก็ย่อมจะ

เห็นได้ว่า ความเหนียวแน่นคือความตระหนี่นั้น ก่อนที่จะเกิดขึ้น ก็ต้องมีความคิดปรุงแต่งเป็นเหตุ คิดปรุงแต่งว่าสิ่งนั้นสิ่งนี้ดีอย่างนั้น งามอย่างนี้ มีค่าอย่างโน้น น่าหวง น่าเป็นสมบัติส่วนตน น่าเสียดายที่จะให้ตกไปเป็นของผู้อื่น สรุปลงเป็นความยึดมั่นเป็นตัวเราของเราที่ผู้อื่นจะมาเกี่ยวข้องด้วยไม่ได้ แม้จำเป็นจะต้องเสียสิ่งที่ถือว่าเป็นของตนไป ก็จะยึดไว้ดึงไว้ด้วยความหวงแหน ไม่อยากสละให้ผู้ใดอื่นง่ายๆ นี้คือมัจฉริยะ ความตระหนี่ ที่ต้องเกิดจากความคิดปรุงแต่งเป็นตัวเราของเราด้วย เป็นความปรารถนาต้องการอันเป็นกามฉันท์ด้วย เป็นความโกรธเมื่อต้องสละสิ่งหวงแหนด้วย ล้วนทำให้เกิดความหวั่นไหวในจิตใจทั้งสิ้น จึงเปรียบดังกระเพื่อมแห่งน้ำที่ทำให้น้ำไม่ใสทำให้เกิดหมอกควันห่อหุ้มความประภัสสรแห่งจิต.

๐ *ความตระหนี่แก้ได้ ด้วยความเสียสละ เอื้อเฟื้อ*

ความตระหนี่ก็เช่นเดียวกับอุปกิเลสทุกข้อ คือเกิดจากความคิดปรุงแต่งเช่นกัน ดังนั้นการแก้ความตระหนี่จึงต้องแก้ที่ความคิดปรุงแต่ง คิดปรุงแต่งให้เอื้อเฟื้อ ให้รู้จักความเสียสละ ให้ถือเขาถือเราเพียงพอสมควร คิดปรุงแต่งให้เมตตา ให้กรุณา

ให้รู้จักคิดว่า ความตระหนี่ทำให้เป็นคนคับแคบ ความเอื้อเฟื้อทำให้เป็นคนกว้างขวาง.

คนคับแคบนั้น เมื่อถึงคราวคับขัน ก็ยากจะหาผู้ให้พึ่ง คิดปรุงแต่งให้เห็นคุณเห็นโทษของความไม่ตระหนี่และความตระหนี่ ย่อมจักสามารถแก้ไขความตระหนี่ให้หมดสิ้น หรือบรรเทาเบาบางลงได้ เป็นการลดหมอกมัวที่พรางกั้นความประภัสสรแห่งจิตมิให้ปรากฏความแจ่มใสงดงาม.

๐ *มายา คือ มารยา*

มายา ท่านแปลว่า "มารยา คือเจ้าเล่ห์" ความหมายละเอียดว่าแสร้งทำ เล่ห์เหลี่ยม ล่อลวง กล ไม่จริง เพียงความหมายของมายาหรือมารยาก็ทำให้รู้สึกได้ด้วยกันแล้วว่า เป็นความไม่ดีร้อยแปดประการ.

และเพื่อให้เกิดมายา ก็จะต้องคิดปรุงแต่งในทางชั่วร้ายมากมายเพื่อให้ตรงกันข้ามกับความจริง ความจริงดีต้องการให้ผู้อื่นเห็นว่าไม่ดี หรือความจริงไม่ดี ต้องการให้ผู้อื่นเห็นว่าดี เพื่อประโยชน์ใดก็ตาม ก็ต้องคิดปรุงแต่งใช้เล่ห์เหลี่ยมเพื่อล่อลวงให้ผู้อื่นเห็นตาม ให้เห็นดีเป็นไม่ดี หรือให้เห็นไม่ดีเป็นดี.

o *ทางเกิดแห่งมายา*

มายาจึงเกิดจากความคิดปรุงแต่งเล่ห์กลเพื่อล่อลวง ความคิดปรุงแต่งเช่นนั้นเป็นความต่ำทราม สกปรก และความสกปรกภายในนั้นก็เช่นเดียวกับความสกปรกภายนอก เมื่อเกิดขึ้นภายนอก จับเข้าที่ใดก็ย่อมทำให้ความสะอาดอันเป็นสภาพเดิมของที่นั้นปรากฏไม่ได้ เมื่อเกิดขึ้นภายใน จับเข้าที่จิต ก็ย่อมทำให้ความประภัสสรแห่งจิตปรากฏไม่ได้ ถูกบดบังไว้ภายใต้ความสกปรก.

o *การแสดงออกซึ่งความรู้สึกรู้จริงเห็นจริง ไม่ต้องอาศัยความคิดปรุงแต่ง...ไม่ใช่มายา*

มายาก็เช่นเดียวกับอุปกิเลสทั้งหลาย ทำให้เกิดได้ด้วยความคิดปรุงแต่ง ถ้าแสดงออกตามความรู้สึกที่รู้จริงเห็นจริง รู้อย่างไรเห็นอย่างไร แม้อาจจะเป็นการรู้ผิดเห็นผิด แต่การแสดงออกตรงตามความรู้เห็นนั้น นั่นไม่ใช่มายา นั่นไม่ต้องอาศัยความคิดปรุงแต่ง เกิดขึ้นเองจากความจริงใจ มิใช่จากความคิดปรุงแต่งด้วยเล่ห์เหลี่ยมหลอกลวง อันเป็นความไม่ดี เป็นความสกปรกต่ำทราม.

เพียงไม่คิดปรุงแต่งเล่ห์เหลี่ยมเพื่อหลอกลวงเท่านั้น อุปกิเลสความเศร้าหมองคือมายา ก็จะไม่เกิด เครื่องพรางชั้นหนึ่งของจิตก็จะไม่ถูกสร้างขึ้น ความประภัสสรแห่งจิตก็จะปรากฏได้บ้าง แม้อุปกิเลสอื่นยังมีเป็นเครื่องพรางจิตอยู่.

o สาเถยยะ คือ โอ้อวด

สาเถยยะ ท่านแปลว่า "โอ้อวด" ความโอ้อวดเกิดจากความคิดปรุงแต่งหาทางแสดงออกให้ผู้อื่นเห็นความสำคัญในทางต่างๆ ของตน เช่น ความมั่งมี ความใหญ่โตมีอำนาจวาสนา หรือความฉลาดรอบรู้เป็นต้น ไม่ว่าจะเป็นความสำคัญจริงก็ตาม ไม่จริงก็ตาม ความสำคัญนั้นจะปรากฏเป็นที่ล่วงรู้ของผู้อื่นก็ตาม แต่ถ้าเจ้าตัวไม่คิดปรุงแต่งหาทางแสดงออก ก็ไม่เป็นโอ้อวด ไม่เป็นอุปกิเลส ต้องคิดปรุงแต่งเพื่อโอ้อวดเท่านั้นจึงจะเป็นอุปกิเลสเป็นเครื่องเศร้าหมองที่จะหุ้มห่อจิต และพรางความประภัสสรของจิต เพียงไม่คิดปรุงแต่งเพื่อโอ้อวดสิ่งที่มีแล้วจริงก็ตาม หรือไม่มีจริง ก็ตาม เพียงเท่านั้นสาเถยยะคืออุปกิเลสข้อนี้ก็จะไม่เกิด ความเศร้าหมองก็จะไม่เกิดเป็นดั่งฝุ่นละอองจับของสะอาดผ่องแผ้ว คือจิตที่ประภัสสรให้ปรากฏดังหมองมัว.

o *ถัมภะ คือ หัวดื้อ*

ถัมภะ ท่านแปลว่า “หัวดื้อ” อันความหัวดื้อหรือความดื้ออย่างรุนแรงเป็นความไม่มีเหตุผลอย่างยิ่ง จะเชื่อหรือไม่เชื่อในเรื่องใดก็เป็นไปตามที่ต้องการจะเชื่อหรือไม่เชื่อเท่านั้น ไม่ฟังเหตุผลใดๆ ไม่คำนึงถึงเหตุผล จะคิดปรุงแต่งแต่ว่าจะต้องไม่เห็นด้วย ไม่เชื่อ ไม่ทำตาม และก็ดื้อเท่านั้น เป็นการไม่ใช้ปัญญาคิด หรือไม่มีปัญญาพอจะใช้คิด จึงเป็นความโง่ความมืดแห่งปัญญา ถ้ามีเหตุผลถูกต้องแล้ว แม้จะไม่เชื่อคำใคร ไม่เชื่อในเรื่องใดสิ่งใด ไม่เรียกว่าหัวดื้อ ไม่เป็นถัมภะ คือไม่เป็นอุปกิเลส ตรงกันข้าม ถ้ามีเหตุผลถูกต้องแล้วยังโลเล เชื่อคนนั้นบ้าง เชื่อคนนี้บ้าง ทำตนเป็นคนไม่ดื้อก็ไม่ถูกต้อง เป็นคนไม่มีปัญญา ไม่มีเหตุผล.

o *การแก้โรคหัวดื้อ*

การจะแก้โรค “หัวดื้อ” ต้องใช้ปัญญาใช้เหตุผล ให้เห็นความถูกต้อง ให้เห็นผลได้ผลเสียจากการจะดื้อหรือไม่ดื้อ ใช้เหตุผลใช้ปัญญาให้ถูกต้องเพียงพอ ก็เปรียบดังมีแสงสว่างเพียงพอ.

ตรงกันข้ามกับใช้เหตุผลใช้ปัญญาไม่เพียงพอ ก็เปรียบดังมีแสงสว่างไม่เพียงพอ มีความมืดมาก.

การใช้ปัญญาใช้เหตุผล หรือไม่ใช้ปัญญาไม่ใช้เหตุผล ก็ขึ้นอยู่กับความคิดปรุงแต่ง ใช้ความคิดปรุงแต่งให้เบาปัญญาหาเหตุผลไม่ได้ เป็นการสร้างความมืดขึ้นพรางความประภัสสรแห่งจิตตน.

จงเอาชนะความรู้สึกแข่งดี

o *สารัมภะ คือ แข่งดี*

สารัมภะ ท่านแปลว่า "แข่งดี" ความหมายของคำว่า "แข่งดี" เป็นคนละอย่างกับ "ตีเสมอ".

เมื่อพูดถึงตีเสมอ จะได้ความรู้สึกถึงความไม่มีสัมมาคารวะ ไม่รู้จักที่ต่ำที่สูง หยาบคาย.

ส่วนแข่งดี เป็นเพียงความทะเยอทะยานที่อาจประกอบด้วย ขาดอุปกิเลสข้อริษยาด้วยได้ ไม่ถึงกับแสดงความหยาบคาย ขาดสัมมาคารวะเช่นตีเสมอ.

o *ความแข่งดี ให้ความร้อนทั้งใจและกาย*

แต่ถึงเช่นนั้น ความแข่งดีก็เกิดจากความคิดปรุงแต่งที่ไม่ดี ให้ความร้อนแก่ตนเองก่อน ซึ่งเป็นเรื่องของใจ ต่อไปก็จะเป็นเรื่องของกายและวาจา.

เมื่อต้องการแข่งดีกับผู้ใด ก็จะต้องพูดต้องทำเพื่อให้บรรลุถึงความมุ่งหมาย อันจะเป็นการพูดการทำที่ไม่เลือกความควรไม่ควร หรือความถูกความผิด เพราะมีความต้องการแข่งดีเท่านั้นเป็นเหตุผลักดัน ไม่มีเหตุผลอื่นอาจเอาชนะความรู้สึกแข่งดีได้.

๐ เมื่อความรู้สึกแข่งดีเกิดขึ้นกับผู้ใด ความรู้ถูกรู้ผิดของผู้นั้น ย่อมดับไป

เมื่อความแข่งดีเกิดขึ้นรุนแรง ความรู้ถูกรู้ผิดย่อมดับไป ปัญญาก็ไม่มีพอจะพิจารณา เป็นความมืดไปหมด.

ความแข่งดีจะไม่เกิดถ้าไม่มีความคิดปรุงแต่งขึ้นมา ว่าทำไมเขาจะต้องสำคัญกว่าเรา ใหญ่กว่าเรา ดังกว่าเรา เราจะต้องสำคัญกว่า ใหญ่กว่า ดังกว่าเขา เราจะต้องสำคัญกว่าใหญ่กว่าดังกว่าให้ได้ และความคิดปรุงแต่งเช่นนี้ จะประกอบพร้อมด้วยความขุ่นเคืองขัดใจ หมายมั่นจะต้องกดอีกฝ่ายหนึ่งให้ต่ำลงกว่าตนให้จงได้ นี้คือความแข่งดีที่ไม่ใช่ความดี.

ก่อนถึงเวลาที่จะสมดังมั่นหมาย ซึ่งอาจไม่ถึงเวลานั้นเลยก็ได้ ความคิดปรุงแต่งเพื่อแข่งดีจะไม่หยุดยั้ง จะยังให้ร้อนระอุ ให้มืดมัวด้วยควันไฟของความมุ่งมั่นแข่งดี เป็นอีกหนึ่งของเครื่องพรางความประภัสสรแห่งจิตที่เป็นสมบัติล้ำค่าของทุกคน.

อันผู้ที่จะเกิดความคิดปรุงแต่งเพื่อแข่งดีนั้น ย่อมเป็นผู้ไม่มีความมั่นใจในตนเอง ว่ามีความดีอยู่แล้วเช่นคนดีทั้งหลาย ทำนองเดียวกับคนมีปมด้อย นี้มิได้หมายความว่าให้ยินดีพอใจจะดีอยู่เท่าที่เป็นตลอดไป.

๐ *การเพิ่มพูนความดียิ่งทวีความเป็นสุข ส่วนความแข่งดีมีแต่จะทวีความร้อนเร่า มืดมิด*

ความดีเป็นสิ่งควรเพิ่มพูนไม่หยุดยั้ง แต่การเพิ่มพูนความดียิ่งวันยิ่งทวีความเยือกเย็นเป็นสุขสว่างไสวในจิตใจ การแข่งดียิ่งวันยิ่งทวีความร้อนเร่ามืดมิด.

ผู้ใดคิดว่าตนกำลังทำความดี แต่มีจิตใจเร่าร้อน หาความสงบสุขยาก ก็พึงเข้าใจเสียให้ถูกต้องว่า ตนมิได้กำลังทำความดี อาจจะเพียงกำลังคิดแข่งดีเท่านั้น.

๐ *ระดับแห่งความคิดแข่งดี*

อันความคิดแข่งดีนั้นมีมากมายหลายระดับ ถ้าคิดแข่งดีกับผู้มีระดับไม่แตกต่างจากตนมากนัก ความเร่าร้อนจากความคิดนั้นก็จะไม่มากมาย ไม่ผลักดันให้พูดให้ทำอย่างรุนแรงเลวร้ายมากมาย.

แต่ถ้าคิดแข่งดีกับผู้มีระดับแตกต่างจากตนมากเพียงไร ความเร่าร้อนก็จะรุนแรงมากมายเพียงนั้น ผลักดันให้พูดชั่วทำชั่ววางแผนชั่วเพื่อดำเนินไปสู่ความสำเร็จของตน.

อันผลที่ได้มาจากความแข่งดีนั้น แม้เจ้าตัวผู้คิดแข่งดีจะถือว่าเป็นผลดี แต่ความจริงมิใช่ ความคิดแข่งดีเป็นความคิดที่ไม่ดี ท่านจึงจัดเป็นอุปกิเลสที่จะปิดกั้นความประภัสสรแห่งจิต และจิตที่ปรากฏความประภัสสรนั้น เป็นสิ่งหาค่ามิได้อย่างแท้จริง จิตที่ปรากฏความประภัสสรเต็มที่ให้เจ้าของเห็นประจักษ์แก่ตัว ย่อมเป็นความพ้นทุกข์อย่างสิ้นเชิง.

o *หยุดความคิดปรุงแต่งความแข่งดีเสีย*
ถ้าปรารถนาจะได้มีโอกาสเห็นจิตที่ประภัสสร

เมื่อใดเกิดความคิดปรุงแต่งขึ้นมาว่า เขาต้องดีกว่าเราไม่ได้ เมื่อนั้นให้รู้ว่านั่นคือกำลังคิดแข่งดี ซึ่งไม่ใช่ความถูกต้อง เป็นความผิดความไม่ชอบ พึงพยายามหยุดความคิดนั้นเสียให้ได้ ถ้าปรารถนาจะได้มีโอกาสเห็นจิตที่ประภัสสรของตน คือมีโอกาสได้พ้นทุกข์อย่างสิ้นเชิงนั่นเอง.

o *มานะ คือ ถือตัว*

มานะ ท่านแปลว่า "ถือตัว" มานะที่เป็นอุปกิเลสมิได้หมายถึง

ความตั้งใจจริง ความพยายามตั้งใจจริงเป็นความดี แต่มานะความถือตัวเป็นความไม่ดี.

อย่างไรก็ตาม ต้องทำความเข้าใจให้ถูกต้อง ว่าความถือตัวที่ไม่ดีนั้นเป็นคนละอย่างกับความถูกต้องในการวางตัว แม้การวางตัวอย่างถูกต้อง บางทีจะเหมือนเป็นถือตัว แต่ความจริงไม่เหมือนกัน.

ความไม่ถือตัวมิได้หมายถึงอะไรก็ได้ ใครจะปฏิบัติต่อตนถูกผิดอย่างไรก็ได้ หรือตนจะปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างไรก็ได้ ไม่ใช่เช่นนั้น สมมติบัญญัติยังมีอยู่ ความถูกต้องตามสมมติบัญญัติต้องรักษาไว้ ต้องระวังให้ถูกต้อง ไม่ใช่จะถือว่าผู้ไม่มีมานะความถือตัวต้องยอมให้ผู้น้อย ไม่มีสัมมาคารวะต่อผู้ใหญ่ หรือไม่ใช่จะถือว่าผู้ไม่มีมานะความถือตัวนั้น แม้จะเป็นผู้ใหญ่ก็นอบน้อมต่อผู้น้อยได้ ราวกับเป็นผู้น้อยยิ่งกว่า.

๐ *ใจที่อบรมถูกต้องตามธรรมนั่นแหละ เป็นใจที่ไม่มีมานะ...ความถือตัว*

มานะความถือตัวเป็นเรื่องของใจ ใจที่อบรมแล้วอย่างถูกต้องตามธรรมของพระพุทธศาสนา นั่นแหละที่ไม่มีมานะถือตัว.

ส่วนการแสดงเป็นไปอย่างเหมาะสมกับสมมติบัญญัติ ที่ผู้ไม่เข้าใจถูกเพียงพอ อาจเห็นเป็นมานะได้.

จึงเป็นเรื่องเฉพาะตนเองอย่างแท้จริง และต้องเป็นความรู้สึกอย่างจริงใจของตนเองด้วย ว่าตนมีมานะเพียงไร ไม่ใช่ว่าปฏิบัติอย่างหนึ่งและปกปิดความจริงใจ บอกว่าใจไม่มีมานะ ปฏิบัติเพื่อความเหมาะสมเท่านั้น การยอมรับตนเองอย่างถูกต้อง อย่างจริงใจนั่นแลสำคัญ.

๐ *ทางเกิดของมานะ...ความถือตัว*

มานะความถือตัว จะเกิดก็ต่อเมื่อคิดปรุงแต่งว่าเราต้องถือตัวเพราะเราดีกว่าเขา เดี๋ยวเขาจะนึกว่าเราเป็นคนระดับเดียวกับพวกที่เขาจะดูถูกได้ และก็อาจจะคิดปรุงแต่งยืดยาวต่อไปในทำนองนี้ได้อีกมากมาย ยิ่งคิดปรุงแต่งไปในทำนองดังกล่าวมากอีกเพียงไร มานะถือตัวก็จะยิ่งมากขึ้น แรงขึ้นเพียงนั้น ให้เกิดความสับสนวุ่นวาย ความร้อน ความมืดแห่งสติปัญญา พรางความประภัสสรแห่งจิตเพียงนั้น.

ความคิดปรุงแต่งเป็นเหตุให้เกิดมานะความถือตัว จึงต้องระวังความคิดปรุงแต่งให้ดีที่สุด พยายามยับยั้งที่จะไม่ให้มีความคิด

ปรุงแต่งให้มากที่สุด เมื่อบังคับไว้ไม่ได้จริงแล้ว ก็พึงพยายามอย่าคิดปรุงแต่งที่จะนำให้เกิดอุปกิเลส เช่นมานะถือตัวเป็นต้น.

o *อติมานะ คือ ดูหมิ่นท่าน*

อติมานะ ท่านแปลว่า "ดูหมิ่นท่าน" ก็เข้าใจได้ชัดแล้วว่าความรู้สึกหรือการกระทำที่เป็นการดูหมิ่น...ไม่ใช่สิ่งดี เป็นที่ตำหนิของคนทั่วไป.

ดูหมิ่นกับดูถูกก็ทำนองเดียวกัน ผู้ที่คิดดูหมิ่นหรือแสดงอาการดูหมิ่นผู้อื่น จะต้องเริ่มจากการคิดปรุงแต่งว่าผู้อื่นต่ำต้อยกว่าตนต่างๆ เป็นต้นด้วยฐานะ ความรู้ ความสามารถชาติตระกูล เมื่อเกิดความคิดปรุงแต่งเช่นนี้ขึ้น ต้องพยายามหยุดให้ได้ จึงจะไม่เกิดความรู้สึกดูหมิ่นติดตามมา เปรียบดังพัดพาหมอกควันที่เริ่มขึ้น มิให้ผ่านเข้าปิดบังความประภัสสรแห่งจิตเพิ่มขึ้นกว่าที่มีอยู่เพราะความคิดปรุงแต่งอันเป็นอุปกิเลสข้ออื่นๆ.

o *ความคิดดูหมิ่นท่าน ป้องกันได้ด้วยการตั้งใจทำดี*

ผู้ที่มีความรู้ความสามารถหรือสติปัญญา หรือฐานะชาติตระกูล

รู้แน่ในความเป็นจริงเช่นนั้นของตน จักไม่ทะนงเห่อเหิม เห็นตนวิเศษกว่าผู้ใดผู้หนึ่ง แล้วดูหมิ่นผู้นั้น.

ผู้ไม่มีสมบัติดังกล่าว แต่ปรารถนาจะให้เขายกย่องว่ามี นั่นแหละที่จะคิดปรุงแต่งไปต่างๆนานา ว่าคนนั้นคนนี้ต่ำต้อยกว่าตน แล้วก็ดูหมิ่นเขาอย่างแสดงออกให้ปรากฏ เช่นนี้จะแก้ได้ด้วยการอย่านำตนไปเปรียบกับผู้อื่น ตั้งใจทำดีเท่านั้น นั่นแหละจึงจะมีโอกาสเพิ่มขึ้นที่จะได้พ้นทุกข์ ได้ประจักษ์ชัดในความประภัสสรแห่งจิตตน.

o *มทะ คือ มัวเมา*

มทะ ท่านแปลว่า “มัวเมา” คนเมาหล้าจนไม่มีสติ สามารถทำความผิดได้โดยไม่รู้ตัว.

ผู้มัวเมาก็เช่นเดียวกัน ความหลงเพลิดเพลินในลาภยศสรรเสริญสุข หรือความหลงในรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ จนลืมตัวลืมความถูกความควร คือความมัวเมา นี้เป็นอุปกิเลสที่เกิดจากความคิดปรุงแต่งให้เพลิดเพลิน เห็นลาภยศเป็นความสำคัญที่สุดสำหรับชีวิต จึงทำทุกสิ่งได้ไม่ว่าถูกหรือว่าผิด ควรหรือว่าไม่ควร เพื่อจะให้ได้มา.

๐ *ความมัวเมาเกิดขึ้น ความเสื่อมเสียย่อมตามมา*

คนเมาเหล้า เมื่อสร่างเมาแล้ว ยังมีโอกาสที่จะมีภาวะฐานะเช่นเดิมได้ แต่คนเมาลาภยศไม่มีโอกาสเช่นนั้น.

เมื่อความมัวเมาเกิดแล้ว ความเสื่อมเสียย่อมเกิดตามมา ทั้งในความรู้ความเห็นของคนอื่นทั้งหลาย โดยเฉพาะความรู้สึกนึกคิดของตนเอง จะมืดมัวปิดบังความประภัสสรแห่งจิตได้ และความคิดปรุงแต่งว่าดี ว่าสนุก ว่าสบายนั่นเอง ที่ทำให้ติดให้มัวเมา ให้ปรารถนาต้องการ ผู้มีปัญญาจึงพยายามหยุดความคิดปรุงแต่งนั้น เพื่อให้พ้นจากความมัวเมา เพื่อให้ปรากฏความประภัสสรแห่งจิต.

๐ *ปมาทะ คือ เลินเล่อ*

ปมาทะ ท่านแปลว่า “เลินเล่อ” คือประมาทนั่นเอง.

ความประมาทเลินเล่อก็เกิดจากความคิดปรุงแต่งเช่นกัน เพียงง่ายๆ คือคิดปรุงแต่งว่า “ไม่เป็นไร” เท่านั้นก็ประมาทได้แล้ว ที่ชอบคิดกันคือไม่เป็นไร...อีกนานกว่าเราจะตาย หรือไม่เป็นไร... ความดีทำเมื่อไรก็ได้ หรือไม่เป็นไร...เราไม่ได้ทำไม่ดี เราต้องไม่ตกนรกแน่ ดังนี้เป็นต้น.

๐ *ความประมาท เป็นทางแห่งความตาย*
แก้ได้ด้วยการอย่าคิดว่า “ไม่เป็นไร” ไปเสียหมด

นี่คือประมาท ที่ท่านกล่าวว่า เป็นทางแห่งความตาย ที่ชัดๆ ก็คือเป็นความมืดมัวบังปัญญา บังความประภัสสรแห่งจิต จึงพึงทำลายความประมาทเลินเล่อเสีย ด้วยวิธีอย่าคิดปรุงแต่งว่า “ไม่เป็นไร” ไปเสียหมด.

พุทธวิธีแก้ความหวาดกลัว

o *พุทธวิธีแก้ความหวาดกลัว*

พระพุทธศาสนา แสดงวิธีสำหรับแก้ความรู้สึกหวาดกลัวไว้ ๓ ประการ คือ...

ให้คิดถึงสมเด็จพระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้า.

ด้วยการคิดถึงพระพุทธคุณว่า ทรงเป็นผู้ไกลจากกิเลส ทรงเป็นผู้ควรไหว้ควรบูชา ทรงเป็นผู้รู้ชอบเอง ทรงเป็นผู้บริบูรณ์แล้วด้วยวิชชาและจรณะ ทรงเป็นผู้ไปดีแล้ว ทรงเป็นผู้ทรงรู้โลก ทรงเป็นผู้ฝึกบุรุษที่ควรฝึก ไม่มีผู้อื่นยิ่งกว่า ทรงเป็นผู้สอนของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ทรงเป็นผู้เบิกบานแล้ว ทรงเป็นผู้จำแนกแจกธรรมดังที่คิด คือสวดในใจ หรือสวดออกเสียงกันอยู่ว่า "อิติปิ โส ภควา อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ วิชฺชา จรณสมฺปนฺโน สุคโต โลกวิทู อนุตฺตโร ปุริสทมฺมสารถิ สตฺถา เทวมนุสฺสานํ พุทฺโธ ภควา".

o *ระลึกในพระธรรมคุณ*

วิธีแก้ความหวาดกลัวอีกวิธีหนึ่ง คือให้คิดถึงพระธรรม ด้วยการคิดถึงพระธรรมคุณ ว่าพระธรรมอันสมเด็จพระบรมศาสดา

สัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสดีแล้ว เป็นของอันบุคคลพึงเห็นเอง เป็นของไม่มีกาลเวลา เป็นของเรียกผู้อื่นให้มาดูได้ เป็นของอันบุคคลพึงน้อมใส่ใจตน เป็นของอันวิญญูชนทั้งหลายพึงรู้ได้เฉพาะตัว.

ดังที่คิดคือสวดในใจ หรือสวดออกเสียงกันอยู่ว่า "สวากฺขาโต ภควตา ธมฺโม สนฺทิฏฺฐิโก อกาลิโก เอหิปสฺสิโก โอปนยิโก ปจฺจตฺตํ เวทิตพฺโพ วิญฺญูหิ".

๐ ระลึกถึงพระสังฆคุณ

วิธีแก้ความหวาดกลัวอีกวิธีหนึ่ง คือให้คิดถึงพระสงฆ์ ด้วยการคิดถึงพระสังฆคุณ ว่าพระสงฆ์สาวกของสมเด็จพระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นผู้ปฏิบัติดีแล้ว พระสงฆ์สาวกของสมเด็จพระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นผู้ปฏิบัติตรงแล้ว พระสงฆ์สาวกของสมเด็จพระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นผู้ปฏิบัติถูกแล้ว พระสงฆ์สาวกของสมเด็จพระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นผู้ปฏิบัติชอบแล้ว คือคู่แห่งบุรุษทั้งหลาย ๔ บุรุษบุคคลทั้งหลาย ๘ นี้พระสงฆ์สาวกของสมเด็จพระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้า ท่านเป็นผู้ควรสักการะที่เขานำมา

บูชา ท่านเป็นผู้ควรของต้อนรับ ท่านเป็นผู้ควรทักษิณาทาน ท่านเป็นผู้ควรทำอัญชลีกรรม ท่านเป็นนาบุญของโลก ไม่มีนาบุญอื่นยิ่งกว่า.

ดังที่คิดคือสวดในใจ หรือสวดออกเสียงกันอยู่ว่า "สุปฏิปนฺโน ภควโต สาวกสงฺโฆ อุชุปฏิปนฺโน ภควโต สาวกสงฺโฆ ญายปฏิปนฺโน ภควโต สาวกสงฺโฆ ยทิทํ จตฺตาริ ปุริสยุคานิ อฏฺฐ ปุริสปุคฺคลา เอส ภควโต สาวกสงฺโฆ อาหุเนยฺโย ปาหุเนยฺโย ทกฺขิเณยฺโย อญฺชลิกรณีโย อนุตฺตรํ ปุญฺญกฺเขตฺตํ โลกสฺส".

๐ *ความระลึกถึงพระบรมศาสดา เป็นสิริมงคลอันสูงสุดแก่จิตใจ*

การภาวนาพุทโธ หรือธัมโม หรือสังโฆ เพียงสั้นๆคำใดคำหนึ่ง หรือสองคำสามคำ นับได้ว่าเป็นการระลึกถึงสมเด็จพระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้า หรือระลึกถึงพระธรรม หรือระลึกถึงพระสงฆ์ ผลย่อมตรงกัน คือความหวาดกลัวที่แม้เกิดขึ้นจักหายสิ้นไป.

ความคิดถึงสมเด็จพระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้า หรือพระธรรม หรือพระสงฆ์ เป็นสิริมงคลสูงสุดแก่จิตใจ สงบความ

วุ่นวายทั้งปวง ไม่ว่าจะกำลังร้อนด้วยความคิดใด ความคิดไปถึงสมเด็จพระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้า หรือพระธรรม หรือพระสงฆ์ จักดับความร้อน ยังความเย็นให้เกิดขึ้นแทนที่ได้ ไม่พึงปฏิเสธความจริงอันเป็นมงคลนี้.

o *สื่อสำคัญที่ทำให้เกิดกิเลส*

รูปธรรมทั้งปวง ทั้งคน สัตว์ สิ่งของ เป็นสื่อสำคัญของกิเลส โลภ โกรธ หลง ซึ่งเป็นนามธรรม เพราะคิดปรุงแต่งเมื่อเห็นคน สัตว์ สิ่งของทั้งหลาย ให้เห็นสวยเห็นงาม เห็นน่าเกลียดน่าชัง ความโลภ ความโกรธ ความหลง จะเหมือนถูกดึงดูดให้เคลื่อนจากที่ที่มีความโลภ ความโกรธ ความหลงอยู่แล้วเต็มแน่น ให้เข้าประชิดติดจิตใจ ห้อมล้อมจิตใจให้หนาแน่นยิ่งขึ้นทุกครั้งที่มีความคิดปรุงแต่งดึงดูดกิเลส แสงแห่งความบริสุทธิ์สะอาดอันเป็นธรรมชาติ ประภัสสรของจิตแท้จะถูกบดบังมืดมิดเข้าทุกทีทุกที ฤทธิ์ร้ายแรงร้อยแปดประการของความโลภ ความโกรธ ความหลง จะแสดงออกเป็นลักษณาการต่างๆกัน ล้วนเป็นความชั่ว ความเลวร้าย ที่จะป้ายความสกปรกให้เต็มโลก ยิ่งขึ้นและยิ่งขึ้น.

o *อำนาจจิตของมนุษย์*

อำนาจจิตของมนุษย์มีกำลังเหนืออำนาจทั้งหลาย เมื่อจิตดี มีแสงแห่งความบริสุทธิ์ที่ไม่ถูกความเศร้าหมองของกิเลสบดบัง อำนาจจิตที่ดีนั้น ก็จะส่งผลดีให้เกิด เป็นผลดีที่จะเกิดแก่โลก นั่นก็คือมีคนดีมีผู้มีจิตดีมากเพียงใด อำนาจจิตที่ดีก็จะส่งผลดีให้เกิดแก่โลกมากเพียงนั้น ความเจริญของจิตใจจะมีได้แต่ในจิตใจที่ดีเท่านั้น จิตใจที่ไม่ดีจะมีแต่ความเสื่อมทราม อันจะทำให้ก่อกรรมทำความเสื่อมทรามให้เกิดแก่โลก.

เมื่อโลกวุ่นวายด้วยความวิปริตต่างๆ ไม่ว่าจะภัยเกิดแต่มนุษย์หรืออมนุษย์ หรือภัยเกิดแต่ธรรมชาติก็ตาม นั่นคือเครื่องแสดงถึงจิตใจมากมายที่มืดมิดเป็นอันมาก ด้วยความสกปรกเศร้าหมองของกิเลส ทั้งโลภ ทั้งโกรธ ทั้งหลง พึงช่วยกันแก้ไขด้วยพยายามอบรมจิตของตน ให้เศร้าหมองน้อยที่สุด ให้ไกลจากความโลภ ความโกรธ ความหลง ให้มากที่สุด.

o *ภัยอันน่าหวาดกลัวที่สุดของมนุษย์*

ภัยทั้งหลาย ที่ทำลายบ้านเมือง และล้างผลาญชีวิตเป็นที่

หวาดกลัวนั้น ไม่เป็นที่ปรารถนาให้เกิดเป็นอย่างยิ่ง แต่ความปรารถนาของผู้คนทั้งโลก ก็ไม่อาจยับยั้งความหายนะอันเกิดแต่ภัยดังกล่าวได้ บังเกิดขึ้นครั้งแล้วครั้งเล่า หนักหนารุนแรงขึ้นทุกทีทั่วทั้งโลก มิใช่เฉพาะที่ใดที่หนึ่ง หรือประเทศใดประเทศหนึ่ง ไทยที่เป็นเมืองพระพุทธศาสนาแท้ๆ ก็ยังหนีไม่พ้น จะโทษอะไรอื่นอีกไม่ได้...ไม่ถูก ต้องโทษกิเลสที่ท่วมทับจิตใจคน จนสกปรกมากมาย ก่อให้เกิดอำนาจร้ายอย่างรุนแรงเป็นมหันตภัยน่าสะพรึงกลัวยิ่งนัก วิธีเดียวที่จักแก้ไขได้คือพากันทำใจให้ไกลกิเลสพอสมควร ให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้. ไทยเป็นเมืองพระพุทธศาสนา มีพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ ควรอย่างยิ่งที่จะออกมาช่วยดับร้อนของโลก ที่กำลังรุนแรงเป็นที่รู้สึกกันอยู่ ให้ปรากฏความสงบร่มเย็นปราศจากภัยพิบัติในบ้านเมืองเราเป็นอันดับแรก ให้ความเป็นเมืองพระพุทธศาสนาของเราระบือไกล ให้โลกประจักษ์แก่ใจว่าการปฏิบัติตามพระธรรมคำสอนของสมเด็จพระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้านั้น มีความมหัศจรรย์ยิ่ง จะเป็นเครื่องกำบังความร้อนจากภัยทั้งปวงมิให้เข้าถึงได้ อดทนทำใจให้สละสิ่งที่ปรารถนาต้องการที่ผิดศีลธรรมเสียบ้าง อดทนทำใจให้ไม่ยอมตามใจกิเลสที่ต้องการเข่นฆ่าล้างผลาญกันเสียบ้าง อบรมเมตตา

ให้มีขึ้นแม้เพียงไม่ต้องแผ่ออกไปให้ใครอื่น เพียงให้เย็นใจตนเองเสียบ้าง เท่านี้ก็จะพอทำให้ไทยร่มเย็นเป็นสุขได้แล้ว.

o *จิตเพียงดวงเดียวที่เป็นจิตที่ดี ก็ทำให้สังคมที่อยู่ร่วมกันมีความสงบสุขได้*

อำนาจจิตของมนุษย์บันดาลได้จริง บันดาลให้โลกเย็นก็ได้ แม้เป็นอำนาจจากจิตที่ดี บันดาลให้โลกร้อนเป็นไฟด้วยภัยต่างๆก็ได้ แม้เป็นอำนาจจากจิตที่ชั่ว นี้เป็นความจริงแน่ จึงควรอบรมจิตตน และช่วยอบรมจิตกันและกันโดยควร.

จิตเพียงดวงเดียว คือจิตของคนเพียงคนเดียว ก็มีอำนาจบันดาลให้เห็นได้อยู่แล้ว จิตเพียงดวงเดียวที่เป็นจิตดี หรือคนดีนั่นเองแม้เพียงคนเดียว ก็สามารถช่วยให้สังคมที่อยู่ร่วมด้วยเป็นสังคมที่มีความสุขสงบได้.

แต่จิตเพียงดวงเดียวที่เป็นจิตชั่ว หรือคนชั่วนั่นเอง แม้เพียงคนเดียว ก็สามารถทำให้สังคมที่อยู่ร่วมด้วยเป็นสังคมที่ร้อนระอุได้.

โลกร้อนก็เพราะจิตจำนวนมากเป็นเหตุ ปรารถนาให้โลกคลายร้อน ก็ต้องชักชวนกันเชื่อสมเด็จพระบรมศาสดาสัมมา

สัมพุทธเจ้าให้ยิ่งกว่าทุกวันนี้ อะไรที่ทรงสอนไว้ให้ทำก็พยายามชักจูงกันให้ช่วยกันทำ อะไรที่ทรงสอนให้หลีกเลี่ยงก็พยายามชักจูงกันให้หลีกเลี่ยง ความดีจึงทำ ความไม่ดีอย่าทำ ชวนกันส่งเสริมกันสนับสนุนกันให้เป็นพวกเป็นหมู่ แล้วทำแต่ที่ดีที่เป็นบุญเป็นกุศล ที่เป็นความชั่วความร้าย เป็นบาปเป็นอกุศลพยายามหลีกเลี่ยง...อย่าทำ แล้วใจที่ร้อนกันอยู่ก็จะเป็นสุขความเย็นความสุขจากใจยังจะแผ่ไกลออกไปเป็นความเย็นความสุขรอบตัวได้อีกด้วย.

o *"เหตุ" เริ่มต้นที่แท้จริงคือ "ใจ"*

ใจสำคัญ โดยมีความคิดทำให้สำคัญ ที่ทำบุญทำกุศลสร้างพระสร้างวัด สร้างโรงเรียนกันได้สำเร็จ ก็มิใช่เกิดจากอะไรอื่นมิใช่เกิดจากเงิน คือเงินมิใช่เป็นเหตุเริ่มต้น.

เหตุเริ่มต้นที่แท้จริงคือใจ ใจที่ประกอบด้วยความคิดอันเป็นบุญเป็นกุศล เป็นกรรมดี ถ้าใจมิได้ประกอบด้วยความคิดที่เป็นบุญเป็นกุศล เป็นกรรมดี ก็ย่อมไม่ปรากฏวัตถุที่เป็นเครื่องหมายของความดีอย่างแน่นอน.

เหตุร้ายแรงที่เกิดขึ้นให้รู้ให้เห็น เป็นที่สลดสังเวชในทุกวันนี้

ในฐานะผู้ได้รู้ได้เห็นได้ยินได้ฟัง ควรต้องนึกถึงเหตุสำคัญ คือ ความคิดของผู้ก่อเหตุร้ายเหล่านั้น ถ้าความคิดไม่มืดมัวด้วยกิเลส ก็จะไม่มีการก่อเหตุร้ายแรงถึงทำลายล้างชีวิตกันได้ยิ่งกว่าเป็นกุ้งปูปลา คิดให้ดี ให้กลัวความคิดที่ประกอบด้วยกิเลส หรือกลัวกิเลสก็เช่นเดียวกัน คิดให้ชัดเจน จนเกิดความกลัวความคิดของตนเองว่า อาจก่อกรรมร้ายได้แม้มีกิเลสเข้าบัญชาเข้าควบคุม เมื่อความกลัวเกิด ก็ควรต้องระมัดระวังความคิดของตน อย่าให้เป็นความคิดที่มีความโลภ ความโกรธ ความหลงครอบงำ นำให้เป็นไปชั่วร้ายต่างๆนานา.

o *ทำความเข้าใจให้ชัดแจ้งในเรื่องกรรม*

ปัจจุบันนี้มีเรื่องร้ายแรงเกิดขึ้นไม่ว่างเว้น เพื่อให้ได้ประโยชน์แก่ตนเอง ต้องระวังความคิดให้ดีที่สุด อย่าให้เพ่งโทษใครทั้งนั้น ไม่ว่าใครจะทำบาปทำกรรมชั่วช้าสาหัสสักเพียงไหน ทรยศคดโกงใคร ลักขโมยใครฆ่าใคร ให้เป็นบาปกรรมของเขา เราต้องได้ประโยชน์ คือต้องได้รับความเข้าใจชัดแจ้ง ในเรื่องของกรรม เมื่อกรรมส่งผลเต็มที่เมื่อใด หรือตามมาทันเมื่อใด เมื่อนั้นผู้ที่ทำกรรมต้องได้รับผลของกรรมนั้น หลีกเลี่ยงไม่ได้.

o *กรรมทางกาย ทางวาจา เกิดจากกรรมทางใจ*

ก่อนจะลงมือทำกรรมใดทั้งสิ้น ไม่ว่าที่ดีหรือที่ชั่ว ที่เป็นบุญหรือเป็นบาป ที่เป็นกุศลหรืออกุศล ความคิดจะต้องเกิดก่อน ที่เรียกว่าเป็นกรรมทางใจ ต่อจากนั้นจึงจะตามมาด้วยกรรมทางกาย และทางวาจา.

การกระทำทางกายและทางวาจา จะไม่เกิดเองโดยไม่มีการกระทำทางใจเป็นเหตุเริ่ม คือถ้าใจไม่คิดจะทำหรือใจไม่คิดจะพูด ก็จะไม่มีการทำไม่มีการพูด ความคิดจึงสำคัญอย่างยิ่งเช่นนี้ ผู้ปรารถนาจะพูดดีทำดีจึงระวังความคิด ไม่ปล่อยให้หลงผิดไปตามอำนาจของกิเลส คือไม่คิดวุ่นไปด้วยความโลภด้วยความโกรธ หรือด้วยความหลง เพราะกิเลสคือความโลภความโกรธ ความหลงนั้น ไม่มีคุณแม้แต่น้อย มีแต่โทษสถานเดียว และมักจะเป็นโทษหนัก ที่ให้ความร้อน ที่เป็นทุกข์โทษภัย ทั้งแก่ตนเองและผู้เกี่ยวข้องทั้งหลาย.

o *ผู้มีปัญญา พยายามใช้ความคิดให้เป็นประโยชน์*

เมื่อไม่มีผู้ใดสามารถหลีกให้พ้นความคิดได้ ผู้มีปัญญาจึง

พยายามใช้ความคิดให้เป็นประโยชน์ ไม่ให้เป็นโทษ คือเมื่อจะต้องคิดจริงๆแล้ว ก็ไม่คิดให้โลภ ให้โกรธ ให้หลง เห็นอะไรคิดถึงอะไร แม้เป็นสิ่งที่น่าใคร่น่าปรารถนาเพียงไหน ก็พยายามบังคับความคิดให้เต็มความสามารถ ไม่ปรุงแต่งจนเห็นความเลิศเลอน่าได้เป็นสมบัติของตน คือไม่คิดให้ความโลภเกิด...ไม่คิดเช่นนั้น เพราะนั่นหมายความว่าจะต้องคิดหาวิธีเพื่อให้ได้มาเป็นของตนจนได้ และแม้เป็นความโลภที่รุนแรงมาก ก็จะสามารถละเมิดศีลอันไม่ควรละเมิดได้ และจะไม่ละเมิดเพียงเล็กน้อยเพียงเบาๆ ตลอดไปเท่านั้น แต่จะสามารถละเมิดได้อย่างรุนแรงยิ่งขึ้น คือจะไม่เพียงลักขโมยเท่านั้น แต่จะถึงกับประหัตประหารกันได้ ผลที่ตามมาก็หาใช่ว่าจะไม่เป็นทุกข์โทษภัยของตน.

๐ *กรรมและการให้ผลของกรรม เป็นจริงเสมอ*

กรรมและการให้ผลของกรรม เป็นความจริงเสมอ ไม่มียกเว้นในกรณีใดทั้งสิ้น ผู้ใดทำกรรมใดไว้ จักได้รับผลของกรรมนั้นแน่นอน เมื่อยังต้องคิดอยู่ ก็พึงคิดไว้ให้เสมอถึงเรื่องของกรรมเพื่อจะได้เชื่อกรรม เบิกบานในผลกรรมดี และกลัวผลกรรมไม่ดี.

๐ ความคิดที่เป็นไปด้วยอำนาจของความโลภ

ความคิดที่เป็นไปด้วยอำนาจของความโลภ มีปรากฏให้รู้ให้เห็นไม่เว้นวัน เพราะปรากฏเป็นการกระทำคำพูดให้ได้เห็นได้ยินอย่างชัดเจน ว่าเป็นเรื่องของความคิดแท้ๆ มิใช่เรื่องของอะไรอื่น.

ความเป็นความตายที่เกิดจากการกระทำคำพูดภายใต้อำนาจความโลภนั้น ก่อให้เกิดความสลดสังเวชมาแล้วนักหนา ทั้งยังตามมาด้วยการต้องรับกรรมอันเป็นส่วนผลของผู้ประกอบเหตุอีกด้วย ผู้ไม่เกี่ยวข้องทั้งหลาย ที่เพียงได้รู้ได้เห็น ควรต้องสังวรระวังความคิดให้จงดี อย่าก่อมลทินความเศร้าหมองให้เกิดแก่ใจยิ่งขึ้น แต่จงให้เป็นการขจัดความมืดที่มีอยู่แล้วด้วยกันทุกบุถุชน ทำปัญญาในพระพุทธศาสนาให้สว่างไสวยิ่งขึ้นด้วยการคิดให้รู้ซึ้งแม้พอสมควรในเรื่องกรรม เหตุร้ายที่เกิดแต่ละเรื่องแต่ละครั้ง แสดงให้เห็นความเที่ยงแท้ของกรรมจริงๆ อยู่เป็นสุขสนุกสบายดีๆ ก็มีอันให้ต้องตกอยู่ในมือมัจจุราช ให้ต้องตกอกตกใจ ต้องเจ็บปวดทรมานและถึงต้องเสียชีวิต.

ผู้เชื่อในกรรมต้องยอมรับว่า อกุศลกรรมตามมาถึงแล้ว จึงหนีไม่พ้น... มือของกรรมต้องปฏิบัติหน้าที่โหดเหี้ยมทุกประการ

เพื่อให้ผลกรรมปรากฏจนได้ น่าจะกล่าวว่าเป็นการสอนในรูปแบบที่วิจิตรพิสดารของพระพุทธศาสนา ที่จะช่วยให้สัตว์โลกทั้งหลายมุ่งมั่นเอาจริงเอาจัง ปฏิบัติให้ไกลพ้นจากกิเลสโลภโกรธหลงได้ ไกลจากนรกอเวจีทั้งในภพชาตินี้และภพชาติต่อๆไป ที่คนดีเท่านั้นจะหนีพ้น.

o *อำนาจของความชั่วร้ายเป็นอำนาจมหัศจรรย์*

อำนาจชั่วร้ายที่ครอบงำจิตใจผู้คนอยู่ ที่ปรากฏให้รู้ให้เห็นจากการกระทำความชั่วสารพัดรูปแบบนั้น เมื่อรวมตัวกันเข้ามากๆ ย่อมให้เกิดผลเป็นอะไรๆที่หนักหนาได้.

อำนาจของความชั่วร้ายนั้น เป็นอำนาจมหัศจรรย์ เมื่อจะส่งผลเต็มที่ ก็ย่อมมีปรากฏการณ์เลวร้ายให้ประจักษ์ชัด ลากมือคนผู้อ่อนแอพ่ายแพ้แก่กิเลสไปจับอาวุธ พิฆาตฟาดฟันผู้คนไม่เลือกหน้ายังทำได้ ผลักดันผู้ได้สั่งสมกรรมร้ายไว้ซับซ้อนมากมายในหลายอดีตชาติ เข้าไปสู่มือมัจจุราชผู้ยุติธรรมก็ยังทำได้ ดังเป็นที่เห็นๆกันอยู่มากมาย แล้วไฉนเล่าอำนาจชั่วร้ายเมื่อครองโลกได้ จะไม่ทำโลกให้ปั่นป่วนเร่าร้อนเลือดหลั่งไหลชะโลมดินคร่าชีวิตมนุษย์ ทั้งด้วยภัยธรรมชาติและภัยจาก

กิเลส อำนาจชั่วร้ายหรืออำนาจความคิดที่ชั่วร้าย จึงน่ากลัวนัก มีภัยแรงร้ายนัก ต่อชีวิต และต่อโลก.

๐ *ความคิดที่ดีงาม หนีพ้นภัยร้ายของกิเลสได้*

ทุกลมหายใจเข้าออก ทุกคนคิด คิด คิดไม่รู้จักหยุด แม้คิดให้ถูกให้ชอบให้ดีทุกลมหายใจเข้าออก ย่อมจะสั่งสมความดีได้มากมายนัก.

ในทางตรงกันข้าม แม้ตามใจกิเลส คิดไม่ถูกไม่ชอบไม่ดี ทุกลมหายใจเข้าออก ย่อมจะสั่งสมความไม่ดีไว้มากมายเช่นกัน และไม่ว่าจะเป็นใคร ดีชั่วอย่างไร ทุกคนปรารถนาจะสั่งสมความดี ปรารถนาจะให้ใครๆชมตนว่าเป็นคนดี แต่ไม่ทุกคนที่จะสมปรารถนา เพราะเพียงแต่ปรารถนา หาได้ทำเหตุเพื่อให้ถึงผลอันตามปรารถนาไม่ นั่นก็คือปรารถนาจะเป็นผู้มีบุญสั่งสมมากๆ มีความดีสั่งสมมากๆ แต่ก็หาได้ทำดีทำบุญอันเป็นส่วนเหตุให้มากๆ.

การที่ทำไม่ทำดีก็เพราะพ่ายแพ้แก่อำนาจของความชั่ว ที่ชักจูงให้เห็นผิดเป็นชอบ ตกเป็นทาสของความโลภความโกรธความหลง คิดแต่จะกอบโกยจะเข่นฆ่าจะทำทุกสิ่งทุกอย่างเพื่อความ

ได้มาต่างๆนานาของตน ความคิดที่เกิดแต่ความพ่ายแพ้แก่กิเลสนั้นรุนแรงนัก แม้ไม่ตั้งใจจริงที่จะเปลี่ยนให้เป็นความคิดที่ดีงาม ที่ประกอบชอบด้วยเหตุผล ย่อมยากที่จะหนีพ้นโทษภัยร้ายแรงของกิเลส ที่มีความคิดเป็นต้นเหตุนำมาสู่จิตใจตน.

o *ภัยที่ควรกลัวมากที่สุดในชีวิต*

คิดในแง่หนึ่ง จะว่าพวกเราโชคดีก็น่าจะได้ ที่มีเหตุการณ์ร้ายแรงต่างๆนานาเกิดขึ้นให้คิด ให้เห็นความแรงร้ายของความคิดชั่ว ซึ่งก่อให้เกิดผลเป็นโทษยิ่งใหญ่ กระทบกระแทกถึงผู้มีกรรมร่วมกันอย่างฉับพลันทันทีได้ ไม่ต้องรอถึงชาติหน้าชาติไหน.

เราจะโชคดีมาก ถ้าสามารถนำความกระเทือนใจของผู้คนร่วมชาติมาไตร่ตรองอย่างรอบคอบ อาจจะต้องตั้งปัญหาถามกันเองว่า...กรรมอะไรที่ทำกันไว้หนอ จึงทำให้ต้องมาก่อกรรมทำเข็ญเช่นฆ่ากันอย่างโหดเหี้ยมอำมหิต เหลือจะรับได้ เหลือจะเข้าใจถึงจิตใจผู้เป็นมนุษย์แท้ๆ.

วิธีตัดปัญหาที่ควรนำมาใช้อย่างยิ่งคือ “ให้โทษกิเลส” จะเป็นสิ่งที่ถูกต้องที่สุด จะไม่ผิดแน่นอน.

กิเลสเท่านั้นที่เป็นต้นเหตุที่แท้จริง ความโลภ ความโกรธ และความหลงเป็นต้นเหตุจริงๆ ไม่ต้องกลัวใครที่ไหน ไม่ต้องกลัวอะไรอื่น "กิเลสและกรรมเท่านั้นที่ควรกลัวให้ดีที่สุด" ควรกลัวจริงๆ.

๐ *กิเลส...ภัยอันร้ายแรงยิ่งกว่าเสือร้าย*

เป็นความจริงที่ว่า ผู้ใดทำกรรมใดไว้ จักเป็นผู้ได้รับผลของกรรมนั้น และก็เป็นความจริงอีกเหมือนกันว่า "ผู้ใดจะทำกรรมดีได้เพียงใด ก็อยู่ที่กิเลสของผู้นั้นจะบางเบาเพียงใด กิเลสจะห่างไกลจิตใจของผู้นั้นเพียงใด ผู้ใดจะทำกรรมชั่วเพียงใด ก็อยู่ที่กิเลสของผู้นั้นจะหนักหนาเพียงใด".

น่าสงสารผู้ที่ทำความผิดร้ายทั้งหลาย ที่ต่างถูกกิเลสบังคับข่มขืนให้ทำ ให้จำต้องได้รับผลร้ายเพราะการกระทำนั้น ทั้งที่ความจริงผู้ทำเป็นเพียงทาสของกิเลส ถูกกิเลสบีบบังคับจริงๆ แต่กิเลสเป็นนามธรรม ไม่มีใครเห็นหน้าตา จะออกฤทธิ์เพียงไรก็ไม่มีความผิด ความผิดจะตกอยู่กับผู้อ่อนแอ ผู้ยอมพ่ายแพ้แก่กิเลส ต้องได้รับโทษทัณฑ์ทรมานกายทรมานใจน่าเวทนา ดังปรากฏให้รู้ให้เห็นอยู่ทุกวันรุนแรงขึ้นเป็นลำดับ.

กิเลส โลภ โกรธ หลง เหมือนเสือร้าย จะเริ่มชีวิตเป็นเพียงตัวน้อยๆ ถ้าได้รับอาหารรับการประคบประหงมก็จะเติบใหญ่มีเรี่ยวแรงยิ่งขึ้นเป็นลำดับ ขณะตัวเล็กตัวน้อยก็ไม่น่ากลัว ผู้ประมาทจึงไม่กลัว ความประมาทจะทำให้ลืม...ไม่รับรู้ว่าเสือนั้นดุร้าย มีวันที่ความดุร้ายทำให้จะฉีกเนื้อผู้เลี้ยงดูแน่นอน.

กิเลสไม่แตกต่างจากเสือ ทั้งยังมีฤทธิ์ร้ายแรงยิ่งกว่าเสืออย่างประมาณไม่ได้ ผู้ยอมเชื่อความจริงว่า "กิเลสร้ายกว่าเสือ" ย่อมไม่ประมาทเลี้ยงกิเลสให้เติบโต ย่อมจะหาวิธีทุกอย่างที่จะหลีกหนีกิเลสให้ไกลแสนไกล.

ผู้ที่เลี้ยงเสือจนเสือเติบโตแข็งแรงเต็มที่ จะรู้ได้เห็นได้ที่รูปร่างของเสือ ผู้ที่เลี้ยงกิเลสจนกิเลสใหญ่โตมโหฬาร จะรู้ได้เห็นได้ก็ที่การกระทำของผู้นั้น เขาทำกรรมไม่ดีได้หนักหนาใหญ่โตเพียงใด นั่นคือความยิ่งใหญ่ของกิเลสที่ห่อหุ้มจิตใจเขาว่ามีเพียงนั้น และผู้เลี้ยงกิเลสด้วยกันต่างก็ไม่ตำหนิกัน ไม่เอื้อเฟื้อช่วยห้ามช่วยเตือนกัน มีแต่จะเห็นดีเห็นงามให้ความร่วมมือกัน.

เมื่อใดกิเลสเล่นงานให้...ก็เหมือนเสือใหญ่โดดตะปบไม่รู้ปล่อย เมื่อนั้นจะทนทุกข์ทรมานด้วยพิษบาดแผลที่เหวอะหวะ ก็ยากจะเยียวยาได้.

ตนที่ฝึกดีแล้ว ย่อมเป็นที่พึ่งที่ดี

๐ *ตนที่ฝึกแล้วดี ย่อมเป็นที่พึ่งที่ดีของตน*

ตนที่ฝึกแล้วดี หรือตนที่เป็นคนดี ย่อมเป็นที่พึ่งที่ดีของตนเอง อันที่พึ่งที่ดีนั้น ผู้ใดไม่ยอมรับว่าคือตัวของตัวเองที่ดี ผู้นั้นจักยังต้องพยายามแสวงหาอยู่.

กล่าวได้ว่าทุกคนปรารถนาจะมีที่พึ่งที่ดี แต่โดยมากพากันไปคิดว่าจะพึ่งคนนั้นคนนี้ที่มีบุญมีวาสนา มีอำนาจราชศักดิ์ยิ่งใหญ่ในวงการนั้นวงการนี้ เพื่อว่าตนจะได้มีความสวัสดี มีความปลอดโปร่งเมื่อต้องเข้าไปเกี่ยวข้องพัวพันกับวงการใดวงการหนึ่งดังกล่าว.

ความคิดนี้ทำให้คนเป็นอันมากพากันเข้าไปห้อมล้อมผู้มีอำนาจวาสนา เกิดการกีดกันแก่งแย่งกันขึ้นอยู่เนืองๆ และบางทีการเข้าไปห้อมล้อมก็เป็นการเข้าไปผิดคนผิดที่ คิดนึกว่าเป็นคนที่ดี เป็นที่ที่ดี แต่ก็หาได้เป็นจริงเช่นนั้นไม่ กลับกลายเป็นไปห้อมล้อมคนไม่ดี ไปสู่ที่ไม่ดี ก่อให้เกิดความวุ่นวายยุ่งยากตามมาได้ต่างๆ.

นี่ก็เป็นเพราะแสวงหาที่พึ่งภายนอก จึงเป็นอันแน่นอนว่าที่พึ่งภายนอกนั้น ไม่ใช่ว่าจะดีเสมอไป ไม่ใช่ว่าจะเหมาะสมกับตนเสมอไป ไม่ใช่ว่าจะช่วยตนจะเป็นที่พึ่งของตนได้จริงเสมอไป

ที่พึ่งที่สำคัญที่ให้คุณแน่แท้คือ ตนเองของทุกคนที่ฝึกดีแล้วนั่นแล.

o *ถ้าตนเองไม่สามารถเป็นที่พึ่งของตนได้แล้ว ย่อมเป็นไปได้ยากที่จะได้ที่พึ่งภายนอกที่ดี*

ผู้ใดไม่ได้ฝึกคนให้เป็นคนดี ใครอื่นไหนเล่าจะสนใจมาให้ความช่วยเหลือมายอมเป็นที่พึ่ง.

คนดีมีปัญญานั้น จะให้ผู้ใดพึ่งจักต้องพิจารณาเห็นความเหมาะความควรก่อนเสมอ จะไม่ยอมตนให้เป็นที่พึ่งของใคร อย่างไม่พิจารณา.

ผู้ที่ฝึกตนให้ดีได้แล้ว ย่อมเป็นที่พึ่งของตนเองได้ ใครรู้ใครเห็นย่อมยินดีจะให้ความอุปการะช่วยเหลือ ความขัดข้องย่อมยากจักเกิดแก่ผู้มีตนฝึกดีแล้ว.

o *ความดีเปรียบได้เหมือนแก้วสารพัดนึก*

ความดีนี้มีอานุภาพยิ่งใหญ่ จึงไม่ควรประมาทความดี ควรทำความดีไว้ให้เสมอ ให้มาก ให้เต็มสติปัญญาความสามารถ มี

โอกาสใด มีช่องทางใด ที่จะทำความดีได้ พึงอย่าละเลยโอกาสนั้น พึงอย่าละเลยช่องทางนั้น แต่พึงรีบทำทันที ฝึกตนให้ดีได้เพียงไรจะเห็นด้วยตนทันทีว่า ได้มีที่พึ่งที่ดีเพียงนั้น ไม่ต้องว้าเหว่ ไม่ต้องเกรงกลัวว่าจะมีอุปสรรคใดๆเกิดขึ้นได้ในชีวิต.

๐ *ผู้ใดรักษาตนเองได้ ผู้อื่นทั้งหลายก็จะรักษาผู้นั้นด้วย*

พุทธศาสนสุภาษิต บทหนึ่งกล่าวไว้มีความว่า...
"ผู้ใดรักษาตนได้ ภายนอกของผู้นั้นก็เป็นอันรักษาด้วย"
ความหมายอีกชั้นหนึ่งของพุทธศาสนสุภาษิตนี้ก็คือ...
"ผู้ใดรักษาตนได้ ผู้อื่นทั้งหลายก็จะรักษาผู้นั้นด้วย".
ความหมายชั้นนี้ น่าจะทำให้เกิดความอบอุ่นปลอดภัยเป็นอย่างยิ่งสำหรับผู้ที่รู้ว่าตนสามารถรักษาตนได้แล้ว เพราะย่อมอบอุ่นว่าจะไม่มีเภทภัยใดเกิดกับตนได้ ด้วยมีผู้อื่นทั้งหลายช่วยรักษาอยู่.

แต่การจะรักษาตนได้นั้นเป็นปัญหาสำคัญ เป็นสิ่งที่ทำไม่ได้ง่าย ต้องมีสติมีความตั้งใจจริงจึงจะสามารถทำได้ ดังนั้นแม้ต้องการจะมีความสวัสดีในชีวิต ก็ต้องพยายามรักษาตนให้ได้.

o *ไม่มีผู้ใด จะสามารถรักษาตนได้*
ถ้าผู้นั้นเป็นผู้ไม่มีความดี

ผู้ที่รักษาตนได้ คือผู้ที่มีความดี ที่กล่าวว่า รักษาตนได้นั้น พูดให้ยาวออกไปคือมีความดีรักษาตนอยู่นั่นเอง ไม่ได้หมายความเป็นอย่างอื่น ไม่มีผู้ใดจะสามารถรักษาตนได้ ถ้าไม่มีความดี ถ้าไม่ได้ทำความดีอย่างเพียงพอ.

ธรรมย่อมรักษาผู้ประพฤติธรรม คือผู้ประพฤติดีย่อมมีความดีรักษา ย่อมเป็นผู้ที่รักษาตนได้.

ดังนั้นสิ่งซึ่งต้องทำที่เป็นความสำคัญสำหรับทุกคนที่ต้องการรักษาตนคือความดี.

o *ผู้ทำความดีแม้ขาดลาภขาดยศ*
แต่มีความสงบสุขทางจิตใจที่สูงกว่ามีลาภยศ

อันการทำความผิดทำชั่วนั้น ไม่ว่ามากน้อยหนักเบาเพียงไร แม้ผู้ใดอื่นจะไม่รู้ไม่เห็น แต่ตัวเองต้องรู้ต้องเห็น ต้องรู้สึกในความผิดพลาดความไม่ดีของตนอย่างแน่นอน ความรู้สึกนั่นแหละที่เป็นเครื่องทำให้ไม่เป็นสุข.

ตรงกันข้ามกับผู้ทำความดีความชอบทั้งหลาย บุคคลประเภทหลังนี้แม้จะขาดลาภขาดยศ แต่ก็มีความสงบสุขของจิตใจ ที่มีค่าสูงกว่าลาภยศที่ได้มาโดยไม่ชอบ ที่อาจนำอาญาบ้านเมืองให้ติดตามมาได้ เรียกว่าผู้ทำความไม่ดีไม่ชอบไม่สุจริตทั้งหลายเป็นผู้รักษาตนไม่ได้ ผู้อื่นทั้งหลายก็ไม่ช่วยรักษาด้วย ผลย่อมเป็นความไม่สวัสดีทั้งทางกายและทางใจ คือใจก็วุ่นวายไม่สงบสุข กายก็อาจไปสู่ที่ชั่วที่เดือดร้อนได้ในวันหนึ่งอย่างแน่นอน.

๐ *ทุกสิ่งสำเร็จด้วยใจ รักษาใจให้ดีได้เพียงไร ก็เรียกว่ารักษาตัวให้ดีได้เพียงนั้น*

จะเป็นคนดีได้ ต้องสำคัญที่มีจิตใจดีก่อน เพราะใจเป็นใหญ่ใจเป็นประธาน ทุกสิ่งสำเร็จด้วยใจ รักษาใจให้ดีได้เพียงไรก็เรียกว่ารักษาตัวให้ดีได้เพียงนั้น.

ใจแวดล้อมด้วยความโลภ ความโกรธ ความหลงมากเพียงไรตนที่มีใจนั้นครองอยู่ก็จะเป็นคนที่ดีไม่ได้เพียงนั้น.

ความรักตนของผู้มีใจเช่นนั้น ย่อมไม่เป็นความรักที่ถูกแท้ไม่นำให้เกิดผลดีแก่ตนอย่างไร.

ทำใจให้ไกลจากความโลภ ความโกรธ ความหลง ได้มาก

เพียงไร แม้ไม่รู้สึกว่ารักตน แต่นั่นก็เป็นความรักตน เป็นการสามารถรักษาตนได้มากเพียงนั้น.

ความโลภ ความโกรธ ความหลงนี้สำคัญที่สุด รักษาไว้ใกล้ใจตนเพียงใด ก็เท่ากับมีศัตรูผู้ทำลายอยู่ใกล้ตนเพียงนั้น รักษาตนให้ดีไม่ได้เพียงนั้น.

๐ *กิเลสเป็นสิ่งที่มีเต็มโลก ทุกยุคทุกสมัย ทำลายไม่ได้ แต่สามารถจะหนีให้ไกลได้*

กิเลสเป็นสิ่งที่มีเต็มโลก ทุกยุคทุกสมัย ทำลายไม่ได้ แต่หนีไกลได้ ถ้าทำลายกิเลสได้ พระพุทธเจ้าย่อมจักทรงทำลายให้หมดสิ้นโลกไปแล้ว เพราะทรงเห็นโทษของกิเลส ว่าใหญ่ยิ่งนัก กิเลสเป็นศัตรูร้ายนัก.

หนีไกลความโลภ ความโกรธ ความหลง ได้เพียงใด ก็เท่ากับทำลายศัตรูร้ายได้เพียงนั้น รักษาตนได้เพียงนั้น.

ความโลภ ความโกรธ ความหลง นั่นแหละเป็นความสำคัญ เราจะดีหรือเราจะชั่วก็ที่กิเลสสามกองนี้นั่นเอง.

ฉะนั้น อย่าปล่อยให้กิเลสสามกองนี้ให้เป็นไปตามอำเภอใจ ต้องตั้งใจควบคุมให้อยู่ในอำนาจ และต้องพยายามหนีให้ไกล

ให้จงได้ ตั้งใจทำให้จริงจังแล้วจะได้ผล เป็นการรักษาตนให้ดีสมกับที่ตนเป็นที่รัก.

o *ถ้ารู้ว่าตนเป็นที่รัก ก็ควรรักษาตนนั้นให้ดี*

พุทธศาสนสุภาษิตบทหนึ่งกล่าวไว้มีความว่า "ถ้ารู้ว่าตนเป็นที่รัก ก็ควรรักษาตนนั้นให้ดี" เป็นการเตือนใจด้วยความไพเราะยิ่งนัก ควรยิ่งนักที่จะได้รับความสนใจอย่างยิ่ง.

ถ้ารู้ว่าตนเป็นที่รัก ก็ควรรักษาตนนั้นให้ดี ขอให้ทบทวนคำเตือนนี้ให้เสมอ แล้วจะรู้สึกซาบซึ้งว่าเป็นคำเตือนที่สุภาพ อ่อนโยนและไพเราะลึกซึ้ง เมื่อทบทวนคำเตือนนี้แล้ว ก็น่าจะนึกเลยไปว่า ผู้กล่าวคำเตือนได้เช่นนี้ ต้องมีความปรารถนาดีอย่างที่สุดต่อเราทุกคน จึงควรเคารพเทิดทูนท่าน ให้ความสนใจและปฏิบัติให้เป็นไปตามคำของท่าน เพื่อเป็นการตอบแทนพระคุณและน้ำใจที่งดงามซึ่งมีต่อเราทั้งหลาย.

ชีวิตนี้สำคัญนัก

สมเด็จพระญาณสังวร
สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก

ส า ส์ น แ ห่ ง ค ว า ม สุ ข

ม ร ร ค า สู่ ค ว า ม สุ ข ส วั ส ดี แ ห่ ง ชี วิ ต

....

....

สมเด็จพระญาณสังวร
สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก

ธรรมอำนวยพร

ชีวิตทุกชีวิตที่เกิดมาในชาตินี้ เป็นชีวิตที่สำคัญที่สุด เพราะเป็นชีวิตสามารถกำหนดภพชาติได้ จึงจำเป็นที่สุดที่ชีวิตนี้จักต้องกระทำแต่กุศลกรรมอันเป็นกรรมดี เพื่อให้กรรมนั้นส่งผลที่ดีให้แก่ชีวิตในอนาคตชาติข้างหน้าต่อไป ชีวิตนี้จึงสำคัญยิ่งนัก พึงประพฤติคุณธรรมเพื่อเพิ่มพูนสั่งสมบุญญาบารมีให้ยิ่งขึ้นไป เพื่อชีวิตที่เป็นสุขทั้งแก่ตนเองแก่เพื่อนมนุษย์ทั้งในชีวิตนี้และชีวิตข้างหน้าต่อไป

หลักธรรมอันประเสริฐที่พึงมีไว้ประจำใจในชีวิตนี้ที่สำคัญยิ่งนัก คือ พรหมวิหาร ๔ อันได้แก่ *เมตตา...รักและปรารถนาดี อยากให้ผู้อื่นมีความสุข, กรุณา...สงสาร คิดช่วยเหลือให้พ้นทุกข์, มุทิตา...ยินดีเมื่อผู้อื่นเป็นสุข* และ*อุเบกขา...ความวางใจเป็นกลางด้วยปัญญา* ผู้ประพฤติได้ดังเช่นที่กล่าว ชีวิตเบื้องหน้าภพชาติที่ดีเป็นอันหวังได้

บุญกุศลอันจักบังเกิดจากการจัดพิมพ์ ที่ท่านสาธุชนได้รับนี้ ขอน้อมถวายแด่ องค์สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก พระเถระผู้ประเสริฐ

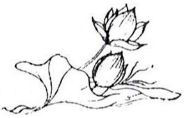
ขอความเจริญในธรรม จงบังเกิดแก่ท่านสาธุชนผู้ประพฤติธรรมโดยทั่วกัน เทอญ.

ด้วยความสุจริต หวังดี
ปรารถนาให้โลกพบกับความสงบสุข

สารบัญ

ชีวิตนี้สำคัญนัก

เพื่อความสุขสวัสดีแห่งชีวิตเบื้องหน้า

ชีวิตในชาติปัจจุบันน้อยนัก สั้นนัก

ทุกชีวิต ไม่ว่าคนไม่ว่าสัตว์ มิได้มีเพียงเฉพาะชีวิตนี้ คือ มิได้มีเพียงชีวิตในชาตินี้ชาติเดียว แต่ทุกชีวิตมีทั้งชีวิตในชาติอดีต ชีวิตในชาติปัจจุบัน และชีวิตในชาติอนาคต

ชีวิตนี้น้อยนัก นั้นหมายถึง *ชีวิตในชาติปัจจุบันน้อยนัก...สั้นนัก*

ชีวิต คือ อายุ ชีวิตในปัจจุบันชาติของแต่ละคนอย่างยืนนานที่สุดก็เกินร้อยปีได้ไม่เท่าไร ซึ่งก็ดูราวเป็นอายุที่ไม่ยืนมากนัก แม้ไม่นำไปเปรียบกับชีวิตที่ต้องผ่านมาแล้วในอดีตที่นับชาติไม่ถ้วนนับปีไม่ได้ และชีวิตที่จะต้องเวียนวนเกิดตายต่อไปอีกในอนาคตที่จะนับภพชาติไม่ถ้วน นับปีไม่ได้อีกเช่นกัน

ที่ปราชญ์ท่านว่า 'ชีวิตนี้น้อยนัก' นั้น ท่านมุ่งให้เปรียบชีวิตนี้กับชีวิตในอดีตที่นับชาติไม่ถ้วน และชีวิตในอนาคตที่จะนับชาติไม่ถ้วนอีกเช่นกัน สำหรับผู้ไม่ยิ่งด้วยปัญญา ไม่สามารถพาตนให้พ้นทุกข์สิ้นเชิงได้

ชีวิตกับกรรมที่กระทำ

ทุกชีวิต...ก่อนแต่จะได้มาเป็นคน เป็นสัตว์ อยู่ในปัจจุบันชาติ ต่างเป็นอะไรต่อมิอะไรมาแล้วมากมาย แยกออกไม่ได้ว่า... มีกรรมดีกรรมชั่วอะไรบ้าง ทำกรรมใดก่อน ทำกรรมใดหลัง *และทั้งกรรมดีกรรมชั่วที่ทำไว้ในชาติอดีตทั้งหลาย ย่อมมากมายเกินกว่าที่ได้มากระทำในชาตินี้ ในชีวิตนี้อย่างประมาณมิได้*

กรรมดีกรรมชั่วทั้งหลายเหล่านั้น ย่อมให้ผลตรงตามเหตุทุกประการ แม้ว่าผลจะไม่อาจเกิดขึ้นพร้อมกันทุกสิ่งทุกอย่าง และไม่อาจเรียงลำดับตามเหตุที่ได้กระทำแล้วก็ตาม แต่ผลทั้งหลายย่อมเกิดแน่ แม้เหตุได้กระทำแล้ว

กรรมที่กระทำย่อมให้ผลตรงตามเหตุเสมอ

เมื่อมีเหตุย่อมมีผล เมื่อทำเหตุย่อมได้รับผลและผลย่อมตรงตามเหตุเสมอ ผู้ใดทำผู้นั้นจักเป็นผู้ได้รับผล เที่ยงแท้แน่นอน เมื่อใดกำลังมีความสุข ไม่ว่าผู้กำลังมีความสุขนั้นจะเป็นเราหรือเขา เมื่อนั้นพึงรู้ความจริงว่าเหตุดีที่ได้ทำไว้แน่กำลังให้ผล ผู้ทำเหตุดีนั้นกำลังเสวยผลแห่งเหตุนั้นอยู่

แม้ปุถุชนจะไม่สามารถหยั่งรู้ให้เห็นแจ้งได้ ว่าทำเหตุดีหรือกรรมดีใดไว้ แต่ก็พึงรู้ พึงมั่นใจว่า เหตุแห่งความสุขที่กำลังได้เสวยอยู่เป็นเหตุดีแน่ เห็นกรรมดีแน่ ผลดีเกิดแต่เหตุดีเท่านั้น *ผลดี...ไม่มีเกิดแต่เหตุไม่ดีได้เลย*

เมื่อใดกำลังมีความทุกข์ความเดือดร้อน ไม่ว่าผู้กำลังมีความทุกข์ความเดือดร้อนนั้น จะเป็นเราหรือเป็นเขา เมื่อนั้นพึงรู้ความจริง ว่าเหตุไม่ดีที่ได้ทำไว้แน่กำลังให้ผล ผู้ทำเหตุไม่ดีกำลังเสวยผลแห่งเหตุนั้นอยู่

แม้ปุถุชนจะไม่สามารถหยั่งรู้ให้เห็นแจ้งได้ ว่าทำเหตุไม่ดีหรือกรรมไม่ดีใดไว้ แต่ก็พึงรู้พึงมั่นใจว่าเหตุแห่งความทุกข์ความเดือดร้อนที่กำลังได้เสวยอยู่เป็นเหตุไม่ดีแน่ เป็นกรรมไม่ดีแน่ ผลไม่ดีเกิดแต่เหตุไม่ดีเท่านั้น *ผลไม่ดี...ไม่มีเกิดแต่เหตุดีได้เลย*

ผลของกรรมนั้นแน่นอน ไม่มีข้อยกเว้น

เมื่อใดมีความคิดว่าเราทำดีไม่ได้ดี หรือเขาทำดีไม่ได้ดี ก็พึงรู้ว่าเมื่อนั้นกำลังหลงคิดผิดจากความจริง กำลังเข้าใจผิดจากความจริง...*ทำดีต้องได้ดีเสมอ ไม่มียกเว้นด้วยเหตุผลใดทั้งสิ้น*

เมื่อใดมีความคิดว่าเราทำไม่ดีแต่กลับได้ดี หรือเขาทำไม่ดีแต่กลับได้ดี ก็พึงรู้ว่าเมื่อนั้นกำลังหลงคิดผิดจากความจริง กำลังเข้าใจผิดจากความจริง...*ทำไม่ดีต้องได้ไม่ดีเสมอ ไม่มียกเว้นด้วยเหตุผลใดทั้งสิ้น*

ความซับซ้อนของกรรม

ชีวิตในชาตินี้ชาติเดียวย่อมน้อยนัก เมื่อเปรียบกับชีวิตในอดีตชาติ ซึ่งนับจำนวนชาติหาถ้วนไม่ ดังนั้น กรรม...คือ การกระทำที่ทำในชีวิตนี้ ในชาตินี้ชาติเดียวจึงน้อยนัก เมื่อเปรียบกับกรรมหรือการกระทำที่ทำไว้แล้วในอดีตชาติ อันนับจำนวนชาติไม่ถ้วน

การเขียนหนังสือด้วยปากกาหรือดินสอ ลงบนกระดาษแผ่นเดียวนั้น เขียนลงครั้งแรกก็ย่อมอ่านออกง่าย อ่านเข้าใจได้ง่าย แต่ยิ่งเขียนทับเขียนซ้ำลงไปบนกระดาษแผ่นเดียวกันนั้น ตัวหนังสือย่อมจะทับกันยิ่งขึ้น

ทุกที การอ่านก็จะยิ่งอ่านยากขึ้นทุกที จนถึงอ่านไม่ออกเลย ไม่เห็นเลยว่าเป็นตัวหนังสือ จะเห็นแต่รอยหมึกหรือรอยดินสอทับกันไปทับกันมาเป็นสีสันเท่านั้น ให้เพียงรู้เท่านั้น ว่าได้มี*การเขียนลงบนกระดาษแผ่นนั้น หาอ่านรู้เรื่องไม่ และหาอาจรู้ได้ไม่ว่าเขียนอะไรก่อนเขียนอะไรหลัง นี้ฉันใด การทำกรรมหรือการทำดีทำชั่วก็ฉันนั้น* ต่างได้ทำกันมานับภพนับชาติไม่ถ้วน ทับถมกันมายิ่งกว่าตัวหนังสือที่อ่านไม่ออก หารู้ไม่ว่าได้เขียนอะไรก่อนเขียนอะไรหลัง ทำกรรมใดไว้ก็ไม่รู้ไม่เห็น แยกไม่ออกว่าทำกรรมใดก่อนทำกรรมใดหลัง ทำดีอะไรไว้บ้าง ทำไม่ดีอะไรไว้บ้าง มากน้อยหนักเบากว่ากันอย่างไร มาถึงชาตินี้ไม่รู้ด้วยกันทั้งสิ้น เป็นความซับซ้อนของกรรมที่แยกไม่ออก เช่นเดียวกับความซับซ้อนของตัวหนังสือที่เขียนทับกันไปทับกันมา

สิ่งที่แสดงให้เห็นความซับซ้อนของกรรม

ความซับซ้อนของกรรมแตกต่างกับความซับซ้อนของตัวหนังสือตรงที่ตัวหนังสือนั้น...เมื่อเขียนทับกันมากๆ ก็ย่อมไม่มีทางรู้ว่า เขียนเรื่องดี หรือเรื่องไม่ดีอย่างไร

แต่กรรมนั้น...แม้ทำซับซ้อนมาเพียงไร ก็มีทางรู้ว่าทำกรรมดีไว้มากน้อยเพียงไร หรือกรรมไม่ดีไว้มากน้อยเพียงไร โดยมีผลที่ปรากฏขึ้นของกรรมนั้นเองเป็นเครื่องช่วยแสดงให้เห็น

ความแตกต่างในชาติกำเนิด

'ชีวิต' หรือ 'ชาตินี้' ของทุกคน มีชาติกำเนิดไม่เหมือนกัน เป็นไทยก็มี จีนก็มี แขกก็มี ฝรั่งก็มี มีชาติตระกูลไม่เสมอกัน ตระกูลสูงก็มี ตระกูลต่ำก็มี มีสติปัญญาไม่ทัดเทียมกัน ฉลาดหลักแหลมก็มี โง่เขลาเบาปัญญาก็มี มีฐานะต่างระดับกัน ร่ำรวยก็มี ยากจนก็มี

ความแตกต่างห่างกันนานาประการ เหล่านี้ล้วนเป็นเครื่องชี้ให้ผู้เชื่อในกรรมและผลของกรรม เห็นความมีภพชาติในอดีตของแต่ละชีวิตในชาติปัจจุบันที่เกิดมาต่างกันในชาตินี้ เพราะทำกรรมไว้ต่างกันในชาติอดีต

ความได้ภพชาติในชีวิตนี้ ชาตินี้

ความแตกต่างของชีวิตที่สำคัญที่สุด ที่แสดงให้เห็นอำนาจที่ใหญ่ยิ่งที่สุดของกรรม คือความได้ภพชาติของพรหมเทพ ความได้ภพชาติของมนุษย์ กับความได้ภพชาติของสัตว์

เทวดา...อาจมาเป็นมนุษย์ได้ เป็นสัตว์ได้

มนุษย์...อาจเป็นเทวดาได้ เป็นสัตว์ได้

และสัตว์...ก็อาจไปเป็นเทวดาได้ เป็นมนุษย์ได้ ด้วยอำนาจยิ่งใหญ่ของกรรมอันนำให้เกิด

นี้เป็นความจริงที่แท้ จะเชื่อหรือไม่เชื่อความจริงนี้ก็ย่อมเป็นความจริงเสมอไป ไม่มีอะไรจะเปลี่ยนแปลงให้ผิดไปจากความจริงได้ จะเชื่อหรือไม่เชื่อก็ควรกลัวอย่างหนึ่ง คือกลัวการไม่ได้กลับมาเกิดเป็นคน ไม่ได้ไปเกิดเป็นเทวดา

เทวดามาถือภพชาติเป็นมนุษย์ เป็นที่ย่อมเชื่อถือกันมากกว่าเทวดาจะไปเป็นอะไรอื่น จึงมีคำบอกเล่าหรือที่สันนิษฐานกันอยู่เสมอ ว่าผู้นั้นผู้นี้เป็นเทวดามาเกิด ทั้งนี้ก็โดยสันนิษฐานจากความประณีตงดงามสูงส่งของผู้นั้นผู้นี้

บางรายก็มีพร้อมทุกประการ ทั้งชาติตระกูลที่สูง ฐานะที่ดี ผิวพรรณวรรณะที่งาม กิริยาวาจามารยาทที่สุภาพอ่อนโยน ไพเราะ เรียบร้อย เฉลียวฉลาด

บางผู้แม้ไม่งามพร้อมทุกประการดังกล่าว ก็ยังได้รับคำพรรณนาว่าเป็นเทวดานางฟ้ามาเกิด เพราะผิวพรรณ มารยาทงดงามอ่อนโยนนุ่มนวล นี้ก็คือการยอมรับอยู่ลึกๆ ในใจของคนส่วนมาก ว่าเทวดามาเกิดเป็นมนุษย์ได้

อำนาจของกรรมกับความได้ภพชาติ

เทวดามาเกิดเป็นมนุษย์ มีตัวอย่างสำคัญยิ่งที่ พึงกล่าวถึงได้เป็นที่ยอมรับทั่วไป โดยเฉพาะในหมู่พุทธศาสนิกชนทั้งหลาย นั่นคือสมเด็จพระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้าจากสวรรค์ชั้นดุสิต เสด็จลงโลกมนุษย์ประสูติเป็นพระสิทธัตถราชกุมาร พระราชโอรสพระเจ้าสุทโธทนะกับนางสิริมหามายา

เรื่องหนึ่งในพระพุทธศาสนา ที่รู้จักกันกว้างขวาง คือเรื่องของเทพธิดาเมขลา เทพธิดาองค์นี้ได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้พิทักษ์รักษามหาสมุทร และมีหน้าที่คุ้มครอง ช่วยเหลือมนุษย์ที่ถือไตรสรณาคมน์ มีศีลสมบูรณ์ ปฏิบัติชอบต่อมารดาบิดา พราหมณ์โพธิสัตว์เดินทางไป เรือแตกที่

กลางมหาสมุทร พยายามว่ายเข้าฝั่งอยู่ถึง ๗ วัน เทพธิดาเมขลาจึงแลเห็น ได้ไปแสดงตนต่อพระมหาสัตว์ทันที รับรองจะให้ทุกอย่างที่พระมหาสัตว์ปรารถนา และได้เนรมิตสิ่งที่พระมหาสัตว์ขอทุกอย่าง คือ เรือทิพย์ และแก้วแหวนเงินทอง

พระมหาสัตว์พ้นจากมหาสมุทร ได้บำเพ็ญทานรักษาศีลจนตลอดชีวิต ครั้นสิ้นชีวิตแล้วได้ไปบังเกิดในเมืองสวรรค์

พระมหาสัตว์ครั้งนั้นต่อมาคือ พระพุทธเจ้า

เทพธิดาเมขลาต่อมาคือ พระอุบลวัณณาเถรี

ผู้ดูแลช่วยเหลือพระมหาสัตว์คือ พระอานนท์

นี้คือเทวดาถือภพชาติเป็นมนุษย์ได้อย่างน้อยก็ตามความเชื่อถือ จึงมีการเล่าเรื่องเทพธิดาเมขลา ดังกล่าว

เทวดามาเกิดเป็นมนุษย์ได้ และมนุษย์ก็เกิดเป็นเทวดาได้

ดังที่สมเด็จพระบรมศาสดา เมื่อประทับอยู่ที่พระวิหารเชตวัน ได้ทรงนำเรื่องในอดีตมาสาธกว่า เมื่อทรงเสวยพระชาติเป็นพระโพธิสัตว์หัวหน้าพ่อค้าเกวียน ได้ทรงซื้อสินค้าในนครพาราณสี บรรทุกเกวียนนำพ่อค้าจำนวนมากเดินทางไปในทางกันดาร เมื่อพบบ่อน้ำก็พากันขุดเพื่อให้มีน้ำดื่ม ได้พบรัตนะมากมายในบ่อนั้น

พระโพธิสัตว์ทรงเตือนว่า *ความโลภเป็นเหตุแห่งความพินาศ*...แต่ไม่มีผู้เชื่อฟัง พวกพ่อค้ายังขุดบ่อต่อไปไม่หยุด หวังจะได้รัตนะมากขึ้น บ่อนั้นเป็นบ่อที่อยู่ของพญานาค เมื่อถูกทำลาย พญานาคก็โกรธใช้ลมจมูกเป่าพิษถูกพ่อค้าเสียชีวิตหมดทุกคน เหลือแต่พระโพธิสัตว์ที่มิได้ร่วมการขุดบ่อด้วย จึงได้รัตนะมากมายถึง ๗ เล่มเกวียน ท่านนำออกเป็นทาน และได้สมาทานศีล รักษาอุโบสถจนสิ้นชีวิต ได้ไปเกิดในสวรรค์ เป็นมนุษย์ผู้หนึ่งที่เกิดเป็นเทวดาได้

มนุษย์มีบุญกุศลและความดีพร้อม ทั้งกาย วาจา ใจ มากเพียงไร ก็จะเกิดเป็นเทวดาชั้นสูงได้เพียงนั้น คือ สามารถขึ้นไปอยู่บนสวรรค์ชั้นสูงได้เมื่อละโลกนี้แล้ว มนุษย์เกิดเป็นเทวดาได้ และเกิดเป็นสัตว์ก็ได้

ในสมัยพุทธกาล ชายผู้หนึ่งโกรธแค้นรำคาญสุนัขตัวหนึ่งที่ติดตามอยู่ตลอดเวลา พระพุทธเจ้าทรงทราบ ก็ได้ตรัสแสดงให้รู้ว่า บิดาที่สิ้นไปแล้วนั้น...มาเกิดเป็นสุนัขนั่น และได้ทรงพิสูจน์โดยบอกให้สุนัขนำไปหาที่ซ่อนทรัพย์...ซึ่งไม่มีผู้ใดรู้นอกจากผู้เป็นบิดาของชายผู้นั้น และสุนัขก็พาไปขุดพบสมบัติที่ฝังไว้ก่อนสิ้นชีวิตได้

*สัตว์ไปเกิดเป็นเทวดา*ได้คงจะมีเป็นอันมาก มีเรื่องต่างๆในพระพุทธศาสนาที่เล่ากันสืบมา คือ...

ในสมัยพุทธกาล มีสัตว์ได้ยินเสียงของพระท่านสวดมนต์ ก็ตั้งใจฟังโดยเคารพ ตายไปก็ได้ไปบังเกิดเป็นเทพสวรรค์ ด้วยอานุภาพของการให้ความเคารพในพระธรรมของพระพุทธเจ้า

สัตว์มาเกิดเป็นมนุษย์ได้ นี้ต้องเป็นที่เชื่อถืออยู่ลึกๆในจิตสำนึก ถึงแม้เมื่อพบมนุษย์บางคน บางพวกก็ได้มีการแสดงความรู้สึกจริงใจออกมาต่างๆกัน เช่นลิงมาเกิดแท้ๆ สัตว์นรกมาเกิดแน่ๆ ทั้งนี้ก็ด้วยเห็นจากหน้าตาท่าทางบ้าง กิริยามารยาท นิสัยใจคอ ความประพฤติบ้าง ซึ่งโดยมากผู้ที่พบเห็นด้วยกัน ก็จะมีความรู้สึกตรงกันดังกล่าว เป็นความรู้สึกที่เกิดจากความเชื่อนั่นเอง ว่าสัตว์มาเกิดเป็นมนุษย์ได้ หรือมนุษย์เกิดมาจากสัตว์ได้

สมัยพุทธกาล มีเรื่องของพระภิกษุรูปหนึ่ง มีจิตหวงห่วงผ้าสบงจีวรที่เพิ่งได้มาใหม่ ซักตากไว้บนราว มรณภาพไปขณะผ้านั้นยังไม่แห้ง จิตที่ผูกพันในผ้าสบงจีวรนั้นนำให้ไปเกิดเป็นตัวเล็นเล็กๆ เกาะติดอยู่กับผ้า

พระภิกษุอีกรูปหนึ่ง เห็นผ้าสบงจีวรไม่มีเจ้าของแล้วก็จะนำไปใช้ พระพุทธองค์ทรงทราบ...ได้ทรงมีพระพุทธดำรัสห้ามตรัสให้รอ เพราะพระ

ภิกษุรูปนั้นจะสิ้นภพชาติของการเป็นเล็นในเวลาเพียงไม่กี่วัน ถ้านำสบงจีวรนั้นไปในขณะยังเป็นเล็นอยู่ ก็จะโกรธแค้น จะไม่ได้ไปเสวยผลแห่งกุศลกรรมที่ได้ประกอบกระทำไว้เป็นอันมาก นี้เป็นเรื่องหนึ่งที่ทรงรับรองว่าอำนาจจิตจะทำให้มนุษย์ไปเป็นสัตว์ได้

พึงหนีให้พ้นอำนาจอันน่ากลัวของกรรม

เทวดา...มาเกิดเป็นมนุษย์ได้
มนุษย์...ไปเกิดเป็นเทวดาได้
เทวดา...มาเกิดเป็นสัตว์ได้
สัตว์...เกิดเป็นเทวดาได้
มนุษย์...เกิดเป็นสัตว์ได้ และ
สัตว์...ก็กลับเกิดเป็นมนุษย์ได้

อำนาจอันยิ่งใหญ่ของกรรมเท่านั้น ที่ตกแต่งชีวิตให้เป็นไปได้อย่างไม่น่าเชื่อถึงเพียงนี้ กรรมจึงน่ากลัวจริงๆ น่าหนีให้พ้นอำนาจกรรมจริงๆ ทั้งกรรมในอดีตและกรรมในปัจจุบัน

ชนกกรรม : กรรมอันนำไปเกิด

กรรมอันเป็นเหตุนำให้เกิด คือ 'ชนกกรรม' เป็นกรรมสุดท้ายก่อนชีวิตจะขาดจากภพภูมินี้ หรือเรื่องสุดท้ายที่จิตผูกพันคิดถึงอยู่ คือชนกกรรมอันนำไปเกิด

นึกถึงความดีที่เป็นบุญเป็นกุศล ในขณะก่อนจะดับจิต...จิตก็จะไปสู่

สุคติ นำกายไปสุคติด้วย นึกถึงความไม่ดีที่เป็นบาปเป็นอกุศล ในขณะก่อนจะดับจิต...จิตก็จะไปสู่ทุคติ นำกายไปทุคติด้วย

จิตที่ใกล้จะแตกดับนั้น...ปกติเป็นจิตที่อ่อนมาก และไม่มีกำลังที่จะต้านทานใดๆทั้งนั้น คุ้นเคยกับความรู้สึกใดเกี่ยวกับเรื่องใด ความรู้สึกนั้นเกี่ยวกับเรื่องนั้นก็จะเข้าครอบงำจิต มีอำนาจเหนือจิต ทำให้จิตเมื่อใกล้จะดับ...ผูกพันอยู่กับความรู้สึกนั้น เกี่ยวกับเรื่องนั้น

เมื่อจิตดับ คือจากร่าง... ก็จากไปพร้อมกับความรู้สึกนั้น เกี่ยวกับเรื่องนั้น นำไปก่อเกิดกายที่ควรแก่สภาพจิตทุกประการ

อำนาจความยึดมั่นของจิตก่อนแตกดับ

ผู้ที่หวงสมบัติ... กลัวจะมีผู้มานำไป ก่อนจะดับจิต มีใจผูกเฝ้าสมบัติอย่างหวงแหน เมื่อดับจิตก็เคยมีที่ไปเกิดเป็นงูเฝ้าอยู่ที่สมบัตินั้น ผู้ใดเข้าไปใกล้ก็จะแสดงตัวให้เห็นเป็นงูใหญ่ เช่นที่เล่ากันถึงเรื่องที่เกิดขึ้นไม่นานมานี้ว่า... ข้าราชการผู้หนึ่ง มีพระพุทธรูปที่หวงมากอยู่องค์หนึ่ง เมื่อได้ละโลกนี้ไป สหายไปเยี่ยมศพได้ขอดูพระองค์นั้น ขณะกำลังดูอยู่ก็มีงูตัวหนึ่งมาจากไหนไม่ปรากฏ มาแผ่แม่เบี้ยอยู่ใกล้ๆ ผู้มาขอดูไหวทัน...ก็เข้าใจทันทีว่าเจ้าของได้เฝ้าพระอยู่ด้วยความหวงแหน จึงพูดกับงูดังๆว่าไม่ได้คิดจะนำพระไปไหน เพียงแต่มาขอดูเท่านั้น...อย่าเป็นห่วง เพียงเท่านั้นงูก็เลื้อยห่างหายไป นี้เป็นตัวอย่างหนึ่งที่เกิดขึ้นจริงไม่นานมานี้ ที่เชื่อกันว่าผู้ที่หวงสมบัติมากๆ...ตายไปในขณะที่จิตผูกพันเช่นนั้น ต้องไปเกิดเป็นงูต้องเฝ้าสมบัติ ไม่ได้ไปเสวยผลของกรรมดีใดๆที่ได้กระทำไว้ จนกว่าใจจะปล่อยวาง ละความยึดถือความหวงแหนสมบัตินั้นๆ

พึงตั้งจิตปรารถนาให้กลับมาเกิดเป็นมนุษย์

ด้วยผู้ใหญ่ผู้มีสัมมาทิฐิ มีสัมมาปัญญา แต่ไหนแต่ไรมาท่านเชื่อเรื่องอำนาจความยึดมั่นของจิต ท่านจึงสอนลูกหลานไว้ว่า ก่อนจะหลับให้ภาวนาพุทโธ นึกถึงพระพุทธเจ้า และให้ตั้งใจปรารถนาว่า เมื่อจากโลกนี้ไปเมื่อใดก็ตาม ขอให้กลับมาเกิดเป็นมนุษย์ทันที ให้ได้พบพระพุทธศาสนา ท่านสอนกันให้ตั้งใจเช่นนี้ก่อนจะหลับไป และสอนว่าถ้าการหลับไปครั้งนั้นจะไม่ได้กลับตื่นขึ้นมาอีก ก็จะได้ไปดี เป็นไปดังแรงปรารถนา

การได้เกิดเป็นมนุษย์พบพระพุทธศาสนานั้น เป็นมงคลสูงสุดของชีวิต ผู้มีสัมมาทิฐิจึงตั้งจิตปรารถนาอย่างจริงจัง

ชีวิตนี้เท่านั้นที่จะนำไปสู่ความสวัสดี

ผู้อธิษฐานจิตปรารถนาจะกลับมาเกิดเป็นมนุษย์ พบพระพุทธศาสนานั้น คือ ผู้รับรองความสำคัญของชีวิตนี้ที่แม้จะน้อยนักว่า...

ชีวิตนี้เท่านั้นที่จะนำไปสู่ความสวัสดีมีสุขได้อย่างแท้จริง เพราะชีวิตนี้เท่านั้นที่พร้อมสำหรับการบำเพ็ญบุญกุศลทุกประการ

จะทำดีเพียงไร...ก็ทำได้ในชีวิตนี้ จะทำดีสูงสุดจนเกิดผลสูงสุด คือ การปฏิบัติได้สำเร็จมรรคผลนิพพาน พ้นทุกข์ได้สิ้นเชิง ไม่ต้องกลับมาเวียนว่ายตายเกิดอีกต่อไป...ก็ทำได้ในชีวิตนี้ หรือทำดีเพียงเพื่อได้ถึงสวรรค์พ้นนรก...ก็ทำได้ในชีวิตนี้

การตั้งจิตอธิษฐาน เพื่อไม่ให้หลงไปภพภูมิอื่น หลังละโลกนี้ไปแล้ว แต่เพื่อให้กลับมาสู่ภพภูมิมนุษย์โดยเร็ว และได้พบพระพุทธศาสนา จึงเป็นความถูกต้อง พึงทำอย่างยิ่ง

การเลือกชีวิตในภพชาติใหม่ให้มีความสุข

แม้ไม่ต้องการมีความทุกข์ในภพชาติหน้า...ก็ต้องทำใจให้ไม่มีความทุกข์เสียตั้งแต่ในภพชาติปัจจุบันนี้

ไม่ปรารถนาเป็นอะไร ไม่ปรารถนาเป็นอย่างไรในชาติหน้า...ก็ต้องทำใจ คือทำใจไม่ให้เกาะเกี่ยวข้องอยู่กับอะไรนั้น กับอย่างนั้น ตั้งแต่ในปัจจุบันชาติ จึงจะสมปรารถนา ไม่เช่นนั้นก็จะสมปรารถนาไม่ได้

การจะทำใจให้เป็นสุขปราศจากทุกข์...แม้พอสมควรขณะใกล้จะดับจิต คือการเลือกชีวิตในภพชาติใหม่ให้มีความสุข ปราศจากความทุกข์ได้พอสมควร แต่การจะสามารถทำใจให้เป็นเช่นไร ในเวลาใกล้จะดับจิตนั้นก็มิใช่จะทำได้ทันที โดยมิได้มีความคุ้นเคยกับความรู้สึกเช่นนั้นมาก่อน

ฝึกจิตให้คุ้นเคยกับสิ่งดีมีมงคล

ความคุ้นเคยกับความรู้สึกอย่างใดอย่างหนึ่ง คือ มีความรู้สึกอย่างใดอย่างหนึ่งเสมอๆ หรือบ่อยๆเนืองๆ

เช่น การท่องพุทโธไว้ในใจเสมอ นั่นก็คือ ความคุ้นเคยกับพุทโธ ความคุ้นเคยกับบุคคลใดที่เคยให้ความเมตตาอุปการะ ช่วยเหลือจะทำให้ใจนึกถึงบุคคลนั้นได้โดยอัตโนมัติเมื่อถึงคราวคับขัน

ความคุ้นเคยกับความรู้สึกอย่างใดอย่างหนึ่งนั้นก็เช่นกัน อบรมไว้ให้คุ้นเคยกับความรู้สึกใด เช่นคุ้นเคยกับอารมณ์มีพระพุทโธ หรือคุ้นเคยกับการท่องพุทโธ เมื่อถึงเวลาคับขัน ใจจะไม่ไปยึดมั่นเกาะเกี่ยวกับอะไรอื่นที่ไม่คุ้นเคย แต่จะไปเกาะอยู่กับพระพุทโธที่เป็นยอดของสิริมงคลทั้งปวง ย่อมได้รับสิริมงคลนั้นอันจักนำให้พ้นพาลภัยใหญ่น้อย *ความคุ้นเคยกับสิ่งดี*

มีมงคลจึงเป็นความสำคัญอย่างยิ่ง ทุกคนผ่านชีวิตในอดีตชาติมาแล้วเป็นอันมาก นับภพชาติไม่ถ้วน มีความคุ้นเคยกับเรื่องราว หรืออารมณ์ต่างๆ มาแล้วมากมาย *คุ้นเคยกับเรื่องราวหรืออารมณ์ใดมาก...ใจยึดมั่นผูกพันข้องติดอยู่กับเรื่องใดอารมณ์ใดมากมาแต่อดีตชาติ ผลของความยึดมั่นผูกพันนั้นจะนำมาสู่ภพชาติปัจจุบัน*

ภพชาติปัจจุบัน แสดงความผูกพันใจในอดีตชาติ

ดูภพชาติของตนในปัจจุบันแล้ว ก็พอจะเข้าใจว่า อดีตนั้นตนผูกพันกับเรื่องใด อารมณ์ใดมามาก ดีหรือว่าไม่ดี

ผู้ที่มีใจผูกพันอยู่กับ*การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่* ทำทานการกุศลมามากในอดีตชาติ ก็จะรู้ได้จากปัจจุบันชาติ คือปัจจุบันชาติจะสมบูรณ์พูนสุขด้วยทรัพย์สินเงินทอง

ผู้ที่มีใจผูกพันอยู่กับ*การเอื้ออาทร*ดูแลรักษาให้ข้าวปลาอาหาร ยารักษาไข้ และเงินทองเพื่อผู้เจ็บไข้ ได้ป่วยมามากในอดีตชาติ ไม่เบียดเบียนชีวิตร่างกาย ผู้อื่น สัตว์อื่น ก็จะรู้ได้จากปัจจุบันชาติคือ ปัจจุบันชาติจะสมบูรณ์แข็งแรง ไม่เจ็บไข้ได้ป่วย มีพลานามัยดี อันนับเป็นลาภอย่างยิ่ง

ผู้ที่มีใจผูกพันอยู่กับ*การระวังรักษากาย วาจา ใจ ของตนให้สุภาพอ่อนน้อม*ต่อผู้ควรได้รับความอ่อนน้อมยกย่อง ไม่ล่วงเกินดูหมิ่นมามากในอดีตชาติ ก็จะรู้ได้จากปัจจุบันชาติ คือปัจจุบันชาติจะเป็นผู้อยู่ในตระกูลสูง อันผู้อยู่ในตระกูลสูงย่อมเป็นผู้ได้รับความเคารพ อ่อนน้อมยกย่องไม่ถูกล่วงเกินดูหมิ่น เป็นไปเช่นเดียวกับที่ตนเองได้ปฏิบัติไว้ต่อผู้อื่นเป็นอันมากในอดีตชาติ

ผู้ที่มีใจผูกพันอยู่กับ*การช่วยประคับประคอง รักษาชีวิตผู้อื่นสัตว์อื่น*มามากในอดีตชาติ ไม่เบียดเบียนตัดรอนทำลายชีวิตอื่น ก็จะรู้ได้จากปัจจุบันชาติ คือ ปัจจุบันชาติจะเป็นผู้มีอายุยืน ไม่ถูกตัดรอน เบียดเบียนทำลายด้วยหตุใดทั้งสิ้น ไม่ให้ต้องเป็นผู้มีชีวิตน้อย มีชีวิตสั้น

ผู้ที่มีใจผูกพันอยู่กับ *การรักษากาย วาจา ใจ อยู่ ในศีลบริสุทธิ์*มามากในอดีตชาติ จะมีจิตใจผ่องใส จะไม่เศร้าหมอง ก็จะรู้ได้จากปัจจุบันชาติ คือปัจจุบันชาติจะเป็นผู้มีผิวพรรณอันงดงาม หน้าตาผ่องใส เป็นที่เจริญตาเจริญใจผู้พบเห็นทั้งหลาย

ผู้ที่มีใจผูกพันอยู่กับ*การปฏิบัติธรรม*มามากในอดีตชาติ ก็จะรู้ได้จากปัจจุบันชาติ คือ ปัจจุบันชาติจะเป็นผู้มีปัญญาเฉลียวฉลาด ศึกษาปฏิบัติธรรมเข้าใจง่าย เจริญดีในธรรม

ผู้กระทำกรรมดี ย่อมได้เสวยผลของกรรมดี

ผู้ที่กำลังเสวยผลของกรรมดีในอดีตชาติต่างๆ กัน เช่น ได้เกิดในตระกูลสูง สมบูรณ์บริบูรณ์ด้วยทรัพย์สินเงินทอง มีร่างกายแข็งแรงไม่ถูกเบียดเบียนด้วยโรคภัยไข้เจ็บ อายุยืน หน้าตาผิวพรรณงามผ่องใสหรือมีสติปัญญาเฉลียวฉลาด *พึงน้อมใจเชื่อว่าเป็นผลแห่งกรรมดี ที่ได้ประกอบกระทำไว้แล้วเป็นอันมากในอดีตชาติ แน่นอน*

และแม้ปรารถนาจะเสวยผลดีแห่งกรรมดีนั้นสืบต่อไปในอนาคต ทั้งในอนาคตของปัจจุบันชาติ และ ทั้งในอนาคตของภพชาติเบื้องหน้าที่พ้นจากภพชาติปัจจุบันไปแล้ว ก็พึงตั้งใจประกอบกรรมดีอันเป็นเหตุดี ต่อไปให้มั่นคงสม่ำเสมอ

ทุกชีวิตล้วนมีทั้งกรรมดีและกรรมไม่ดี

ผลของกรรมดีที่ได้กระทำกันมา ที่เป็นความคุ้นเคยกันมา แม้จะสงวนรักษาไว้ให้สืบต่อกันมานานแสนนานต่อไป ก็ต้องพยายามหนีผลของกรรมไม่ดีที่ต้องได้กระทำมาแล้วทุกคนในอดีตชาติ ซึ่งมากมายนับภพชาติไม่ถ้วนและกรรมนั้นกำลังตามมา

ทุกคนล้วนกำลังมีผลของกรรมดีและกรรมไม่ดี ติดตามมา เป็นผลของเหตุที่ได้ทำกันไว้ในอดีตชาติที่สลับซับซ้อนนับไม่ได้

กรรมส่งผลแก่ชีวิตในชาติปัจจุบัน

ลองนึกถึงภาพของรถบรรทุกขนาดใหญ่ กำลังแล่นไล่ทับเราอยู่ ขณะเดียวกันก็มีรถบรรทุกแก้วแหวนเงินทองคันใหญ่กำลังแล่นตาม เพื่อจะยกแก้วแหวน เงินทองเหล่านั้นให้เราด้วย รถทั้งสองคันนั้นกำลังขับแซงกันอย่างรวดเร็ว ผลัดกันนำผลัดกันตาม

นึกภาพนี้แล้วก็นึกถึงใจตนเองว่า ยังมีใจที่จะต้องการแหวนเงินทอง หรือยังมีใจอยากได้อะไรอีกหรือ ในเมื่อรถล่าชีวิตกำลังขับตะบึงติดตามมาอย่างมุ่งมาดปรารถนาตัวเราเป็นเป้าหมาย กรรมไม่ดีกำลังตามส่งผลแก่เราทุกคนแน่นอน

เปรียบผลไม่ดีนั้นดังรถบรรทุกที่กำลังตะบึงไล่กวดเราอยู่จริงๆ ที่ยังไม่ทันบดขยี้เราก็เพราะกรรมปัจจุบันของเราที่เรากำลังกระทำกันอยู่ อาจจะมีแรงพาเราหนีได้ทัน จะอย่างหวุดหวิดน่าเสียวไส้เพียงไร เราผู้ไม่มีตาพิเศษก็หารู้ไม่ *กรรมดีเท่านั้นที่เป็นแรงพาเราวิ่งหนีกรรมไม่ดีที่กำลังส่งผลติดตามเราอยู่ในขณะนี้*

มือแห่งอกุศลกรรม

เปรียบกรรมไม่ดีดั่งมือมารที่ใหญ่โตมโหฬารทรงพลังมากมาย มือนั้นกำลังเอื้อมมาจะตะปบเราเพื่อลากเข้าไปขยี้ให้แหลกเหลว หวุดหวิดจะจับปลายผมเราได้ไม่รู้กี่ครั้งกี่หน แต่เราก็ยังพ้นอยู่ได้เพราะความบังเอิญ คือ เพราะบังเอิญได้ทำกรรมดีไว้มากพอเป็นกำลังพาให้หลบหลีกพ้นมือมารไปได้ มีความสวัสดีอยู่ชั่วครั้งชั่วคราว แต่ใช่ว่ามือมารนั้นจะหยุดตามตะครุบเราก็หาไม่ กี่วันกี่เดือนกี่ปีกี่ภพกี่ชาติ มือมารจะติดตามตะครุบเราอย่างไม่ท้อแท้เหน็ดเหนื่อย คว้าผิดคว้าถูก ก็จะตามคว้าไม่ลดละ ถ้าปรากฏเป็นภาพก็จะเป็นภาพที่น่ากลัวที่สุด

เด็กที่ไร้เดียงสา เพิ่งจะลืมตาเห็นโลก เคยถูกนำไปฆ่าด้วยความเข้าใจผิดที่ปรากฏเป็นข่าวเมื่อไม่นานมานี้ ทำให้มารดาผู้รักลูกเป็นชีวิตจิตใจแทบเป็นบ้า ทำให้ผู้ที่นำไปฆ่าเพราะเข้าใจผิดต้องได้รับโทษหนักได้รับทั้งอาญาบ้านเมือง และทั้งความโกรธแค้น ชิงชังของผู้คนมากหลาย เรื่องนี้ชี้ชัดให้เห็นอำนาจที่ยิ่งใหญ่ของกรรม แม้ไม่นำกรรมมาร่วมพิจารณาก็จะเข้าใจไม่ได้เลยว่า เรื่องเช่นนี้เกิดขึ้นได้อย่างไร

เด็กคนหนึ่งถูกมุ่งทำลาย แต่เด็กคนนั้นกลับอยู่รอดปลอดภัย เด็กอีกคนหนึ่งเป็นที่ห่วงใยทะนุถนอม ดังแก้วตาดวงใจแต่กลับถูกทำลายตายไป ทั้งสองยังบริสุทธิ์ไร้เดียงสา เพิ่งมีเวลาเห็นโลกไม่กี่วัน มือของกรรมนำเด็กที่มิได้เป็นที่มุ่งร้ายในปัจจุบัน ไปสู่อำนาจแห่งกรรมในอดีต ซึ่งมิใช่เป็นกรรมของใครอื่น แต่เป็นกรรมของเด็กนั้นเองที่ต้องได้กระทำไว้แน่นอนในชาติใดชาติหนึ่งในอดีต ที่พ้นความรู้เห็นของปุถุชนทั้งหลาย แต่หาได้พ้นความรู้เห็นของท่านผู้พ้นแล้วจากความเป็นปุถุชน

กุศลกรรมเท่านั้นที่ตัดรอนอกุศลกรรรมได้

กรณีที่มีเด็กถูกฆ่าผิดตัวนั้น เด็กตายแล้ว...พ้นแล้วจากความเข้าใจของคนทั้งหลาย ว่าเด็กคนนั้นไป ได้สุข ได้ทุกข์อยู่ในภพภูมิใด แต่เขาก็ได้เป็นอีกหนึ่งที่เตือนใจอย่างแรงให้กลัวกรรม

เมื่อกรรมจะให้ผล คือเมื่อกรรมตามมาทัน ก็ไม่มีอะไรจะยับยั้งได้นอกจากกรรมด้วยกัน คือเมื่ออกุศลตามทันก็ต้องกุศลกรรมที่ใหญ่ยิ่งกว่าเท่านั้น ที่จะตัดรอนอกุศลกรรมได้ และช่วยให้สวัสดีไปได้ครั้งหนึ่งคราวหนึ่ง

เรื่องเด็กคนหนึ่งถูกมุ่งร้ายให้ถึงตาย แต่เด็กอีกคนหนึ่งที่เป็นความรักสุดจิตใจของแม่พ่อ กลับต้องตายแทน แม่คนหนึ่งที่เป็นฆาตกรต้องรับอาญาแผ่นดิน มีชีวิตที่ทรมานในที่คุมขัง แม่คนหนึ่งที่ต้องเสียลูกรักเพียงชีวิตเพราะถูกเอาไปฆ่าผิดตัว ต้องเศร้าโศกสุดแสนไปนานนัก

เด็กคนที่รอดตายอย่างน่าอัศจรรย์ ทั้งที่ตนนั้นถูกมุ่งร้าย คงเป็นที่รังเกียจของคนจำนวนไม่น้อย ว่าเป็นเลือดเนื้อเชื้อไขหญิงใจดำอำมหิต ดูผู้เกี่ยวข้องในเรื่องนี้ทั้งหมดถึง ๔ ชีวิต จะเห็นได้ชัดแจ้งว่า กรรมมีอำนาจใหญ่ยิ่งนัก ทุกชีวิตถูกอกุศลกรรมตามทันแน่แท้และไม่มีกุศลกรรมความดีพอที่จะตัดรอนอกุศลกรรมให้ทันเวลาได้ จึงประสบความทุกข์เดือดร้อนแสนสาหัสไปตามกัน

มองให้เห็นความน่ากลัวของกรรม

นี้ไม่ใช่เรื่องบังเอิญ...*พึงรอบคอบพิจารณาด้วยปัญญาของผู้นับถือพระพุทธศาสนา ให้เห็นความน่ากลัวของกรรม* ให้เห็นความน่าสลดสังเวช

เมื่อผู้ใดผู้หนึ่งต้องตกอยู่ในอุ้งมือที่ร้ายแรงแห่งกรรม และเราเองก็มีมือกรรมตามตะครุบอยู่เหมือนกัน ไม่อาจเห็นได้ด้วยตา ก็พึงใช้ปัญญาให้เห็นได้ด้วยใจ และพยายามหนีให้เต็มสติปัญญา อย่าให้ถึงวันที่ต้องตกอยู่ในอุ้งมือที่แข็งแกร่งแห่งกรรมร้าย

ผู้ที่เกิดมาดีมีสุขสมบูรณ์ในภพชาตินี้ ก็มิใช่ว่าไม่มีมือแห่งอกุศลกรรมตามตะครุบอยู่...มีแน่ ทุกคนมีมือแห่งอกุศลกรรมตามตะครุบอยู่แน่ แต่ในขณะเดียวกัน ทุกคนก็มีมือแห่งกุศลกรรมเป็นผู้ช่วยอยู่

มือแห่งกุศลกรรมนั้น ถ้าเปรียบให้เห็นง่ายๆก็ต้องเปรียบกับเท้า มีมือผู้ร้ายติดตามตะครุบอยู่ จะหนีพ้นก็ต้องอาศัยเท้าวิ่งให้เร็วที่สุดเท่าที่จะเร็วได้ นั่นก็คือต้องทำบุญทำกุศล คุณงามความดีให้มากที่สุด ให้เต็มสติปัญญาความสามารถเสมอ *ความดีเท่านั้นจะช่วยให้พ้นมือแห่งกรรมร้ายได้ แม้จะพ้นอย่างหวุดหวิดก็ต้องดีกว่าไม่พ้น*

บุคคลพึงเชื่อในกรรมและผลของกรรม

ทุกคนมีมือแห่งอกุศลกรรม...ที่น่ากลัวที่สุดตามตะครุบอยู่...ไม่มีใครไม่มี และมีกันคนละไม่น้อยด้วย เพราะทุกคนได้ผ่านภพชาติมาแล้วนับไม่ถ้วน ยาวนานนักหนา ทำอะไรต่อมิอะไรกันมาเสียนักต่อนัก ทั้งกรรมดีและกรรมชั่วสลับซับซ้อนกันอยู่ และลืมกันเสียสิ้นแล้ว

ทั้งบางคนก็ยังไม่อยากเชื่อว่า ได้เคยเกิดมาแล้ว ในอดีตชาติมากมายหลายชาติจนนับไม่ได้ จึงยิ่งไม่นึกเลยว่า... ได้เคยทำกรรมดีกรรมชั่วมาก่อนจะมาเกิดเป็นมนุษย์ในปัจจุบันชาตินี้

การไม่นึกนี้แหละจะทำให้ประมาท...ไม่พยายามหนีผลแห่งกรรมไม่ดี

และเมื่อกรรมไม่ดีตามมาทันถึงตัวเมื่อใด กรรมนั้นก็จะใช้อำนาจที่ร้ายแรงอย่างไม่เมตตาปรานีเลย

สิ่งที่ควรนึกไว้เสมอในชีวิตนี้

ก่อนจะมาเป็นเราแต่ละคนในภูมิของมนุษย์นี้ ต่างก็ได้เป็นอะไรมาแล้วมากมาย นับชนิดนับชาติไม่ได้ เป็นกันทั้งเทวดา สัตว์ใหญ่ สัตว์เล็ก รวมทั้งมนุษย์ ชายหญิง คนมี คนจน คนสวย คนไม่สวย คนพิการ คนไม่พิการ อายุสั้น อายุยาว ขาว ดำ ไทย จีน แขกฝรั่ง ต่างเคยมีเคยเป็นกันมาแล้วทั้งนั้น *แม้เป็นผู้ระลึกชาติได้ก็จะสลดสังเวชยิ่งนัก และอาจจะสละละวางความโลภ ความโกรธ ความหลงได้เป็นอันมาก*

เห็นสุนัขขี้เรื้อนสักตัว...แล้วลองนึกว่าครั้งหนึ่งเราก็เคยเป็นเช่นเดียวกัน เคยกระเซอะกระเซิง เที่ยวหา อาหารกิน ถูกคนตี ถูกสุนัขด้วยกันกัด ถูกใครทั้งหลายที่มาประสบพบผ่าน แสดงกิริยาวาจารังเกียจ เกลียดชัง ไม่ยอมแม้จะให้เข้าไปใกล้เพื่ออาศัยร่มเงา กันแดดกันฝน ก้อนอิฐก้อนหินก็ถูกทุ่มถูกขว้างใส่ให้ต้องถึงกับเลือดตกยางออก ตกใจกลัวภัยนานา แต่จะบอกกล่าวอ้อนวอนให้ผู้ใดเห็นใจ...ก็ทำไม่ได้ อย่างมากก็ได้แต่เพียงเปล่งเสียงโหยหวนที่หามีผู้ใดเข้าใจในความทุกข์ร้อนไม่

แม้ได้นึกไปในอดีตเช่นนี้... สมมติตัวเองว่าในภพชาติหนึ่งเป็นเช่นนี้ นึกให้จริงจังเช่นนี้ก็จะเกิดความกลัวกรรม...เพราะย่อมได้ความเข้าใจได้ว่ากรรมไม่ดีแน่แท้ที่ทำให้ชีวิตต้องเป็นเช่นนี้

สร้างความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับกรรม

อย่าเป็นผู้ปฏิเสธเรื่องกรรม และการให้ผลของกรรมอย่างปราศจากเหตุผล คืออย่าปฏิเสธดื้อๆว่าใครจะเคยเกิดเป็นอะไรมาก่อนก็ตามก็ไม่ใช่เรา เราไม่เคยเกิดเช่นนั้นแน่ คนจะเกิดมาแต่สัตว์ไม่ได้ สัตว์จะไปเกิดเป็นคนก็ไม่ได้...ไม่มีเหตุผล เป็นความเชื่อที่ปราศจากเหตุผล เป็นคนสมัยใหม่แล้วจะเชื่ออย่างนั้นไม่ได้ *เพื่อความไม่ประมาท จงอย่าปฏิเสธโดยไม่รู้จริงเช่นนี้ เพราะวันหนึ่งจะหนีไม่พ้นผลที่น่ากลัวนักของกรรม*

เด็กบางคนวิ่งเล่นอยู่อย่างสนุกสนานในโรงเรียน อยู่ๆก็มีลูกปืนแล่นเข้าตัดชีวิต...ปลิดชีพจากโลกนี้ไปอย่างง่ายดาย

เด็กตายไปแล้ว...ไปก็เป็นสุขไปเป็นทุกข์ก็เรื่องหนึ่ง แต่มารดาบิดาผู้ต้องสูญเสียลูกไปปุบปับ เป็นอีกเรื่องหนึ่งที่พึงพิจารณาให้เกิดความเข้าใจในเรื่องของกรรมและการให้ผลของกรรม ว่าต้องเคยทำความทุกข์แสนสาหัสให้เกิดแก่ผู้ใดมาก่อนแล้วในอดีต จึงต้องมาได้รับความทุกข์แสนสาหัสจากผู้ที่ไม่รู้จักหน้าตา ผู้ที่ไม่ปรารถนาจะก่อทุกข์โทษภัยใดๆ เลย และทุกคนมีโอกาสที่จะประสบเหตุการณ์เช่นนั้น เป็นไปได้ที่อยู่ดีๆ จะต้องสูญเสียยิ่งใหญ่ เช่น *มารดาบิดาที่เสียลูกไปอย่างไม่รู้ต้นสายปลายเหตุ รู้ได้แน่นอนแต่เพียงว่า...นั่นเป็นผลของกรรมไม่ดีที่ต้องได้กระทำไว้ในภพชาติใดชาติหนึ่งแน่นอน*

สิ่งสำคัญที่ควรอบรมให้ยิ่งในชีวิตนี้

พระสำคัญองค์หนึ่ง... ซึ่งเป็นที่รู้จักกันดีว่าเป็นพระดี เป็นพระสำคัญยิ่ง คือสมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี) วัดระฆังโฆสิตาราม มีเรื่องเล่า

ถึงท่านว่า... ครั้งหนึ่ง พระในวัดของท่านตีเพื่อนพระด้วยกันจนหัวแตก ท่านได้ชำระความด้วยการบอกพระที่เป็นเจ้าทุกข์ว่าเป็นฝ่ายผิดเพราะเป็นผู้ทำเขาก่อน

เมื่อเป็นที่พิศวงสงสัยที่ท่านตัดสินเช่นนั้น ท่านก็อธิบายว่า...พระองค์ที่ถูกตีหัวแตกในชาตินี้ต้องได้ตีพระอีกองค์มาก่อน ไม่ในชาติใดก็ชาติหนึ่ง ถ้าจะให้รับโทษที่ทำในชาตินี้ก็จะไม่สิ้นสุดเวรกรรม ถ้าไม่ถือโทษความผิดในชาตินี้...ก็จะเป็นอันเลิกแล้วต่อกัน ท่านได้ถามความสมัครใจของพระองค์ที่ถูกตีหัวแตกว่า ต้องการอย่างไร พระองค์นั้นก็ยินดียกโทษ ไม่เอาความเป็นอันเลิกแล้วต่อกัน ท่านว่าจะได้ไม่มีการจองเวรกันต่อไป เรื่องนี้ ท่านสอนให้เห็นว่า...เมื่อทำกรรมใดแล้วจักต้องได้รับผลตอบแทนแน่... *แม้ข้ามภพข้ามชาติ ทำกรรมใดจักได้รับผลนั้น ผู้ใดทำผู้นั้นจักได้รับ ไม่ช้าก็เร็วต้องได้รับ และจะไม่จบสิ้นแม้ไม่มีการเลิกผูกเวร แต่ถ้าเลิกผูกเวรก็จะจบสิ้นเพียงนั้น การให้อภัยด้วยใจจริงในความผิดของผู้อื่นที่ทำต่อตน จึงเป็นความสำคัญ เป็นสิ่งที่ควรอบรมให้ยิ่ง*

การระลึกชาติแสดงถึงความมีภพชาติ

คนระลึกชาติได้ทุกวันนี้ยังมีอยู่ บางคนก็ระลึกได้ตั้งแต่อายุยังน้อย พอพูดได้ก็บอกได้เป็นเรื่องเป็นราว ...ขอไปหาแม่เก่าพ่อเก่า ที่บ้านนั้นบ้านนี้ บางคนเห็นรูปใครบางคนก็สนใจมากมาย ถามชื่อ และบางรายก็บอกเล่าเรื่องอดีต เคยใกล้ชิดกับผู้นั้นผู้นี้ เคยเป็นทหารไปร่วมรบในอดีตกาลนานไกล

ที่น่าอัศจรรย์ก็คือ ที่เด็กชายเล็กๆบางคนเล่าว่าเคยเป็นทหารร่วมรบด้วยกันกับสมเด็จพระบุรพบรมกษัตริยาธิราชเจ้าบางพระองค์ ทั้งที่เขายัง

เป็นเด็กชายไร้เดียงสา เขายังไม่ทันจะรู้ว่าพระมหากษัตริย์ของเขาพระองค์นั้นทรงเป็นนักรบผู้ยิ่งใหญ่ และเขาก็ยังบริสุทธิ์เกินกว่าจะคิดแต่งเรื่องราวขึ้นหลอกลวงเพื่อประโยชน์อย่างใด ผู้ที่ได้ฟังเขาพูดอย่างเด็กทารกไร้เดียงสา จึงยอมรับว่าเขากำลังระลึกได้ถึงในอดีตชาติของเขานี่เป็นตัวอย่างหนึ่ง... ที่แสดงความมีภพชาติในอดีตของคนทั้งหลาย สัตว์ทั้งหลายในปัจจุบันชาติ

ท่านพระอาจารย์สำคัญองค์หนึ่งที่เป็นพระปฏิบัติ ท่านเดินป่าอยู่เป็นประจำในชีวิตของท่าน โดยเพื่อนปฏิบัติธรรมร่วมทางไปด้วยบ้างเป็นครั้งคราว เป็นที่รู้กันดีว่า เมื่อพบช้างในระหว่างทาง ท่านพระอาจารย์องค์นั้นก็จะต้องเป็นผู้นำเจรจาปราศรัยกับช้าง ท่านจะพูดจากับช้างใหญ่ด้วยภาษามนุษย์ และท่านจะใช้วาจาไพเราะอ่อนโยนยิ่งนัก เป็นที่เจริญหูเจริญใจ ช้างก็ฟังท่านโดยดี เมื่อท่านขอให้หลีก...ก็จะหลีก ขอให้หลบ...ก็หลบขอให้ไปให้พ้น...ก็จะไปให้พ้น

ท่านทำได้เช่นนี้โดยที่องค์อื่นทำไม่ได้เพราะอะไรน่าจะตั้งปัญหานี้ขึ้นและผู้ไม่ปฏิเสธว่าผู้อยู่ในปัจจุบันชาตินั้นมีอดีตชาติ ย่อมจะยอมคิดว่าท่านพระอาจารย์องค์นั้น ท่านคงจะมีอะไรเกี่ยวข้องกับช้างมาแล้วในอดีตชาติ และจะต้องเกี่ยวข้องกับช้างอย่างสำคัญด้วย ในชาตินี้ท่านจึงสามารถพูดจากับช้างได้รู้เรื่อง และช้างก็ยินดีอ่อนให้กับท่านอย่างน่าอัศจรรย์นัก

เมื่อคิดเช่นนี้ก็น่าจะคิดต่อไปได้ว่าจากช้างก็มาเป็นมนุษย์ได้ สำหรับผู้มีญาณหยั่งรู้ไปในอดีตย่อมรู้ได้ว่าท่านพระอาจารย์องค์นั้น ท่านอาจจะเคยเกิดเป็นช้างสำคัญก่อนจะมาเป็นมนุษย์ในภพชาตินี้ก็เป็นได้ และก็เป็นได้อีกเช่นกันที่ท่านอาจจะเกิดเป็นช้างอยู่หลายภพหลายชาติ ในบรรดาภพชาติที่นับไม่ถ้วน

อกุศลกรรมนำไปสู่ทุคติ

เมื่อมาเกิดเป็นมนุษย์ในภพชาตินี้ และสามารถมีญาณหยั่งรู้ภพชาติในอดีตของตนที่เป็นสัตว์ เช่นท่านพระอาจารย์องค์สำคัญที่ท่านเล่าไว้ว่าเคยเกิดเป็นไก่ ย่อมรู้ชัดถึงความแตกต่างระหว่างความเป็นคนกับเป็นสัตว์ ย่อมได้ความสลดสังเวช และย่อมได้ความหวาดกลัวความต้องเวียนว่ายตายเกิดเป็นที่สุด เพราะได้รู้ชัดด้วยตัวเองแล้ว ว่า*การพลาดพลั้งทำกรรมไม่ดี... ไม่ว่าจะในทางกายหรือทางใจ คือการนำไปสู่ทุคติต่างๆ* อันไม่เป็นที่พึงปรารถนาอย่างยิ่ง อันจักก่อให้เกิดความทุกข์ร้อนนานาประการ

การที่อยู่ดีๆ ก็ถูกจี้ถูกปล้นจนถึงชีวิต เป็นการต้องตายจากผู้เป็นที่รักสิ่งเป็นที่รักอย่างไม่รู้ตัว อย่างไม่อาจขอความช่วยเหลือจากผู้ใดได้ ...

ผู้นับถือพระพุทธศาสนารู้ว่า นั่นเป็นผลของกรรมที่ต้องได้กระทำไว้แล้วในภพชาติใดภพชาติหนึ่ง ซึ่งปุถุชนคนไม่มีญาณพิเศษทั้งหลายหาอาจรู้ชัดไม่ว่า ได้มีการทำกรรมอันเป็นอกุศลเหตุนั้นตั้งแต่เมื่อใด และจะส่งผลเมื่อใด

ทุกชีวิตผ่านภพชาติในอดีตมามากมาย

แต่ผู้ปฏิบัติธรรมจนสามารถมีความรู้พิเศษจะรู้ได้ และบางทีก็ได้แสดงให้รู้ล่วงหน้า เช่นที่พระอาจารย์สำคัญองค์หนึ่ง ท่านได้ปรารภให้ได้ยินกันเนืองๆว่า ในอดีต...ท่านเคยขับเกวียนทับเด็กตาย โดยจงใจเจตนา ดังนั้นท่านจะต้องได้รับผลกรรมนั้น คือจะต้องถูกรถชนจนเสียชีวิตแน่ในภพชาตินี้ ท่านปรารภอยู่นานปี และแล้ววันหนึ่งท่านก็เตรียมตัวออกเดินทางจากวัด เมื่อถูกทักท้วงว่ารุ่งขึ้นจึงจะถึงวันที่ท่านได้รับอาราธนาไปในการทำบุญที่

บ้านหนึ่ง ท่านก็ตอบง่ายๆตรงไปตรงมา ว่าถึงเวลาวันนั้นแหละถูกแล้ว ไม่มีผู้เข้าใจความหมายของท่าน

และในวันนั้นเอง เมื่อออกไปพ้นวัดเพียงไม่นาน รถที่ท่านนั่งไปก็คว่ำ...ทับร่างท่านมรณภาพทันที ท่านมรณภาพองค์เดียว คนอื่นทุกคนปลอดภัย หลังจากนั้นไม่กี่วันได้มีการทำศพท่าน ปรากฏว่าอัฐิของท่านที่ยังไม่ทันเย็นสนิทได้กลายเป็นมณีสีสวยงามต่างๆกัน ที่รู้จักกันดีในบรรดาพุทธศาสนิกชนทั้งหลายว่านั่นคือพระธาตุ...เครื่องหมายแสดงความไกลกิเลสสิ้นเชิงแล้ว *พระอาจารย์องค์นี้ท่านไม่เพียงแสดงให้เห็นอำนาจของกรรมที่ผู้ใดได้ทำแล้วจักต้องได้รับผล แม้จะปฏิบัติธรรมสูงสุดก็ยังหนีไม่พ้น ท่านยังแสดงให้เข้าใจด้วยว่า ทุกชีวิตผ่านภพชาติในอดีตมาแล้ว จะต้องผ่านมามากมายด้วยกันทั้งนั้น*

มือแห่งบุญ มือแห่งบาป

เป็นที่เห็นกันอยู่ว่า ทุกคนมีชีวิตที่มิได้ราบรื่นเสมอไป ไม่มีสุขตลอดชีวิต ไม่มีทุกข์ตลอดชีวิต ไม่พบแต่สิ่งดีงามตลอดชีวิต ไม่พบแต่สิ่งชั่วร้ายตลอดชีวิต แต่ละคนพบอะไรๆ ทั้งดีทั้งร้าย หนักบ้างเบาบ้าง โดยที่บางทีก็ไม่เป็นที่เข้าใจว่าทำไมจึงต้องเป็นเช่นนั้น เช่นบางคนเกิดในครอบครัวที่ต่ำต้อย...ลำบากยากจน พอเกิดได้ไม่นาน...เงินทองจำนวนมากก็เกิดในครอบครัว เป็นลาภลอยของมารดาบิดาบ้าง เป็นความได้ช่องได้โอกาสทำธุรกิจการงานบ้าง ใครๆก็ต้องพูดกันว่า ลูกที่เกิดใหม่นั้นเป็นผู้มีบุญ ทำให้มารดาบิดามั่งมีศรีสุข

ถ้าไม่คิดให้ดี...ก็เหมือนจะเป็นการพูดไปเรื่อยๆ ไม่มีมูลความจริง และ

ทั้งผู้พูดผู้ฟังก็มักจะไม่ใส่ใจพิจารณาให้ได้ความรู้สึกลึกซึ้งจริงจัง แต่ถ้าพิจารณากันให้จริงจังด้วยการคำนึงถึงเรื่องกรรม และการให้ผลของกรรมก็น่าจะเชื่อได้ว่า เด็กที่เกิดใหม่นั้น...เป็นผู้มีบุญมาเกิด

ผู้มีบุญ คือ ผู้ที่ทำบุญทำกุศลทำคุณงามความดีไว้มากในอดีตชาติ อันความเกิดขึ้นของผู้มีบุญนั้น ย่อมเกิดขึ้นพร้อมกับมีบุญห้อมล้อมรักษา แม้ชนกกรรมนำให้เกิดจะนำให้เกิดลำบาก แต่เมื่อบุญที่ทำไว้มากกว่ากรรมไม่ดีที่นำให้ลำบากก็จะต้องถูกตัดรอนด้วยอำนาจของกุศลกรรม คือบุญอันยิ่งใหญ่กว่า คือเกิดมามารดาบิดายากจน มือแห่งบุญก็จะต้องเอื้อมมาโอบอุ้มให้พ้นจากความลำบากยากจน ให้มั่งมีศรีสุขควรแก่บุญที่ได้ทำไว้

ผู้ที่เกิดในที่ลำบากยากจน แต่เมื่อมีบุญเก่าได้กระทำไว้มากมายเพียงพอ มือแห่งบุญก็จะเอื้อมมา โอบอุ้มให้พ้นความยากลำบากได้อย่างรวดเร็ว พ้นจากความยากจนดังปาฏิหาริย์ มีตัวอย่างให้เห็นอยู่...เด็กบางคนทำบุญทำกุศลไว้ดี แต่ชนกกรรมนำให้เกิดกับมารดาบิดาที่ยากแค้นแสนสาหัส พอเกิดมารดาบิดาก็หาทางช่วยให้ลูกพ้นความเดือดร้อน นำเอาไปวางไว้หน้าบ้านผู้มั่งมีศรีสุขที่รู้กันว่าเป็นผู้มีเมตตา แล้วเด็กนั้นก็ได้เป็นสุข อยู่ในความโอบอุ้มของมือแห่งบุญ ควรแก่บุญที่เขาได้กระทำไว้

แต่เด็กบางคนเกิดในที่ต่ำต้อยยากไร้ และเป็นผู้ที่มิได้ทำบุญทำกุศลมาในอดีตชาติเพียงพอ ย่อมไม่มีมือแห่งบุญมาโอบอุ้มเขาให้พ้นความลำบากยากจน แม้เมื่อมารดาบิดาจะพยายามเสี่ยงนำเขาไปวางไว้ในที่ที่หวังว่าจะมีผู้ดีมีเงินมานำไปอุปการะเลี้ยงดู ความไม่มีบุญทำไว้ก่อน...ทำให้ไม่เป็นไปดังความปรารถนาของผู้เป็นมารดาบิดา เขาอาจจะถูกทิ้งอยู่ตรงที่ที่ถูกนำไปวางและสิ้นชีวิตไป ณ ที่นั้น อย่างโดดเดี่ยวเดียวดาย อาจจะทรมานด้วยความหนาว ความร้อน ความหิว โดยหาผู้ช่วยเหลือ

ไม่ได้ และผู้เป็นมารดาก็อาจถูกจับไปรับโทษอาญา...นั่นเป็นเรื่องอำนาจอันยิ่งใหญ่นักของกรรมอย่างแท้จริง

ผู้มีปัญญากลัวกรรมเป็นยิ่งนัก

อดีตชาติของทุกคนมีมากมายนัก จึงได้ทำกรรมกันไว้มากมายนัก กุศลกรรมบ้างอกุศลกรรมบ้าง ชีวิตในปัจจุบันจึงมีดีบ้างไม่ดีบ้าง สุขบ้างทุกข์บ้าง คนมั่งมีเป็นมหาเศรษฐี...ก็ด้วยอำนาจของกุศลกรรม คือ การบริจาคช่วยเหลือเจือจุนผู้อื่นที่ได้กระทำไว้ในอดีตชาติ เมื่ออกุศลกรรมคือการคดโกงเบียดเบียนทรัพย์สิน ให้ผู้อื่นต้องเดือดร้อนที่ได้กระทำไว้ในอดีตชาติตามมาส่งผล และเมื่อเป็นผลที่แรงกว่า มีกำลังกว่ากุศลกรรมที่กำลังเสวยผลอยู่ อกุศลกรรมก็จะตัดรอนกุศลกรรม ส่งผลไม่ดีของอกุศลกรรมให้เกิดแทน ความมั่งมีก็จะกลับเป็นความไม่มี เงินทองของมีค่าจะสูญหายหมดไป อกุศลกรรมแรงมาก...ก็จะสามารถทำให้มหาเศรษฐีสิ้นเนื้อประดาตัวได้ ที่กำลังเป็นสุขก็จะกลับเป็นทุกข์ เดือดร้อน อำนาจของกรรมเป็นเช่นนี้จริง

ผู้มีปัญญาจึงกลัวกรรมยิ่งกว่ากลัวอะไรอื่น...กลัวเพราะรู้ว่า *เมื่อทำกรรมไม่ดีไว้แล้ว ..ต้องได้รับผลไม่ดี* และเมื่อถึงเวลาที่กรรมส่งผลไม่ดีมาถึงตัวแล้ว แม้ตั้งแต่เกิดมาในชาตินี้จะไม่เคยทำกรรมไม่ดีเช่นนั้น ก็จะต้องได้รับผลไม่ดี ที่อาจทำให้พิศวงสงสัยจนถึงมากจนเป็นมิจฉาทิฐิ...ความเห็นผิด คือเห็นไปว่าทำดีไม่ดีได้ ซึ่งความจริงไม่ใช่เช่นนั้น *ทำดี...ต้องได้รับผลดีเสมอ ทำไม่ดี...*จึงจะได้รับผลไม่ดี

ไม่มีอะไรยับยั้งการส่งผลของกรรมได้

เพียงในชาติปัจจุบันนี้เท่านั้น...มีอายุกันเพียงอย่างมากร้อยปีเท่านั้น ทุกคนทุกสัตว์ต่างก็ทำกรรมมาแล้วมากมายนับไม่ถ้วน เป็นกรรมดีคือกุศลกรรมบ้าง เป็นกรรมชั่วคืออกุศลกรรมบ้าง มากมายจริงๆ เพียงทำในชาติเดียวก็มากมายจริงๆแล้ว เมื่อได้ทำมานับภพนับชาติไม่ถ้วนจะมากมายเพียงไหน

ขณะที่มาเป็นอยู่ในภพนี้ชาตินี้...ได้ละภพชาติ ในอดีตที่ทำกรรมเอาไว้เบื้องหลังมากนักหนา กรรมดีกรรมชั่วอาจไม่เสมอกัน บางคนกรรมดีอาจมากกว่า บางคนกรรมชั่วอาจมากกว่า

บางคนทำกรรมดีที่ไม่สำคัญ ไม่ยิ่งใหญ่ แต่ทำกรรมไม่ดีที่สำคัญหนักนักหนา เช่นนี้...ย่อมได้เสวยผลตามเหตุคือ ในภพชาตินี้ย่อมประสบส่วนดีน้อยกว่า ส่วนไม่ดี ส่วน *ผู้ที่ทำกรรมดีมาก ทำกรรมไม่ดีน้อย* เช่นนี้...ย่อมได้เสวยผลตามเหตุคือ ในภพชาตินี้ย่อมประสบส่วนดีมากกว่าส่วนไม่ดี ดังมีตัวอย่างให้พบเห็นอยู่ทั่วไปในทุกวันนี้

เมื่อกรรมดีจะส่งผล...ก็ไม่มีอะไรหรือผู้ใดจะกีดกั้นยับยั้งได้ กรรมดีที่แรงกว่าเท่านั้นที่จะกีดกั้นขัดขวางได้ ไม่ให้กรรมไม่ดีอาจส่งผล แต่ถ้ากรรมดีแรงกว่ากรรมไม่ดี กรรมดีก็ต้องส่งผลจนได้ กรรมไม่ดีหาอาจขัดขวางได้ไม่ อะไรๆ ก็หาอาจขัดขวางได้ไม่

เมื่อกรรมไม่ดีจะส่งผล...ก็ไม่มีอะไรหรือผู้ใดจะกีดกั้นยับยั้งได้ กรรมดีที่แรงกว่าเท่านั้นที่จะกีดกั้นขัดขวางได้ ไม่ให้กรรมไม่ดีอาจส่งผล แต่ถ้ากรรมไม่ดีแรงกว่ากรรมดี กรรมไม่ดีก็ต้องส่งผลจนได้ กรรมดีหาอาจขัดขวางได้ไม่ อะไรๆก็หาอาจขัดขวางได้ไม่

เมื่อรู้ความจริงว่าชีวิตนี้น้อยนัก ย่อมไม่ประมาทและพยายามหนีให้พ้นกรรม

ชีวิตนี้น้อยนัก คือ ชีวิตในภพภูมินี้ ในชาตินี้ น้อยกว่าชีวิตที่ผ่านมาแล้ว ในอดีตชาติมากมายอย่างไม่อาจประมาณได้ถูกถ้วน

ผู้มีปัญญาเมื่อนึกถึงความจริงนี้ ย่อมไม่ประมาท ย่อมเห็นภัยที่จะตามมา เป็นภัยที่จักเกิดแต่กรรมทั้งหลาย ที่ได้ประกอบกระทำไว้ด้วยตนเอง ในอดีตชาติที่มากมายพ้นประมาณ ย่อมพยายามหนีให้พ้น...หนี ให้กรรมไม่ดีตามไม่ทัน หรือไม่ก็พยายามสร้างกำลังที่จะเอาชนะความแรงของกรรมไม่ดีให้ได้ เพื่อไม่ต้องรับผลของกรรมไม่ดี ที่อาจร้ายแรงทำความชอกช้ำให้แก่ชีวิตได้เป็นอันมาก

ผู้ที่มุ่งแต่จะได้ในชาตินี้ โดยที่ไม่ได้คำนึงถึงความถูกต้องชอบธรรม ...เป็นการทำกรรมไม่ดีเป็นส่วนใหญ่ เท่ากับให้โอกาสกรรมไม่ดีในอดีตชาติที่ได้สั่งสมไว้ ให้ตามส่งผลทันในชาตินี้ง่ายเข้า และส่งผลได้แรงเต็มที่ง่ายเข้า โดยไม่มีกรรมดีเพียงพอจะช่วยเหลือยับยั้ง หรือผ่อนคลายให้เบาลง

มีจิตใจเชื่อมั่นต่อพระพุทธเจ้าอย่างมั่นคง

ผู้ที่ได้รับอะไรๆร้ายแรงต่างๆ เช่น เสียสติบ้าคลั่งอย่างไม่ทันจะรู้ตัว ประสบอุบัติเหตุร้ายแรงถึงเสียชีวิตหรือไม่ก็เสียหมดทั้งครอบครัว หรือประสบความหายนะ สิ้นเนื้อประดาตัว ต้องเศร้าโศกเสียใจจนขาดสติ เป็นต้น

ผลของกรรมไม่ดีเช่นนี้...แม้จะติดตามทุกคนผู้ทำเหตุแห่งกรรมไม่ดี

นั้นอยู่ แต่ก็อาจไม่สามารถตามทัน... ถ้าผู้นั้นจะพยายามวิ่งหนีอยู่เต็มสติปัญญา เต็มความสามารถ

พลังสำคัญประการหนึ่ง ที่จะช่วยให้สามารถหนีพ้นมือแห่งกรรมไม่ดีที่ติดตามตะครุบอยู่ได้ และเป็นพลังที่จะสามารถทำให้เกิดขึ้นได้ไม่ยาก คือ การนึกถึงพระพุทธเจ้า นึกถึงพุทโธ นึกไว้ให้คุ้นเคยให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกับใจ สิ่งใดที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน หมายถึงความจะไม่อาจแยกจากกันได้เลย...ไม่ว่าเวลาใดก็ตาม จะสุข จะทุกข์ จะเป็น จะตาย ใจก็จะมีพุทโธ พุทโธ... จะมีอยู่ในใจ

กรรมดีก็ตาม กรรมไม่ดีก็ตาม เมื่อจะส่งผลจะต้องมีสื่อมีเครื่องมือเป็นเครื่องนำให้ถึงผู้จะต้องรับผลแห่งกรรมนั้น...ทั้งกรรมดีและกรรมไม่ดี เช่น คนเมาสุรา ขับรถพุ่งเข้าชนผู้จะต้องรับผลแห่งกรรมก็จะถูกรถนั้นชนถึงตาย หรือถึงพิการ หรือบาดเจ็บสาหัส ต้องเสีย เงินทองรักษาพยาบาลมากมาย *คนเมาสุราที่ขับรถพุ่งเข้าชน คือเครื่องมือแห่งกรรม ซึ่งมีสุราเป็นเครื่องมือบังคับให้พุ่งตรงจุดหมายได้ คือให้กรรมส่งผลได้สำเร็จ หรือที่เรียกว่าให้กรรมตามทันได้*

แต่แม้ผู้ที่กรรมนั้นตามอยู่ เป็นผู้กำลังวิ่งหนีกรรมไม่ดีอยู่เต็มกำลังด้วยการทำความดีต่างๆ มีการท่องพุทโธให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกับใจเป็นต้น พุทโธอันเป็นยอดของความดี...ก็จะเปรียบได้ดังพลังจิตอันแรงกล้าของนักสะกดจิต ที่สะกดผู้ขับรถซึ่งกำลังมึนเมาด้วยฤทธิ์สุราให้หยุดรถเสียทันที ก่อนจะทันพุ่งเข้าชนเป้าหมายที่กรรมตามอยู่ ความสวัสดีย่อมมีแก่ผู้ที่กรรมตามติด อยู่นั้นอย่างเป็นที่น่าอัศจรรย์นัก

ผู้มีสัมมาทิฐิ ความเห็นชอบ ย่อมไม่ปฏิเสธในสิ่งที่ไม่มีทางเสียหาย

อันกรรมไม่ดีนั้น...มีคู่ที่มักจะใช้ด้วยกัน ซึ่งมีความหมายในทางไม่ดี คือ เจ้ากรรมนายเวร *ผู้มีสัมมาทิฐิ...ย่อมไม่ปฏิเสธความเชื่อที่มีอยู่ว่า เจ้ากรรมนายเวรนั้นมี ไม่ใช่ไม่มี*

เจ้ากรรมนายเวร คือ ผู้ที่ถูกทำร้ายก่อน และผูกอาฆาตจองเวร แม้ไม่อาฆาตจองเวรก็ไม่เป็นเจ้ากรรมนายเวรคือไม่เป็นผู้คิดร้าย ไม่ติดตามทำร้ายให้เป็นการตอบสนองหรือที่เรียกกันว่าแก้แค้น

ผู้มีสัมมาทิฐิ...ความเห็นชอบประกอบด้วยสัมมาปัญญา แม้จะไม่เห็นหน้าตาของเจ้ากรรมนายเวร แต่ย่อมไม่ประมาท ไม่ว่าเป็นสิ่งไม่มี และย่อมไม่เห็นเป็นความเหลวไหล ไม่มีเหตุผล ที่ท่านสอนให้ทำบุญอุทิศท่านผู้เป็นเจ้ากรรมนายเวร เช่นเดียวกับท่านผู้เป็นมารดาบิดา บุพการี ผู้มีพระคุณทั้งปวง อะไรที่ไม่มีทางเสียหาย มีแต่เป็นทางได้หรือเสมอตัว ผู้มีปัญญาย่อมทำ ย่อมไม่ปฏิเสธ

เหตุที่ต่างก็มีภพชาติมานับไม่ถ้วนในอดีต ต่างก็ทำกรรมทั้งดีและไม่ดีไว้นับไม่ถ้วนเช่นกันในภพชาติทั้งหลายนั้น เจ้ากรรมนายเวรที่ได้ไปก้ำเกินเบียดเบียนทำร้ายไว้ก็ย่อมมีไม่น้อยเช่นกัน ทำนองเดียวกับผู้เป็นมารดาบิดา บุพการี ผู้มีพระคุณก็ต้องมีมากมายเช่นกัน ชาตินี้แม้จะไม่อาจล่วงรู้ได้ว่าเป็นใครต่อใครบ้าง แต่ก็พึงยอมรับว่า มีอยู่ทั้งในภพภูมิที่พ้นความรู้เห็นของผู้ไม่มีความสามารถ และทั้งที่อยู่ในภพภูมิเดียวกับเราทั้งหลายนี้ด้วย ทั้งเจ้ากรรมนายเวรและผู้มีพระคุณ

ตั้งใจจริงที่จะขอโทษและตอบแทน ต่อเจ้ากรรมนายเวร ด้วยการอุทิศบุญกุศล

เมื่อจะขอโทษท่านผู้เป็นเจ้ากรรมนายเวร ก็พึงทำเช่นเดียวกับเมื่อจะตอบแทนพระคุณท่านผู้มีพระคุณ คือทำบุญทำกุศลด้วยความตั้งใจจริงที่จะอุทิศให้ แล้วตั้งใจจริงบอกกล่าวให้รับรู้ ให้ยอมรับในความมีเจตนาจริงใจที่จะขอโทษและตอบแทน

การบอกกล่าวด้วยใจจริงเช่นนี้ต่อผู้ไม่มีตัวตนปรากฏให้เห็นเช่นนี้.... ไม่ใช่ความหลง ไม่ใช่ความไร้เหตุผล แต่เป็นความปฏิบัติที่ถูกต้อง และจะได้ผล อาจพาพ้นมือแห่งกรรมไม่ดีที่ตามอยู่ได้

การทำบุญทำกุศล แม้จะไม่ปรารถนาให้เกิดผลแก่ตนเองโดยตรง ผลก็ย่อมเกิดแน่นอนอยู่แล้ว

ดังนั้น ในการทำบุญทำกุศลทุกครั้ง จึงพึงทำใจให้กว้าง เอื้ออาทรไปถึงผู้อื่นทั้งนั้น ที่แม้ว่าจะอยู่ต่างภพภูมิกัน ก็ตั้งใจอุทิศให้อย่างจริงใจ ให้ด้วยสำนึกในความผิดพลาดก้ำเกินที่ตนอาจได้กระทำแล้วต่อใครๆทั้งนั้น ให้ด้วยสำนึกในพระคุณที่ได้รับจากผู้มีพระคุณทั้งหลาย ทั้งโดยตรงและโดยอ้อม

ค่อยๆคิด ค่อยๆบอกกล่าวแสดงความจริงใจให้อ่อนโยนและไพเราะด้วยถ้อยคำ จะเกิดผลยิ่งกว่าใช้ถ้อยคำและจิตใจที่ไม่ไพเราะจริงใจ ไม่ใช่มนุษย์เท่านั้นที่ชอบความอ่อนโยนความไพเราะจากใจจริง ผู้ต่างภพภูมิทั้งหลายก็มิได้แตกต่างออกไป ใจหรือจิตของมนุษย์ก็เป็นใจหรือจิตดวงเดียวกัน เมื่อมนุษย์ละชาตินี้ไปสู่ภพชาติอื่นภพภูมิอื่นแล้วพึงระลึกถึงความจริงนี้

กรรมที่หนักกว่า จักส่งผลแก่ชีวิตก่อน

การส่งผลของกรรมดีและกรรมไม่ดีนั้น...ข้ามภพข้ามชาติได้ กรรมในอดีตชาติส่งผลมาทันในปัจจุบันชาติก็มี ไปส่งในถึงอนาคตชาติก็มี แล้วแต่ผู้ทำกรรมจะสามารถหนีได้ไกลเท่าไร หรือหนีได้นานเท่าไร ก็คือแล้วแต่ว่าในปัจจุบันชาติ...ผู้ทำกรรมแล้วในอดีตชาติ จะสามารถในการทำจิตใจทำบุญทำกุศล หรือว่าทำความดีได้มากเพียงไหน เป็นกรรมที่ใหญ่ยิ่งหนักหนากว่ากรรมไม่ดีหรือไม่

การให้ผลกรรมก็เช่นเดียวกับการตกจากที่สูงของวัตถุ สิ่งใดหนักกว่า...เมื่อตกลงจากที่เดียวกัน ในเวลาใกล้เคียงกัน...สิ่งนั้นย่อมถึงพื้นก่อน

เปรียบดังกรรมสองอย่าง คือกรรมดีและกรรมไม่ดี กระทำในเวลาใกล้เคียงกัน กรรมที่หนักกว่า...ไม่ว่าจะเป็นกรรมดี หรือกรรมไม่ดีก็ตาม...ย่อมส่งผลก่อน กรรมที่เบากว่า...ย่อมส่งผลทีหลัง และย่อมส่งผลทั้งสองแน่นอน ไม่เร็วก็ช้า ไม่ชาตินี้ก็ชาติหน้า ไม่ชาติหน้าก็ชาติต่อไป ต่อไปต่อไป อาจจะอีกหลายภพชาติก็ได้ *เพราะกรรมไม่ใช่สิ่งที่จะลบเลือนได้ด้วยกาลเวลา นานเพียงไร...กรรมก็ยังให้ผลอยู่เสมอ กรรมจึงมีอำนาจเหนืออำนาจทั้งปวง*

พระพุทธองค์รับรองว่า 'ชาติอนาคต' มีแน่

ท่านพระอาจารย์สำคัญองค์หนึ่ง ท่านปรารถนาพุทธภูมิ คือปรารถนาเป็นพระพุทธเจ้า ครั้นมาระลึกชาติได้ว่า เคยเกิดเป็นไก่หลายร้อยหลายพันชาติก่อนที่จะได้มาเป็นมนุษย์ในชาตินี้ ท่านก็เปลี่ยนความปรารถนาที่จะ

เป็นพระพุทธะมาเป็นพระผู้ไกลกิเลส...ไม่ต้องเวียนว่ายตายเกิดต่อไป เพราะท่านสลดสังเวชชีวิตที่ผ่านมาแล้วมากมาย และหวาดเกรงชีวิตที่จะต้องพบอีกต่อไปนับภพนับชาติไม่ถ้วน กว่าจะถึงจุดปรารถนา คือพุทธภูมิ ซึ่งมิใช่ว่าจะไปถึงกันได้โดยง่ายโดยเร็ว จะต้องใช้เวลานานแสนนาน ในอีกหลายร้อยหลายพันภพภูมิ โดยไม่อาจรู้ได้ว่า...กรรมจะนำให้ไปเป็นอะไร ลำบากยากเข็ญอย่างไร

ซึ่งสำหรับท่านผู้ได้รู้แจ้งในอดีตชาติของท่านแล้ว ก็เกิดความกลัวยิ่งนัก ด้วยความพากเพียรพยายามสุด สติปัญญาความสามารถที่จะตัดภพชาติอนาคตให้หมดสิ้นไปโดยเร็ว ในที่สุดก็เชื่อกันว่าท่านพระอาจารย์สำคัญองค์นั้นท่านก็สำเร็จประสงค์ ถึงความพ้นทุกข์อย่างสิ้นเชิงได้ในภพภูมิปัจจุบัน

ครูอาจารย์สำคัญๆ ท่านรับรอง และพระพุทธเจ้าทรงรับรองว่า...

ชาติในอนาคต...มีอยู่สำหรับผู้ยังไม่สามารถทำกิเลสให้หมดสิ้นได้ และการทำกิเลสให้หมดสิ้นนั้น คนเป็นจำนวนมากทำไม่ได้ในเวลาอันสั้น ทั้งยังมีคนอีกเป็นจำนวนมากที่ไม่สนใจจะทำให้กิเลสหมดสิ้น ยังเกลือกกลั้วอยู่กับกิเลสอย่างหลงผิด ดังนั้นภพชาติสำหรับคนเหล่านี้ยังมีอยู่มากมายนักหนา ใช้เวลานานแสนนานนับภพนับชาติหาได้ไม่ โอกาสที่กรรมจะตามไปถึงจึงมีมากมายนัก ไม่วันใดก็วันหนึ่ง ไม่ชาติใดก็ชาติหนึ่ง

พึงทำทุกอย่างเพื่อไม่ให้อนาคตต้องเป็นทุกข์

อย่าคิดผิดว่า เมื่อถึงวันนั้นเวลานั้น ก็จะจำไม่ได้แล้วว่าเราเป็นเรา อะไรเกิดขึ้นก็ไม่เดือดร้อน

ความคิดเช่นนี้อาจจะเกิดแก่เราแล้วในอดีตชาติ และมาในปัจจุบัน เมื่อต้องพบกับความเดือดร้อน... เราก็เดือดร้อน มิใช่ว่าเราไม่เดือดร้อน ทั้งที่ไม่ใช่ว่าเรา จะจำได้ว่าเราเป็นเรา ไม่ว่าจะเกิดเป็นใคร เป็นอะไร เมื่อใด ภพชาติไหนก็ตาม เมื่อเป็นทุกข์ก็ต้องเป็นทุกข์ เมื่อเป็นสุขก็ต้องเป็นสุข จึงไม่ควรประมาทอย่างยิ่ง จึงควรพยายามทำทุกอย่างเพื่อไม่ให้ในอนาคตต้องเป็นทุกข์ หรือเพื่อไม่ให้กรรมไม่ดีที่ทำไว้ตามทัน ไม่ว่าเมื่อใดก็ตาม

ชีวิตนี้สำคัญนัก
พึงใช้ให้เป็นประโยชน์ให้สมกับความสำคัญ

ชีวิตนี้แม้น้อยนัก แต่ก็เป็นความสำคัญนัก สำคัญยิ่งกว่าชีวิตในอดีตและชีวิตในอนาคต

ที่ว่า 'ชีวิตนี้' ก็คือชีวิตในชาติปัจจุบันนี้สำคัญ ก็เพราะในชีวิตนี้...'เราสามารถหนีกรรมไม่ดีที่ทำไว้ในอดีตได้ และสามารถเตรียมสร้างชีวิตในอนาคตให้ดีเลิศเพียงใดก็ได้ หรือตกต่ำเพียงใดก็ได้' ชีวิตในอดีตล่วงเลยแล้วทำอะไรอีกไม่ได้ต่อไปแล้ว ชีวิตในอนาคตก็ยังไม่ถึง ยังทำอะไรไม่ได้

เช่นนี้จึงกล่าวได้ว่า 'ชีวิตนี้สำคัญนัก' พึงใช้ชีวิตนี้ให้เป็นประโยชน์ให้สมกับความสำคัญของชีวิตนี้ ชีวิตนี้น้อยนัก...แต่มีความสำคัญนักด้วยเหมือนกัน ถ้าชีวิตนี้ไม่วิ่งหนีกรรมไม่ดีในอดีต ชีวิตนี้ก็จะรับผลกรรมไม่ดี ถ้าวิ่งหนีก็จะพ้นได้ กรรมไม่ดีจะตามทันหรือไม่ขึ้นอยู่กับชีวิตนี้ ยิ่งกว่านั้น ถ้ากรรมตามทันในชีวิตนี้ ก็จะตามต่อไปได้อีกในชีวิตอนาคต *กรรมไม่ดีที่ทำไว้ในอดีตมากมายอาจจะตามไม่ทันตลอดไปก็ได้ ถ้าทำชาตินี้ให้ดีที่สุด*

ความเป็นไปได้ มีอยู่สำหรับทุกชีวิต

ดูภาพผู้คนในบางประเทศ ที่อดอยากแสนสาหัส หน้าตาแทบจะไม่เป็นคน เหมือนโครงกระดูกเดินได้ เด็กเล็กๆน่าสงสาร ไม่มีเนื้อมีแต่หนังหุ้มกระดูก ผู้ใดเห็นผู้นั้นก็สลดใจอย่างยิ่ง สงสารอย่างยิ่ง เมื่อเกิดความรู้สึกเช่นนั้น ก็พึงนึกถึงตนเอง ใครเล่าจะรับรองได้ว่า... เมื่อตายไปจากภพชาตินี้แล้ว จะไม่ไปเกิดในประเทศนั้น จะไม่ไปมีสภาพเช่นโครงกระดูกเดินได้ อยู่ด้วยความอดอยากยากแค้นเช่นนั้น

ใครเล่าจะรับรองได้ว่า ในอดีตชาติเราไม่ได้เป็นคนคับแคบ ไม่เคยทำบุญให้ข้าวปลาอาหารแก่ใครเลย มารดาบิดาผู้แก่ชรา...ก็หาได้สนใจให้ข้าวให้น้ำ ให้มีความสุขอิ่มหนำสำราญไม่ ยิ่งเป็นสัตว์หมาแมวด้วยแล้ว...ไม่เคยเมตตาปรานีให้ข้าวสักเม็ด ให้น้ำสักหยด เมื่อไม่รู้ตัวว่าเคยเป็นเช่นนี้มาก่อนในอดีตชาติ ก็ไม่อาจรู้ได้ว่าในอนาคต เราจะต้องไปมีสภาพอดอยากจนเป็นโครงกระดูกเดินได้หรือไม่

ความเป็นไปได้มีอยู่สำหรับทุกคน เพราะทุกคนได้ทำกรรมไว้เป็นอันมากต่างๆกัน อันอาจจะเป็นเหตุให้ต้องอดอยากยากแค้นอย่างแสนสาหัสตั้งแต่ที่เริ่มลืมตามาเห็นโลก ไปเกิดในประเทศที่เรียกกันว่าเป็นนรกในโลก

ชีวิตนี้เท่านั้น ที่มีโอกาสวิ่งหนีกรรรม

อย่าประมาท อย่ามั่นใจว่า อนาคตสำหรับเราจะไม่เป็นเช่นนั้น กรรมเช่นนั้นอาจจะวิ่งไล่เรามาโดยที่เราไม่รู้ไม่เห็น แม้ไม่ประมาท...ต้องวิ่งหนีให้สุดกำลังความสามารถ ชีวิตนี้เท่านั้นที่เราจะพบทางหนีได้ และชีวิตนี้ก็

น้อยนัก...มัวผัดวันประกันพรุ่งไม่ได้ พ้นจากชาตินี้ไปแล้ว จะไม่มีโอกาสดีให้วิ่งหนีกรรมได้อีกเลย

เมื่อชีวิตนี้น้อยนัก...ผู้มีปัญญา มีสัมมาทิฐิ ก็คิดไปทางหนึ่ง ผู้เบาปัญญา...มีมิจฉาทิฐิ ก็คิดไปทางหนึ่ง

พวกผู้มีปัญญา มีสัมมาทิฐิคือความเห็นชอบ ก็จะคิดได้ว่าชีวิตนี้สั้น.... อีกไม่เท่าไรก็จะต้องตาย ตายแล้วก็เอาอะไรไปด้วยไม่ได้ เอาไปได้ก็แต่บุญบาป หรือเอาไปได้แต่ความดีความชั่วเท่านั้น พวกผู้มีปัญญาคิดเช่นนี้จึงเร่งทำความดี

ส่วนพวกผู้เบาปัญญา มีมิจฉาทิฐิคือความเห็นผิดก็จะคิดว่า ชีวิตนี้สั้น... อีกไม่เท่าไรก็จะต้องตาย มีวิธีใดจะให้ได้มาซึ่งทรัพย์สินเงินทองก็ต้องรีบหาไม่มัวคำนึงว่าจะผิดหรือถูกผิดก็ช่าง ให้ได้ก็พอใจ พวกผู้เบาปัญญาคิดเช่นนี้ จึงทำบาปทำความไม่ดีได้เสมอ

ชีวิตนี้สำหรับบุคคลสองประเภทดังกล่าว มีคุณ มีโทษแก่สองฝ่ายแตกต่างกัน เป็นตามทิฐิคือความเห็นดังกล่าว

พุทธวิธีพาชีวิตหนีให้พ้นจากมือแห่งกรรม

อย่าเป็นผู้มีมิจฉาทิฐิที่โฉดเขลาเบาปัญญาเลย เพราะว่าจะทำชีวิตนี้ให้สูญเปล่า ไม่อาจหนีพ้นมือที่น่าสะพรึงกลัวแห่งกรรมไม่ดี ไม่อาจได้เข้าไปอยู่ในโอบอุ้มทะนุถนอมของมือที่อบอุ่นแห่งบุญคือกรรมดี โอกาสอันดีที่มีอยู่น้อยนัก เพียงชั่วชีวิตอันน้อยนักนี้ก็จะผ่านไปอย่างไม่อาจเรียกกลับคืนได้ กรรมไม่ดีที่ทำไว้แน่ก็จะแห่ห้อมเข้าประชิด แล้วอะไรจะเกิดขึ้นในชีวิตนี้... ชีวิตของผู้ที่ไม่รู้จักวิ่งหนีกรรม

มาเป็นผู้มีปัญญามีสัมมาทิฐิเกิด ชีวิตอันน้อยนี้จะได้ไม่สูญเปล่า จะได้สามารถใช้ชีวิตให้เป็นประโยชน์ยิ่งใหญ่ได้ คือหนีไกลจากกรรมไม่ดีได้ กรรมไม่ดีที่กำลังติดตามเราทุกคนอยู่นั้นมีมากมายนัก ทั้งที่หนักและเบา ทั้งที่จะทรมานชีวิตเราไม่หนักนักหนา ทั้งที่จะทรมานเราจนแทบว่าจะรับไม่ไหว และทั้งที่เราอาจจะรับไม่ไหวจริงๆด้วย

คิดดี พูดดี ทำดี เพียงทำสามประการนี้ให้สม่ำเสมอตามที่พระพุทธองค์ทรงสอน ก็สามารถหนีมือแห่งกรรมไม่ดีได้ มือแห่งกรรมที่ไม่ดีจะไม่สามารถตะครุบไว้ในอำนาจได้ บาปกรรมใดๆแม้ได้กระทำไว้ตั้งแต่อดีตชาติจะไม่อาจตามสนองได้ง่ายๆในภพชาตินี้ อย่างมากก็เพียงไล่ตามตะครุบอยู่อย่างหมายมั่นจะทำให้ได้สำเร็จเท่านั้น ถ้าคิดดี พูดดี ทำดี เสมอ

อำนาจร้ายแรงแห่งกรรม

ทุกวันนี้ มีตัวอย่างผู้ที่ถูกมือแห่งกรรมตามทันจับได้มากมาย คนสวยคนงามถูกมือของกรรมร้ายทำให้กลายเป็นคนสิ้นสวยสิ้นงาม ทนความรู้สึกของตนเห็นรูปลักษณ์ของตนด้วยความเจ็บปวดแสนสาหัส บางคนแขนขาบริบูรณ์...ถูกมือของกรรมร้ายทำให้กลายเป็นคนเหลือขาครึ่งเดียวบ้าง ข้างเดียวบ้าง

บางคนมีลูกรักดังดวงใจ ลูกออกจากบ้านไปแล้วก็ไม่ได้กลับบ้านอีกเลย มือของกรรมร้ายปลิดชีวิตของเขาแล้วอย่างโหดเหี้ยมอำมหิต... กลายเป็นศพคอขาดก็มี ไส้ทะลักก็มี คนบางคนหลับอยู่ในบ้านเรือนของตนด้วยความรู้สึกปลอดภัยแท้ๆ แต่ก็กลับมีมือของกรรมร้ายเอื้อมเข้าไปห้ำหั่นถึงฟูกถึงหมอน เสียเลือดเสียเนื้อและเสียชีวิต นี้คือ *'อำนาจร้ายแรงแห่งกรรม'*

ไม่มีผู้ใดได้รับสิ่งที่ตนไม่ได้ทำไว้ด้วยตนเอง

ดังที่สมเด็จพระพุฒาจารย์โต ท่านตัดสินความระหว่างสององค์ว่าองค์ที่ถูกทำร้ายเป็นผู้ที่ทำร้ายก่อน ผู้ไม่เข้าใจเรื่องกรรมและการให้ผลของกรรม ก็จะคิดว่าสมเด็จฯท่านไม่ยุติธรรม ตัดสินเข้าข้างคนผิด แต่ผู้เข้าใจเรื่องกรรมและการให้ผลของกรรม ย่อมเข้าใจคำตัดสินของสมเด็จฯท่าน *ไม่มีผู้ใดจะได้รับสิ่งที่ตนไม่ได้ทำไว้ด้วยตนเอง*

ทำไว้ในอดีต...มารับผลในปัจจุบันได้

ทำในปัจจุบัน...ก็จะได้รับผลในอนาคตเช่นกัน

และอนาคตนั้น...ไม่หมายถึงต้องข้ามภพชาติเสมอไป อนาคตในภพชาตินี้ก็ได้

ดังนั้น... แม้เชื่อในเรื่องของกรรมและการให้ผลของกรรมหรือไม่เชื่อก็ตาม ก็ไม่สมควรเสี่ยงรับผลร้ายที่จะเกิดแต่การทำความไม่ดี ความไม่ดีหนักหนาเพียงไร ยิ่งได้ผลร้ายแรงเพียงนั้น ยิ่งไม่สมควรเสี่ยงอย่างยิ่งที่จะทำความดีหนักนั้น

อำนาจของกรรมชั่วร้าย

อำนาจของกรรมชั่วร้ายนั้น สามารถทำให้ธรณีแยกออกสูบผู้ทำกรรมนั้นได้ พระเทวทัตเป็นตัวอย่าง ที่แสดงความน่ากลัวที่สุดของกรรม ท่านคิดทำลายพระพุทธเจ้า แม้เพียงทำได้เล็กน้อยนัก คือเพียงทำให้พระพุทธบาทห้อพระโลหิต และสำนึกผิดได้ในที่สุด พร้อมจะขอประทานโทษ แต่ก็หนีมือแห่งกรรมร้ายแรงที่ทำไว้ไม่พ้น...หนีไม่ทัน พระเทวทัตถูกธรณีสูบ

ทันทีที่เท้าสัมผัสพื้นธรณีขณะกำลังจะได้เข้าไปเห็นพระพักตร์สมเด็จพระบรมศาสดา จึงไม่ทันได้กราบพระพุทธบาทขอประทานโทษทั้งปวง

น่าจะคิดถึงความทรมานทั้งกายและใจของพระเทวทัตเมื่อเสวยผลกรรมนั้น น่าจะคิดให้จริงจังเพื่อให้เกิดความกลัวกรรมที่มีอำนาจยิ่งใหญ่นัก

การทำลายพระพุทธเจ้ากับการทำลายพระพุทธศาสนา...ย่อมเป็นกรรมหนักเสมอกัน พึงสังวรระวังให้รอบคอบในเรื่องนี้ อย่าคิดอย่างประมาทว่า พระพุทธศาสนาไม่มีชีวิต ตายไม่มี บาดเจ็บไม่มี จะทำอะไรกับพระพุทธศาสนาจึงไม่น่าจะเป็นบาป เป็นอกุศลกรรม อย่าประมาทในเรื่องนี้ มิฉะนั้นเมื่อต้องได้เสวยผลแห่งการทำลายพระพุทธศาสนา...จะทุกข์ทรมานนัก ใครก็จักช่วยไม่ได้

จิตสำนึกของผู้กระทำกับผลของกรรม

การทำลายชีวิตสัตว์นั้น เป็นบาปหนักเบาต่างกัน

ทำลายชีวิตสัตว์ใหญ่...บาปมากกว่าทำลายชีวิตสัตว์เล็ก ทำลายชีวิตสัตว์อายุยืน...บาปมากกว่าทำลายชีวิตสัตว์อายุสั้น ทำลายชีวิตสัตว์ที่มีคุณ...บาปมากกว่าทำลายชีวิตสัตว์ทั่วไป

เป็นที่เข้าใจกันเช่นนี้ ซึ่งก็มีเหตุผลที่น่าเข้าใจเช่นนั้น ฆ่าวัวควายกับฆ่ายุง ฆ่ามด...บาปน่าจะมากน้อยกว่ากัน ผลกรรมที่ผู้ฆ่าได้รับก็จะหนักเบากว่ากันเป็นอันมาก

มีเรื่องจริงที่เกิดขึ้น และผู้ประสบพบเห็นเล่าต่อๆ กันมาว่า มีผู้มีอาชีพฆ่าวัวฆ่าควายนั้น เมื่อใกล้จะตายต้องทนทุกข์ทรมาน ดิ้นรน กระเสือกกระสน และส่งเสียงร้องเหมือนเสียงวัวเสียงควายที่ถูกเชือดก่อนตาย ส่วน

ผู้ที่ตบยุงหรือบี้มด...แม้จะเป็นบาปแน่นอนที่ทำลายชีวิตสัตว์ แต่ไม่ปรากฏผลของกรรมนี้ให้เห็นให้รู้ชัด เหตุผลก็อยู่ที่*จิตสำนึกของผู้กระทำกรรม* สองประเภทนั้น ผู้ฆ่าวัวฆ่าควายแม้จะใจร้ายใจดำสักเพียงไร ย่อมเป็นไปไม่ได้ที่จะลืมภาพการตายของสัตว์ใหญ่ถึงเพียงนั้นได้ และย่อมเป็นไปไม่ได้ที่จะไม่รู้สึกเลยว่าการฆ่านั้นเป็นบาปใหญ่ ความรู้สึกหลอกหลอนเกี่ยวกับการฆ่าวัวฆ่าควายด้วยมือของตนนั่นแหละ ที่ติดตามมาส่งผลให้ผู้นั้นต้องทนทุรนทุราย และร้องเป็นเสียงวัวเสียงควายเหมือนที่ตนเองเคยได้ยินเคยได้เห็นในการฆ่าแต่ละครั้งเสมอมา

บางคนที่เคยเห็นการตายของผู้มีอาชีพฆ่าสัตว์ใหญ่มีความรู้สึกว่าผู้ใกล้จะตายนั้นไม่มีชีวิตจิตใจเป็นคนเสียแล้ว แต่ได้กลายเป็นชีวิตจิตใจของวัวของควายไปจริงๆ เห็นได้จากกิริยาอาการและสุ้มเสียงที่เขาร้องเหมือนเสียงสัตว์ที่บาดเจ็บแสนสาหัส

ความรู้สึกนี้จะถูกหรือผิดก็ตาม ที่จริงแน่คือเขากำลังรับผลของกรรมที่ตามทันในช่วงสุดท้ายของชีวิตในภพชาตินี้ และไม่แน่ว่าสิ้นสุดเพียงเท่านั้นหรือจะติดตามต่อไปในภพชาติข้างหน้า ให้ชีวิตต้องไม่แตกต่างกับชีวิตของสัตว์ที่ถูกเขาเบียดเบียนทำร้ายอย่างทารุณ

การทำบาปเล็กน้อย เช่นบี้มดตบยุง ไม่ปรากฏผลบาปให้เห็นว่าเกิดแก่ผู้ทำ นั่นก็เป็นเพราะผู้ทำไม่ผูกใจว่าได้ทำบาป

'ใจ' นี้สำคัญนัก...นำไปผูกไว้กับเรื่องใดสิ่งใด ก็จะปรากฏให้เห็นเป็นผล เช่น พระรูปหนึ่งในสมัยพุทธกาล ท่านทำตะไคร้น้ำขาด และมรณภาพก่อนที่จะหาพระปลงอาบัติได้ จิตท่านผูกอยู่ด้วยความเป็นห่วง จึงได้ไปเกิดเป็นพญานาค ส่วนผู้เผลอตบยุงหรือเผลอบี้มด แม้ใจไม่ผูกยึดอยู่ว่าได้ทำบาปก็จะเป็นเรื่องเล็กน้อย *การทำบาปหรือทำกรรมเล็กน้อยเช่นนี้* จะไม่ส่งผล*ให้ปรากฏ ถ้าผู้ทำไม่ไปผูกใจเดือดร้อนกังวลอยู่ แล้วถ้าจะไม่ทำเสมอๆ*

การทำบาปเสมอๆ แม้ทำกับสัตว์เพียงมด ปลวก กรรมเล็กก็จะเป็นกรรมใหญ่ได้ พึงรอบคอบในเรื่องนี้เพื่อชีวิตจะได้สวัสดี

การฆ่าวัวฆ่าควาย ก็ยังมีผลให้ผู้ฆ่าดูราวกับเปลี่ยนชีวิตจิตใจจากคนเป็นวัวเป็นควาย ให้เป็นที่สลดสังเวชแก่ผู้พบเห็นได้ การฆ่าคนจะมีผลเป็นอย่างไร ทำไมผู้ร้ายฆ่าคนจะไม่รู้สึกเสียเลย แต่ด้วยอำนาจกรรมเมื่อตามมาถึงผู้ใดที่ได้กระทำกรรมนั้นไว้ ก็ย่อมยากที่จะยับยั้งแห่งกรรมนั้นได้ ลูกยังลืมว่าแม่ แม่ยังลืมไปว่าลูก ผู้นับถือพระพุทธศาสนาก็ยังลืมว่าพระว่าเณร พระเณรก็ยังลืมตัวเองว่าเป็นพระเป็นเณร... ฆ่ากันได้ ทำร้ายกันได้ ทำผิดศีลผิดธรรมกันได้อย่างไม่น่าเชื่อ อำนาจยิ่งใหญ่ของกรรมที่นำไปเช่นนั้น และยังจะนำต่อไปข้ามภพข้ามชาติ เกิดผลร้ายแก่ผู้ขาดสติขาดปัญญา ที่จะพาตัวหนีให้พ้นมือแห่งกรรมที่ตนได้กระทำไว้แล้วด้วยตนเองแน่นอน

กรรมหนักจากการทำไม่ดีต่อพระพุทธศาสนา

ผู้ฆ่าคนมีบาปหนักกว่าผู้ฆ่าวัวฆ่าควาย ผู้ทำร้ายพระพุทธเจ้ามีบาปหนักกว่าผู้ฆ่าคน

เห็นได้จากพระเทวทัตที่ถึงถูกธรณีสูบ แต่อย่าประมาทคิดว่าเราปลอดภัยจากการถูกธรณีสูบแน่แล้ว เพราะ...ไม่มีพระพุทธเจ้าให้เราคนใดคนหนึ่ง ซึ่งถึงจะชั่วช้าเพียงไร ทำร้ายพระองค์ได้ พระพุทธเจ้าไม่มีพระองค์ปรากฏให้เห็นก็จริง ทำร้ายพระองค์ท่านไม่ได้ก็จริง แต่สิ่งที่เกี่ยวเนื่องแนบแน่นกับพระองค์ท่านมีอยู่ ทำลายสิ่งนั้นจะผิดไปจากทำลายพระองค์ท่านหาได้ไม่

นึกถึงใจตนเอง...มีลูกเป็นที่รักเพียงดวงใจ เฝ้าทะนุถนอมกล่อมเกลี้ยงเลี้ยงมาจนเติบใหญ่ ถูกผู้ร้ายประหัตประหาร...ใจของผู้เป็นแม่พ่อก็เหมือนกับตนเองถูกประหัตประหารด้วย

พระพุทธศาสนา คือ สิ่งที่เกี่ยวเนื่องแนบแน่น เป็นอันหนึ่งอันเดียวกับพระพุทธเจ้า กว่าจะทรงค้นพบและตั้งขึ้นได้ลำบากยากเย็น ยิ่งกว่าใครสักคนจะมีลูกเป็นที่รักดังดวงใจ ทำร้ายลูกก็เท่ากับทำร้ายผู้เป็นแม่พ่อ *ทำลายพระพุทธศาสนาจึงไม่แตกต่างกับทำลายพระพุทธเจ้าแน่นอน...ไม่มีผู้ใดได้ทำ*

แต่แน่นอน...เพียงการพยายามทำ ก็บาปหนักยิ่งกว่าบาปฆ่าคนตาย ผลของกรรมนี้อาจจะลี้ลับ เห็นยากและเห็นช้า จึงทำให้พากันคิดว่าการทำลายพระพุทธศาสนานั้นไม่เป็นบาป ไม่เป็นอกุศล

การจงใจทำลายพระพุทธศาสนาที่ไม่สำเร็จผล น่าจะเกิดผลไม่ดีแก่ผู้มุ่งทำร้ายน้อยกว่าผู้ไม่ได้เจตนาทำลาย...แต่ประพฤติตนเช่นเจตนาทำลาย

บุคคลประเภทหลังนี้ โดยเฉพาะที่นับถือพระพุทธศาสนา กล่าวได้ว่า...เป็นผู้ที่ทำกรรมไม่ดีต่อพระพุทธศาสนา ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงตั้งขึ้น ทรงประคับประคองมาโดยมีพุทธบริษัทที่ดีมารับมาประคับประคองต่ออย่างถือเป็นสมบัติล้ำค่า ไม่มีพระพุทธองค์แล้ว...พระพุทธศาสนา คือตัวแทนพระพุทธองค์ ผู้เป็นสมาชิกของบริษัทสี่ในพระพุทธศาสนา แม้ทำตนให้เศร้าหมองด้วยประพฤติผิดศีล ผิดธรรม ผิดวินัย แม้จะทำให้พระพุทธศาสนาเศร้าหมองไม่ได้ แต่เมื่อตนเป็นจุดหนึ่งในพระพุทธศาสนา...ก็เท่ากับทำให้พระพุทธศาสนามีจุดเศร้าหมองปะปนอยู่...เล็กน้อยเพียงไรก็เป็นจุดดำ

ความประพฤติปฏิบัติเช่นนั้นจึงเป็นการทำกรรมไม่ดีต่อสิ่งสูงสุด ผลไม่ดีที่จะเกิดแก่ผู้ทำกรรมไม่ดีนั้นย่อมร้ายแรงแน่นอน พึงอย่าประมาท พึงกลัวกรรมหนักที่จะเกิดจากการทำไม่ดีต่อพระพุทธศาสนา

พึงปฏิบัติต่อพระพุทธศาสนาให้รอบคอบ

ผู้เบาปัญญา มีมิจฉาทิฐิ เห็นว่าพระพุทธศาสนาไม่ใช่คน ไม่มีเลือดเนื้อชีวิตจิตใจ คิดจะทำลายก็ทำกันไปต่างๆนานา

ผู้เบาปัญญาหารู้ไม่ว่า เมื่อกรรมตามทัน...โทษนั้นร้ายแรงหนักหนานัก พระเทวทัตก็มิได้ถูกธรณีสูบทันทีที่ทำร้ายพระพุทธเจ้า เมื่อถึงเวลากรรมตามทัน... พระเทวทัตจึงจมธรณี พ้นที่จะดิ้นรนให้พ้นจากความตายอย่างทนทุกข์ทรมานน่าสยดสยองนั้นได้ ผู้พยายามทำลายพระพุทธศาสนาก็เช่นกัน ฉะนั้นอย่าประมาท ... อะไรที่ไม่น่าเชื่อเกิดอยู่เสมอ เกิดได้เสมอ ในอดีตธรณีสูบได้ ในปัจจุบันหรือในอนาคตธรณีก็สูบได้ เมื่อต้องเป็นไปตามอำนาจอันยิ่งใหญ่ของกรรม

แม่พ่อที่มีลูกรักเพียงดวงใจ แม้ลูกนั้นมิใช่ลูกที่ดี มิใช่ลูกที่มีคุณประโยชน์แก่ใคร เมื่อใดเขาถูกทำร้ายบาดเจ็บสาหัส หรือถึงเสียชีวิต เมื่อนั้นก็เหมือนทำร้ายแม่พ่อหนักหนาเช่นนั้นด้วย พระพุทธศาสนาเป็นดวงพระหฤทัยของพระพุทธเจ้า ทรงได้มาด้วยพระมหากรุณาเปี่ยมพระพุทธหฤทัยเปรียบเป็นพระพุทธบุตร พระพุทธศาสนาก็เป็นพระพุทธบุตรที่ประเสริฐเลิศล้ำ หาผู้เปรียบเสมอมิได้ มีคุณประโยชน์กว้างใหญ่ไพศาลปราศจากขอบเขต และยั่งยืนยาวนานอยู่ทุกกาลเวลา เป็นที่รักที่เทิดทูนสูงส่งนักหนาของพรหม เทพ มนุษย์สัตว์ เสมอกันกับองค์สมเด็จพระบรมศาสดาพระผู้ทรงสถาปนาพระพุทธศาสนาไว้แทนพระองค์ *อย่าเป็นคนเบาปัญญา... พึงปฏิบัติต่อพระพุทธศาสนาให้รอบคอบ มิฉะนั้นจะเสียประโยชน์จากการมีชีวิตอยู่ในชาตินี้ที่น้อยนัก* ชีวิตผ่านไปพ้นเมื่อไร...จะเรียกกลับคืนไม่ได้ กรรมไม่ดีทั้งหลาย...จะห้อมล้อมจนแหลกเหลว ดังที่ปรากฏให้เห็นให้ได้ยินอยู่เสมอ ให้ขนลุกขนพองสยดสยองอยู่ไม่เว้นวาย

ชีวิตในอดีตชาติล่วงเลยไปแล้ว กรรมดีกรรมชั่วก็ได้เป็นอันทำแล้วทั้งนั้น...ไม่มีที่จะให้ไม่ได้ทำ แต่ชีวิตในอนาคตชาติกำลังใกล้เข้ามาเป็นลำดับ ไม่นานนักก็จะถึง เพราะชีวิตนี้น้อยนัก...จบสิ้นง่าย ชีวิตในภพชาติข้างหน้าต่างหากที่ยาวนานจนประมาณไม่ได้ ความสุขอันยาวนาน หรือความทุกข์ที่ยืดเยื้อ จะมีมาพร้อมกับชีวิตในชาติอนาคตแน่นอน

ชีวิตนี้ชีวิตเดียวที่จะพาไปสู่นิพพานได้

เรามีบุญที่ได้เกิดมาเป็นมนุษย์ ได้มีชาตินี้ มีชีวิตนี้...ที่แม้จะน้อยนักแต่ก็เป็นชีวิตเดียวที่สามารถจะพาเราหนีกรรมไม่ดีได้ และก็เป็นชีวิตเดียวที่จะพาเราไปสวรรค์ก็ได้ นิพพานก็ได้

พระพุทธศาสนาก็เช่นเดียวกับพระพุทธเจ้า เพราะพระพุทธศาสนาประกอบพร้อมด้วยพระพุทธเจ้า พระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า และพระสงฆ์อริยสาวกของพระพุทธเจ้า พระพุทธศาสนาจึงมีคุณเช่นเดียวกับที่พระพุทธเจ้าทรงมีพระคุณ พระคุณของพระพุทธเจ้ายิ่งใหญ่เพียงไรพระพุทธองค์ได้ทรงมอบไว้ในพระพุทธศาสนาหมดสิ้นแล้ว เราเรียนพระพุทธศาสนาหรือเรียนพระธรรมกันอยู่ตลอดมาแม้จนทุกวันนี้ เท่ากับเรากำลังพยายามจะให้สามารถแลเห็นพระพุทธเจ้าให้ได้ แต่ก่อนที่จะได้เห็นพระพุทธองค์ เราจำเป็นต้องรอบคอบ ระวังรักษาพระพุทธศาสนาอย่างดีอย่าประมาท มองให้เห็นผู้เบาปัญญามีมิจฉาทิฐิ แม้ผู้นั้นจะเป็นตัวเราก็ต้องมองให้ตรงตามความจริง ไม่เห็นภัยจะกันภัยไม่ได้ ไม่เห็นผู้มุ่งทำลายพระพุทธศาสนา... ก็จะป้องกันพระพุทธศาสนาไม่ได้

ยึดมั่นในความกตัญญูกตเวที

การที่จะป้องกันตัวเองมิให้หลงใหล เลื่อนลอยไปเป็นผู้ทำลายพระพุทธศาสนาแม้โดยมิได้ตั้งใจ จำเป็นต้องมีหลักยึดมั่น กระแสใดๆก็จะพัดพาไปไม่ได้

หลักที่น่าจะมั่นคง แข็งแรง และสามารถที่จะรับการยึดเหนี่ยวได้ทุกเวลานั้น น่าจะเป็น*หลักแห่งความกตัญญูกตเวที พึงยึดกตัญญูกตเวทีไว้ให้เป็นหลักประจำใจมั่น ผลที่เกิดตามมานั้น...จะไม่มีเสียหายแม้แต่น้อย*

'กตัญญูกตเวที'...ความรู้คุณที่ท่านทำแล้วแก่ตน และตอบแทนพระคุณนั้น *พระพุทธองค์ทรงสรรเสริญว่าเป็นธรรมของคนดี คือคนดีมีธรรมนี้ หรือธรรมนี้ทำให้คนเป็นคนดี* คือ คนใดมีธรรมคือความกตัญญูกตเวที คนนั้นก็คือคนดีนั่นเอง ในด้านตรงกันข้าม คนใดไม่มีกตัญญูกตเวที คนนั้นไม่ใช่คนดี

เร่งอบรมใจให้มีกตัญญูกตเวทิตาธรรม เพื่อสร้างชีวิตในภพชาติข้างหน้าให้งดงาม

เชิญสำรวจตนให้ทุกคน ให้เห็นตนอย่างชัดเจนตรงความจริงว่ามีความกตัญญูกตเวทีหรือไม่ แล้วก็จะได้รู้จักตนเองว่าเป็นคนดีหรือไม่

ไม่มีกตัญญูกตเวที...ไม่เป็นคนดีจริงๆ อย่าสงสัย แต่จง*เร่งอบรมใจตนเอง ให้มีกตัญญูกตเวทิตาธรรมให้จงได้ อย่าให้ผ่านชีวิตนี้ไปสู่ชีวิตหน้าที่ยาวนาน โดยไม่ถือโอกาสสร้างชีวิตในภพชาติข้างหน้าให้สวยสดงดงามอย่างยิ่ง*

'กตัญญูกตเวทิตาธรรม' เป็นเครื่องสร้างคนให้เป็นคนดีได้จริงๆ เพราะ...ความรู้คุณท่านผู้มีคุณ และตั้งใจจะตอบแทนพระคุณ คือเครื่องป้องกันที่สำคัญที่สุดที่จะกันให้พ้นจากการทำผิดคิดร้ายได้ทั้งหมด โดยมีจุดมุ่งอยู่ที่ความไม่ปรารถนาจะทำให้ผู้มีพระคุณเป็นทุกข์เดือดร้อนกายใจ

กตัญญูกตเวทีเป็นเหตุให้คิดดี พูดดี ทำดี

ทุกคนมีผู้มีพระคุณของตน อย่างน้อยก็มารดาบิดา ครูอาจารย์ *เพียงมีกตัญญูรู้คุณท่านเท่าที่กล่าวนี้ ก็เพียงพอจะคุ้มครองตนให้พ้นจากความไม่ดีทั้งปวงได้* ขอให้เป็นความกตัญญูกตเวทีจริงใจเท่านั้น อย่าให้เป็นเพียงนึกว่าตนเป็นคนกตัญญู ความจริงกับความนึกเอาแตกต่างกันมาก ผลที่จะได้รับจึงแตกต่างกันมากด้วย

ผู้มีกตัญญูกตเวทีจะรู้จักบุญคุณของผู้มีบุญคุณทั้งหมด จะตอบสนองทุกคนอย่างเต็มสติปัญญาความสามารถควรแก่ผู้รับ *และนี่เองที่จะเป็นเหตุให้ 'คิดดี... พูดดี..ทำดี' เพราะเกรงว่าการคิดไม่ดี พูดไม่ดี ทำไม่ดีจะมีส่วนทำให้ผู้มีบุญคุณเดือดร้อน* เช่น มารดา บิดา เป็นผู้มีพระคุณ ลูกกตัญญูจะประพฤติตัวเป็นคนดี จะไม่เป็นคนเลว เพราะเกรงว่ามารดาบิดาจะเสื่อมเสีย ก็เท่ากับคุ้มครองตนเองได้แล้วด้วยความกตัญญูกตเวที

พึงมีกตัญญูกตเวทีต่อพระพุทธเจ้า

พระพุทธเจ้าทรงมีพระคุณใหญ่ยิ่งอย่างที่สุด ทรงมีพระคุณต่อโลก ต่อศาสนิกของโลก พระธรรมคำสอนของพระพุทธองค์ที่ทำให้พุทธศาสนิก

เป็นคนดีมีธรรมะนั้น มิได้เป็นคุณเฉพาะพุทธศาสนิกเท่านั้น แต่เป็นคุณไปทั่วถึง *คนดีคนเดียว...ให้ความร่มเย็นเป็นสุขได้อย่างกว้างไกล* เช่นเดียวกับคนไม่ดีเพียงคนเดียวให้ความทุกข์ความร้อนได้มากมาย

พระพุทธศาสนาสร้างพุทธศาสนิกชนที่ดี ก็เท่ากับพระพุทธศาสนาได้สร้างความร่มเย็นเป็นสุขให้แก่โลกด้วยเหมือนกัน พึงมีกตัญญูกตเวที*ต่อพระพุทธเจ้า คิดดี พูดดี ทำดี ให้เป็นไปดังที่ทรงแสดงสอนไว้ จะหนีกรรมเก่าได้ทัน และจะสร้างชีวิตในชาติใหม่ในภายหน้า ให้วิจิตรงดงามเพียงใดก็ได้*

พระพุทธบารมีแห่งพระพุทธองค์
ทำให้พบความสวัสดีทั้งชีวิตนี้และชีวิตหน้า

พระพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพานแล้วไม่ได้หายไปไหน พระพุทธบารมียังคงปกปักรักษาโลกอยู่ คนในโลกยังรับพระพุทธบารมีได้ มิได้แตกต่างไปจากเมื่อยังทรงดำรงพระชนม์อยู่ เพียงแต่ว่าจำเป็นต้องเปิดใจออกรับ มิฉะนั้นก็จะรับไม่ได้

การเปิดใจรับพระพุทธบารมีไว้คุ้มครองรักษาตนไม่ยากลำบากไม่เหมือนการเข็นก้อนหินใหญ่ที่ปิดปากถ้ำ *เพียงน้อมใจนึกถึงพระพุทธเจ้าให้จริงจังอยู่เสมอก็จะรับพระพุทธบารมีได้ จะมีชีวิตที่สวัสดี มีสุข สงบได้*

อานุภาพแห่งพระพุทธบารมี

พระพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพานแล้ว ไม่ทรงเวียนว่ายตายเกิดในวัฏฏสงสารอีกต่อไป แต่พระพุทธบารมียังพรั่งพร้อม พระอาจารย์สำคัญองค์หนึ่งท่านเล่าไว้ว่า...เมื่อปฏิบัติเพื่อความหลุดพ้นอยู่ในป่าดงพงพีนั้น พระพุทธเจ้าได้เสด็จไปทรงสอนท่านด้วยพระพุทธบารมีเสมอ และท่านพระอาจารย์องค์นั้นต่อมาเป็นที่ศรัทธาและเคารพของพุทธศาสนิกจำนวนมากที่เชื่อมั่นว่าท่านปฏิบัติถึงจุดมุ่งหมายปลายทางแล้ว

พระพุทธเจ้าเมื่อเสด็จดับขันธปรินิพพานแล้ว ด้วยพระพุทธบารมีเสด็จไปทรงแสดงธรรมโปรดพระอาจารย์องค์สำคัญให้บรรลุมรรคผลนิพพานได้ ไม่มีอะไรให้สงสัยว่าเป็นสิ่งที่สุดวิสัย เป็นสิ่งที่เป็นไปไม่ได้

มีเรื่องของท่านพระโมคคัลลาน์เป็นเครื่องยืนยันรับรอง คือ เมื่อปฏิบัติธรรมถึงจุดปรารถนาสูงสุดแล้ว ท่านถูกโจรเจ้ากรรมในอดีตพยายามหาทางจะทำลายชีวิตท่าน ท่านพยายามใช้อิทธิฤทธิ์หลบหนี แต่โจรก็ยังติดตามไม่หยุดยั้ง จนท่านเบื่อหน่ายที่จะหนีต่อไป...จึงยอมให้โจรจับได้ และทุบจนร่างแหลกเหลว นิพพานในที่สุด เมื่อนิพพานแล้วท่านได้รวมร่าง เข้าอีกครั้งหนึ่งเหาะไปเฝ้าพระพุทธเจ้า กราบทูลเรื่องราวให้ทรงทราบ แล้วทูลกราบลา

เรื่องของท่านพระโมคคัลลาน์เป็นเครื่องให้ความเข้าใจอย่างกระจ่างแจ่มชัดว่า พระพุทธเจ้าก็ดี พระอรหันตเจ้าก็ดี แม้ดับขันธปรินิพพานแล้ว ท่านก็เพียงไม่มีร่างเหลืออยู่เท่านั้น บารมีและคุณธรรมทั้งปวงของท่านยังพรั่งพร้อมเป็นประโยชน์ได้อย่างยิ่ง

ผู้มีปัญญาพึงเร่งปฏิบัติพระพุทธศาสนา

เมื่อมั่นใจในความดำรงอยู่อย่างยั่งยืนนิรันดร แห่งพระพุทธบารมีหรือคุณธรรมของพระพุทธองค์ และของครูอาจารย์สำคัญทั้งหลาย ที่ท่านไกลแล้วจากกิเลส เครื่องเศร้าหมอง พุทธศาสนิกทั้งหลายผู้มีสัมมาปัญญาสัมมาทิฐิ ควรเร่งปฏิบัติพระพุทธศาสนาให้ได้เป็นคนดีตามลำดับไป ให้เป็นที่ปรากฏประจักษ์ในพระญาณหยั่งรู้ของพระพุทธองค์ เท่ากับเปิดประตูใจออกอย่างกว้างขวางรับพระพุทธบารมี ให้พระพุทธบารมีเสริมส่งบารมีของตน จนกว่าตนเองจะสามารถเป็นผู้มีบารมี มีคุณธรรมดำรงได้เมื่อไรวันนั้นผู้นั้นก็จะไม่ต้องกังวลที่จะใช้ชีวิตนี้ทำทางหนีมือแห่งกรรม และไม่ต้องกังวลสร้างชีวิตในชาติอนาคตให้สมบูรณ์บริบูรณ์สวยสดงดงามต่อไป

สิ่งสำคัญยิ่งอันพึงแสวงหาในชีวิตนี้

แทบทุกคนเคยเป็นมาแล้ว ทั้งเทวดา เจ้าฟ้ามหากษัตริย์ ยาจกวณิพกเศรษฐีคหบดี ตลอดจนสัตว์ใหญ่สัตว์น้อย...เคยตายมาแล้วด้วยอาการต่างๆ ตายอย่างเทวดา ตายอย่างเจ้าฟ้าเจ้าแผ่นดิน ตายอย่างขอทานข้างถนน ตายอย่างสัตว์ ทั้งที่ตายเองและที่ถูกฆ่าตาย

เคยมีทั้งสุขมีทั้งทุกข์ เคยทั้งเป็นผู้ร้ายเป็นทั้งผู้ดีน้ำตาเคยท่วมบ้าน*ท่วมเมืองมาแล้ว... กระดูกทับถมแผ่นดินนี้ หาที่ว่างสักเท่าปลายเข็มหมุดจะปักลงก็ไม่พบ เปรียบกับชีวิตนี้เพียงชาติเดียว...ชีวิตนี้จึงน้อยนัก จะห่วงใยแสวงหาอะไรอีกมาให้ชีวิตนี้ ที่สำคัญกว่า การห่วงหาทางหนีให้พ้นมือแห่งกรรมที่ทำไว้มากมายในอดีตชาติ*

กรรมและผลของกรรม กับความเป็นไปของชีวิตในภพชาติหน้า

แทบทุกคน...มีชาติในอนาคตที่ไกลออกไป พ้นความรู้เห็นของใครทั้งหลาย จะเกิดเป็นอะไรต่อมิอะไรก็ได้ทั้งสิ้นตามอำนาจของกรรมที่ได้ทำไว้แล้ว ทั้งที่ได้ทำไว้เมื่อในอดีตชาติและที่ทำในชาตินี้ สำคัญที่ว่าได้ทำกรรมใดมากกว่า แรงกว่า สำคัญกว่า กรรมนั้นก็จะส่งผลมากกว่าเร็วกว่า และหนักแน่นมั่นคงกว่า

ถ้าเป็นกรรมดีก็จะให้ความสุขความเจริญ มีบุญ ห้อมล้อมรักษา ถ้าเป็นกรรมชั่วก็จะให้ความทุกข์ ความเสื่อมโทรม มีบาปห้อมล้อมรังควาน

สภาพชีวิตที่ดำเนินไปสู่ทุคติและสุคติ

ชีวิตนี้ตกอยู่ใต้อำนาจของความโลภ ความโกรธ และความหลง แสวงหาอำนาจวาสนาบารมี ทรัพย์สิน เงินทอง อย่างไม่คำนึงถึงความถูกต้อง อย่างไม่คำนึงถึงศีลธรรมใดๆ ชื่นชมสมใจแล้วมิใช่ว่าจะอยู่ได้ยั่งยืน จะชื่นชมสมปรารถนาไปได้อย่างมากก็ชั่วอายุร้อยปี แล้วก็หมดสิ้นทุกสิ่งทุกอย่าง ทิ้งชื่อเสียงที่เน่าเหม็นไว้ให้คนโจษขาน...พาแต่จิตดวงเดียวร่อนเร่ไป ทำกรรมไม่ดีไว้ก็จะไปพร้อมกับจิตที่ห่อหุ้มด้วยความไม่ดี ไปสู่ทุคติภพภูมิที่ไม่ดี ภพภูมิที่มีแต่ความทุกข์

จิตดวงเดียวที่ปราศจากอำนาจวาสนาบารมีทรัพย์สินเงินทอง ที่เมื่อมีชีวิตในชาตินี้กอบโกยไว้ด้วยอำนาจกิเลส จักท่องเที่ยวทุกข์ร้อนไปนานนักหนา นับกาลเวลาหาได้ไม่ นับภพชาติหาถูกไม่ในทุคติ

ชีวิตนี้ที่ไม่ตกอยู่ใต้อำนาจความโลภ ความโกรธความหลง มั่นคงอยู่ในความดี ความมีศีลมีธรรม จะร่มเย็นเป็นสุขชั่วกาลนาน ความสุขที่จักไม่สิ้นสุดลงพร้อมกับชีวิตนี้ที่น้อยนัก ที่มีเวลาเพียงร้อยปีเท่านั้น โดยประมาณ

จิตดวงเดียวที่พรั่งพร้อมด้วยบุญกุศล จักท่องเที่ยวเบิกบานไปนานนัก นับกาลเวลาหาได้ไม่ นับภพชาติ หาถูกไม่ ในสุคติจนกว่าจะถึงที่สุดแห่งทุกข์ พ้นการเวียนว่ายตายเกิดอีกต่อไป อันเป็นจุดสูงสุดในพระพุทธศาสนาที่สมเด็จพระบรมศาสดาทรงนำไปแล้ว และทรงแสดงแจ้งทางไว้ให้แล้วอย่างละเอียดถี่ถ้วน ด้วยพระมหากรุณาหาที่เปรียบมิได้

พุทธสาวกทั้งหลาย...ได้ตามเสด็จไปถึงจุดหมายอันเป็นบรมสุขนั้นแล้วมาก มีทั้งในสมัยพุทธกาล และปัจจุบันนี้ ทั้งจะสืบต่อไปในอนาคตกาลนานไกล ตราบที่ยังมีผู้ใส่ใจปฏิบัติธรรมคำสอนของพระพุทธองค์อยู่

ความปลงใจในเรื่องกรรมมีคุณยิ่งนัก

ความปลงใจเชื่อให้จริงในเรื่องกรรม และการให้ผลของกรรมมีผลใหญ่ยิ่ง ทำให้กลัวการทำกรรมไม่ดี ผลไม่ดีย่อมไม่เกิดแก่ตน ความสบายทั้งปวงย่อมมีมา

แต่อย่างไรก็ตาม แม้ยังไม่เชื่อในเรื่องการให้ผล ของกรรมว่าตรงตามเหตุ จะลองพิสูจน์ด้วยการไม่ทำ กรรมไม่ดีให้ตลอดไป ก็ย่อมจะได้รับผลเป็นความถูกต้อง ว่าผลของกรรมจักไม่ผิดไปจากเหตุ

ความสบายใจที่เกิดจากความปลงใจเชื่อในเรื่องกรรมและการให้ผลของกรรมนั้นยิ่งใหญ่มาก เมื่อต้องประสบความทุกข์ยากใดก็ตาม ความเชื่อในเรื่องกรรม และการให้ผลของกรรม จะทำให้ปลงใจยอมรับว่า ตนเป็นผู้ทำ

เหตุที่ไม่ดีไว้ อาจจะในปัจจุบันชาติ หรือไม่ก็ในอดีตกาลนานไกลที่นาน จนจำไม่ได้ ระลึกไม่ได้ และการให้ผลของกรรมก็ไม่อาจหลีกเลี่ยงให้พ้นได้ จะเร็วหรือช้าก็ต้องให้ผลแน่ ข้ามภพข้ามชาติก็ให้ผล เรื่องของกรรมจึงล้ำลึก เข้าใจยากนัก ถ้าเข้าใจแม้เพียงพอสมควร ก็จะได้ความสบายใจกว่าไม่เข้าใจเสียเลย

ความไม่เข้าใจในเรื่องกรรม และการให้ผลของกรรม มีโทษสถานเดียว ไม่มีคุณเลย ไม่ว่าจะเป็นกรรมของตัวเอง หรือกรรมของผู้อื่นก็ตาม

ผู้มีปัญญาแม้พอสมควร จึงพยายามทำความเข้าใจในเรื่องของกรรม หรือแม้ไม่เข้าใจจริงก็ใช้วิธีเชื่อไว้ก่อน ซึ่งก็เป็นการแสดงความเป็นผู้มีปัญญา ยิ่งกว่าผู้ที่ปฏิเสธไม่ยอมเชื่อเลย

สัมมาทิฐิ...ความเห็นที่ถูกต้อง

แม้เชื่อเรื่องกรรมและการให้ผลของกรรมแล้ว ก็ต้องเชื่อในเรื่องทิฐิ คือความเห็นด้วย ไม่เช่นนั้นแม้เชื่อในเรื่องกรรมเพียงไร ทิฐิที่ไม่ชอบก็อาจพาให้ทำกรรมไม่ดีได้ โดยมิจฉาทิฐินำให้เห็นกรรมดีเป็นกรรมไม่ดี กรรมไม่ดีเป็นกรรมดี

แต่การจะรู้ว่าคนมีทิฐิอย่างไร? สัมมาทิฐิ หรือมิจฉาทิฐิ ก็เป็นการยาก ต้องอาศัยปัญญาที่ประณีตในการพิจารณา ต้องรอบคอบด้วยเหตุผล ไม่มีการหลงตัว ลืมตัวแอบแฝงอยู่ในจิตใจ ไม่มีตัณหาอุปาทานรุนแรง แม้ว่าจะยังมีอยู่ตามวิสัยของผู้ที่ยังไม่บรรลุมรรคผล นิพพาน ยังเป็นบุถุชน

พึงอบรมตนให้มีสัมมาทิฐิ

แม้ทำความเข้าใจที่ถูกต้องให้เกิดขึ้นในจิตใจตนได้แล้ว การปฏิบัติที่ถูกต้องก็ย่อมจะต้องตามมาอย่างแน่นอน เพราะใจเป็นใหญ่ ใจเป็นประธาน ทุกสิ่งสำเร็จได้ด้วยใจ คือทุกสิ่งล้วนเป็นไปตามอำนาจความเห็นถูก เห็นผิดของใจ การอบรมความเห็นให้ถูกต้อง ให้เป็นสัมมาทิฐิ... ความเห็นชอบ ไม่ให้เป็นมิจฉาทิฐิ...ความเห็นผิด จึงเป็นความสำคัญที่สุด

ใจของเราทุกคนสำคัญยิ่งนัก
พึงมีสติปัญญา เมตตากรุณาเข้ากำกับใจไว้

ใจของเราทุกคนสำคัญนัก สติก็สำคัญนัก ปัญญาก็สำคัญนัก ทั้งหมดนี้ไม่ควรแยกจากกัน มีใจ...ก็ต้องให้มีสติ ต้องให้มีปัญญา ต้องให้มีกรุณาประคับประคองกันไปให้เสมอ อย่าให้มีสิ่งอื่นนอกจากสติปัญญาและเมตตากรุณาเข้ากำกับใจ

สติและปัญญา พร้อมเมตตากรุณานั้น เมื่อเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับใจ จะทำให้ใจมีความเห็นชอบได้ ตรงกันข้าม แม้ใจขาดสติปัญญาและเมตตากรุณา ก็จะทำให้ใจมีมิจฉาทิฐิ...ความเห็นผิดได้ง่าย

กรรมดีทางใจ : มโนกรรมที่สำคัญยิ่ง

'กรรมดีทางใจ' หรือ 'มโนกรรม' ที่สำคัญยิ่ง คือ ความมั่นในกตัญญุตาธรรม รู้พระคุณที่ท่านได้กระทำแล้ว พระคุณแคบๆก็คือ เฉพาะที่ท่านได้

กระทำแล้วแก่เรา กว้างออกไปอย่างไม่มีขอบเขต คือพระคุณที่ท่านทำแล้วแก่ใครๆทั้งนั้น ไม่จำเป็นต้องเฉพาะแก่เรา

ใจที่ระลึกถึงพระคุณหรือในความดีของท่านเช่นนี้ เป็นใจที่มีกรรมดี เป็นใจที่กำลังทำความดี ย่อมได้รับผลดีแห่งกรรมดีนั้นโดยลำดับ ผลดีอันดับแรกที่จะเกิดแก่ผู้มีกตัญญุตาธรรม คือการได้กายกรรม วจีกรรมที่ดี ที่จะส่งผลดีต่อไปอีกนานาประการ แก่ผู้มีมโนกรรมดีเป็นจุดเริ่มต้น ตรงกันข้ามกับผู้มีอกตัญญูทุกประการ

ความสวัสดีแห่งตนเป็นผลของมโนกรรมที่ดี

กตัญญูกตเวทิตาธรรม...ความรู้พระคุณและการตอบแทนพระคุณ เป็นกรรมดีทั้งกาย วาจา ใจ จึงเป็นกรรมที่ให้ผลดีได้พร้อม

ความกตัญญูจะเป็นเครื่องป้องกันมิให้มีความคิดทำความไม่ดี เพราะเมื่อมีกตัญญูรู้พระคุณท่าน เป็นต้นว่ารู้พระคุณของมารดาบิดา ก็ย่อมไม่กล้าที่จะคิดทำความไม่ดี ไม่คิดที่จะทำความเสื่อมเสีย หรือทำความทุกข์ร้อนให้เกิดแก่ท่าน โดยมีกตัญญูกตเวทิตาธรรม นั่นเอง เป็นเครื่องห้ามกันไว้

ความสวัสดีแห่งตนย่อมเป็นผลเกิดได้ ด้วยมีกตัญญูกตเวทิตาธรรมประจำใจ เป็นกรรมทางใจ หรือ มโนกรรมที่ดี ตรงกันข้ามกับผู้อกตัญญูผู้เนรคุณทุกประการ กรรมดีทางใจที่สูงส่งใหญ่ยิ่งที่สุด ที่ยังให้บังเกิดผลดีที่ใหญ่ยิ่งสูงส่งที่สุด คือกรรมทางพระหฤทัยของพระสิทธัตถราชกุมารก่อนแต่จะได้ทรงตรัสรู้พระสัพพัญญุตาญาณเป็นพระพุทธเจ้า

มโนกรรมที่ใหญ่ยิ่งสูงส่งที่สุด

กรรมดีทางพระหฤทัยนั้น คือพระมหากรุณาที่จะทรงช่วยสัตว์โลกทั้งปวงให้พ้นทุกข์ เป็นกรรมดีที่ใหญ่ยิ่งสูงส่งที่สุด ไม่มีกรรมทางใจของผู้ใดเปรียบได้

กรรมทางพระหฤทัยพระสิทธัตถราชกุมารสูงสุด เต็มบริบูรณ์พระหฤทัย จึงเป็นเหตุให้เกิดผลเป็นกรรม ทางพระกาย พระวาจาอย่างใหญ่ยิ่ง จนได้ถึงเสด็จออกบรรพชา แสวงหาทางเพื่อให้ทรงบรรลุจุดที่ทรงมุ่งหมาย

ทรงสละสิ้นทุกสิ่งทุกอย่าง ที่ย่อมไม่มีผู้ใดสละได้ เพราะสิ่งที่ทรงสละนั้น เป็นสิ่งที่บุคคลทั่วไปปรารถนาจะไขว่คว้าให้ได้มาเป็นสมบัติของตน ทรงสละสิ่งอันเป็นเครื่องบำรุงบำเรอความสุขทุกประการ มีราชบัลลังก์เป็นสำคัญ ทรงเหนื่อยยากตรากตรำพระวรกาย *ทรงสละความเป็นพระมหากษัตริย์...ลงสู่ความเป็นผู้ขอที่ไม่มีอะไรเป็นของพระองค์เลย*

ทรงกระทำได้ถึงเพียงนี้ ก็ด้วยทรงมีกรรมดียิ่งทางพระหฤทัย คือมีพระมหากรุณาคุณเป็นมโนกรรม... กรรมทางใจที่ให้ผลตรงตามเหตุ พระพุทธศาสนาที่สุดประเสริฐบังเกิดขึ้นเป็นผลแห่งพระมหากรุณาคุณอันเป็นกรรมส่วนเหตุที่สุดประเสริฐนั้น เป็นผลสูงสุดตรงตามเหตุ คือกรรมที่สูงสุด

บุคคลไม่ควรลังเลในการทำความดี

การทำกรรมดี หรือกุศลกรรมให้มาก ย่อมอาจให้ผลตัดรอนอกุศลกรรมได้

อกุศลกรรมที่หนักที่แรง จำเป็นต้องมีกุศลกรรมที่หนักกว่า แรงกว่ามากๆ จึงจะสามารถตัดกันได้ทันท่วงที

นั่นก็คือ แม้มีอกุศลกรรมที่ทำไว้แล้วมาส่งผล ทำให้ตกอยู่ที่ร้อนที่คับขัน กุศลกรรมที่ทำอยู่แม้แรงกว่า หนักกว่า ย่อมจะสามารถตัดผลของอกุศลกรรมให้ขาดได้ในพริบตา มีตัวอย่างปรากฏให้รู้ให้เห็นอยู่ทุกวันนี้ จึงไม่ควรลังเลที่จะทำความดี คือกุศลกรรมให้มาก ให้สม่ำเสมอตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

การสงสัยเรื่องการให้ผลของกรรมเป็นการดี

ใครเล่าที่ระลึกได้ ว่าได้ทำกรรมใดไว้ในอดีต...นึกไม่ได้ทั้งนั้นทั้งกรรมดีและกรรมชั่ว จะมาระลึกรู้กันบ้างก็เมื่อต้องประสบผลของกรรมแล้ว

บางคนจึงจะสงสัยว่านั่นคงเป็นผลของกรรมชั่ว เพราะทำให้เคราะห์ร้ายเดือดเนื้อร้อนใจ บางคนจึงจะสงสัยว่า นั่นคงเป็นผลของกรรมดี เพราะทำให้ได้รับโชคดี มีความสุขกายสบายใจ

การที่มารู้มาสงสัยในเรื่องการให้ผลของกรรมนี้ เป็นการดี เท่ากับเป็นการแสดงว่ามีความเชื่อในเรื่องกรรมอยู่ในใจ แม้จะยังไม่ปฏิบัติจริงจังให้เป็นการแสดงความกลัวกรรม อันสมควรกลัวอย่างยิ่ง

ที่ปากพูดกันอยู่ว่า 'กรรมไม่ดีน่ากลัวนั้น' ถ้าทำให้ความรู้สึกน่ากลัวเกิดขึ้นในใจได้จริง และไม่เพียงให้รู้สึกว่ากรรมไม่ดีน่ากลัวเท่านั้น ต้องให้กลัวกรรมไม่ดี ด้วยจริงๆ จึงจะเกิดผลเป็นคุณแก่ตน สักแต่ปากพูดไปใจไม่จริงดังปาก ก็หามีประโยชน์แก่ตนไม่ แต่อาจจะมีประโยชน์แก่ผู้ได้รับฟังที่นำไปคิดพิจารณา และเกิดความรู้สึกกลัวกรรมไม่ดีขึ้นอย่างจริงใจ

กรรมดีเท่านั้นจักนำไปสู่ภพชาติหน้าที่ดี

กรรมนั้นให้ผลสัตย์ซื่อนัก เหมือนผลของยาพิษร้ายแรง กรรมนั้นเมื่อทำแล้วก็เหมือนดื่มยาพิษร้ายแรงเข้าไปแล้ว จักไม่เกิดผลร้ายแก่ชีวิตและร่างกายย่อมไม่มี ย่อมเป็นไปไม่ได้ ผู้เบียดเบียนเขา แม้จะได้สิ่งที่มุ่งหวังไว้ แต่ผลที่แท้จริงอันจักเกิดจากกรรม คือย่อมจักเป็นทุกข์เป็นโทษแก่ผู้กระทำอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

ชีวิตนี้จักสวัสดี และชีวิตข้างหน้าก็จักสวัสดีได้ ถ้ามือแห่งกรรมร้ายไม่เอื้อมมาถึงเสียก่อน มือแห่งกรรมร้ายใดๆก็จะเอื้อมมาถึงไม่ได้ ถ้าชีวิตนี้วิ่งหนีได้เร็วกว่า และการจะวิ่งหนีให้เร็วกว่ามือแห่งกรรมนั้นก็จะต้องอาศัยกำลังบุญกุศล อาศัยคุณงามความดีเป็นอันมากและสม่ำเสมอ

อย่างไรก็ตาม กรรมทางใจ คือความคิดทางใจ ก่อนจะตกอยู่ในอุ้งมือแห่งกรรม ที่จะนำชีวิตไปนั้นสำคัญนัก กรรมนั้นจักนำไปเป็นแรงให้เสวยผลแห่งกรรมนั้นเป็นลำดับแรก ดังนั้นในยามที่ต่างกำลังวิ่งหนี กรรมไม่ดีอยู่นี้ท่านจึงสอนให้มีพระอยู่ในใจ ให้คุ้นเคยกับพระ ด้วยการภาวนาพุทโธ หรือธัมโม หรือสังโฆ ไว้ให้เสมอยามที่ต้องตกใจหรือต้องทุกข์ทรมาน เพราะมือแห่งกรรมมาถึงชีวิตไว้ ก็จะมีพระอยู่ในใจตามความคุ้นเคยที่ทำมาเป็นประจำแล้ว เป็นกรรมที่ดียิ่งทางใจ มือแห่งกรรมดีมีแต่จะพาไปดีเท่านั้น

มีพระพุทธเจ้า มีพุทโธอยู่ในใจ ถ้าไม่หมดอายุ โรคภัยไข้เจ็บ หรืออุบัติเหตุแม้ร้ายแรงเพียงไรนั้น ก็จะไม่สามารถทำลายชีวิตได้ ถ้าหมดอายุก็จะได้ไปสู่สุคติ จึงควรนึกถึงพระพุทธเจ้า ภาวนาพุทโธไว้เสมอ

พึงน้อมใจเชื่อกรรมอย่างมีกตัญญูกตเวที

ก่อนทำกรรมใด ขอให้น้อมใจนึกถึงพระพุทธเจ้า ว่าทรงเสียสละลำบากเพียงไหนเพื่อสอนให้เชื่อกรรม ให้ไม่ทำกรรมไม่ดีทั้งหลาย ให้ทำแต่กรรมดี และกรรมดีที่ทรงแสดงสอน ก็มิได้ทรงปิดบังแม้แต่น้อย

ทรงแสดงกรรมดีถึงที่จะพาให้พ้นการเวียนว่ายตายเกิด ได้พ้นทุกข์อย่างสิ้นเชิง ผลของกรรมไม่ดีก็ทรงแสดงสอนด้วยพระองค์เอง พระโรคลงพระโลหิตก่อนเสด็จดับขันธปรินิพพานนั้นทรมานยิ่งนัก ต้องทรงมุ่งพระพุทธหฤทัยที่จะทรงสอนเป็นวาระสุดท้ายก่อนที่เสด็จจากไป ก่อนที่ไม่มีผู้ใดได้สดับพระสุรเสียงทรงสอนอีกเลย

แม้ไม่ทรงมุ่งเช่นนั้น การเสด็จดับขันธปรินิพพานก็คงจะไม่ทรมานพระกาย ทั้งด้วยทรงกระหายน้ำ และด้วยทรงลงพระโลหิต ทรงมุ่งแสดงผลของกรรมให้ประทับจับใจให้บังเกิดผลดีให้ได้

ดังนั้น ผู้มีสติพึงระวังไม่ทำความไม่ดี ทั้งกาย วาจา ใจ และพากันน้อมรับให้เต็มสติปัญญาความสามารถ เชื่อกรรมอย่างมีกตัญญูกตเวทีในพระมหากรุณาของพระพุทธองค์เถิด จักเป็นสิริมงคลล้ำเลิศอย่างสูงสุดอันเป็นที่ปรารถนาทั่วกัน

กรรมดีทางใจที่ควรพร้อมกัน ทำให้เกิดขึ้นเพื่อความสุขสวัสดีทั้งของตนเองและประเทศชาติ ก็คือความมั่นคงในพระคุณของพระพุทธเจ้า

พระบารมีแผ่ไปทุกหนแห่ง ทุกเวลานาที

พระบารมีนั้นยิ่งใหญ่ไพศาล แผ่ไปทุกหนทุกแห่ง ทุกเวลานาที พึงพร้อมกันน้อมใจรับเพียงด้วยการรำลึกถึงพระพุทธองค์ว่า พุทโธ พุทโธ พุทโธ ในทุกเวลานาทีที่มิได้มีภาระอื่น จะนั่ง นอน ยืน เดิน พึงพร้อมกันทำอย่าได้ว่างเว้น และทุกคนทำได้ ทุกคนมีเวลาทำอย่างมากมาย ในรถที่ติด ในที่นอนที่นอนไม่หลับ ในงานที่มิได้ต้องใช้ความคิดมากมายนัก ในเวลารับประทาน ฯลฯ *การภาวนาพุทโธไม่ใช่งานหนัก ไม่ใช่งานยาก แต่มีคุณมหาศาลเกินกว่าจะมีผู้ใดบอกได้ ผู้ใดทำผู้นั้นจะได้เข้าใจด้วยตนเอง จึงขอให้ทำเพื่อหนีผลแห่งกรรมไม่ดีที่ไม่อาจรู้เห็นได้* ว่ากำลังจะเกิดแก่ชีวิตในวินาทีใด และร้ายแรงเพียงไหน เช่นที่ได้เกิดขึ้นให้เห็นอยู่แล้วทุกวันนี้

ตั้งจิต 'ขออโหสิกรรม' และ 'ให้อโหสิกรรม' ต่อผู้เป็นเจ้ากรรมนายเวร ต่อผู้ที่ได้ล่วงล้ำก้ำเกินกันทั้งน้อยใหญ่ แล้วภาวนาพุทโธไว้เถิด ให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกับใจ ไม่หมดอายุก็จะสวัสดี หมดอายุก็จะไปดี ไปสบาย ไม่ลำบาก

ธรรมเครื่องคุ้มครองให้สวัสดี

กำลังความสามารถในการวิ่งหนีมือแห่งกรรมชั่ว กรรมร้าย คือการทำดีพร้อมทั้งกาย วาจา ใจ ทุกเวลา

ผู้จะมีสติระวังไม่ทำความไม่ดีทั้งกายวาจาใจได้ ยิ่งกว่าผู้อื่น คือ ผู้มีกตัญญูกตเวทีอันเป็นธรรมสำคัญ ...ธรรมที่จะทำให้คนเป็นคนดี มีความห่วงใยปรารถนาจะระวังรักษาผู้มีพระคุณไม่ให้ต้องเสียทั้งชื่อเสียงและ

ไม่ต้องเสียทั้งน้ำใจ จึงเป็นผู้มีธรรมเครื่องคุ้มครองให้ทำแต่ความดี ทั้งกาย วาจา ใจ ทุกเวลา

ชีวิตนี้สำคัญนัก...จงเลือกให้ดีเถิด

ชีวิตนี้น้อยนัก... พึงใช้ชีวิตนี้อย่างผู้มีปัญญาให้เป็นทางไปสู่ชีวิตข้างหน้าที่ยืนนาน ให้เป็นสุคติที่ไม่มีกาลเวลาหาขอบเขตมิได้ โดยยึดหลักสำคัญ คือความกตัญญูกตเวทีต่อมารดาบิดา ต่อสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ให้มั่นคงอยู่ทุกลมหายใจเข้าออกเถิด

ชีวิตนี้น้อยนัก
แต่...'ชีวิตนี้สำคัญนัก'
เป็นหัวเลี้ยวหัวต่อ เป็นทางแยก
จะไปสูงไปต่ำ จะไปดีไปร้าย
เลือกได้ในชีวิตนี้เท่านั้น
พึงสำนึกข้อนี้ให้จงดี
แล้วจงเลือกเถิด....เลือกให้ดีเถิด.

ตนแลเป็นคติของตน

ที่มักกล่าวว่า...
คนนั้นพาคนนี้ไปไม่ดีนั้น...ไม่ถูก
ไม่มีผู้ใดพาใครไปไหนได้
นอกจากเจ้าตัวจะเป็นผู้พาตัวเองไป
เช่น...
ถ้ามีผู้ชวนให้ไปทำบุญทำกุศล
ถ้าตัวเองไม่ยอมเห็นด้วยก็จะไม่ทำบุญทำกุศล
ไม่ว่าเรื่องใด...
ถ้าตนไม่เห็นดีตามไปด้วย ก็จะไม่มีผู้ใดมานำไปได้
ท่านจึงกล่าวว่า... 'ตนเป็นคติของตน'
บุคคลผู้ใด...
สามารถรักษาจิตใจ วาจา การกระทำ
ให้เป็นไปเพื่อไม่เป็นการให้ทุกข์แก่ผู้อื่นนั้น
ไม่เรียกว่าเป็นการทำเพื่อผู้อื่น
ไม่เรียกว่าเป็นการถือว่า...ผู้อื่นเป็นที่รักยิ่งของตน
แต่เป็นการทำเพื่อตนเอง
เป็นการถือว่าตนเป็นที่รักของตนอย่างยิ่ง
'ไม่มีความรักอื่นเสมอด้วยรักตน'

อำนาจอันยิ่งใหญ่

ชีวิตหรือชาตินี้ของทุกคน
ล้วนมีชาติกำเนิดไม่เหมือนกัน
เป็นไทยก็มี จีนก็มี แขกก็มี ฝรั่งก็มี
มีชาติตระกูลไม่เสมอกัน...สูงก็มี ต่ำก็มี
มีสติปัญญาไม่ทัดเทียมกัน
ฉลาดหลักแหลมก็มี โง่เขลาเบาปัญญาก็มี
มีฐานะต่างระดับกัน ร่ำรวยก็มี ยากจนก็มี
ความแตกต่างนานาประการนั้น
เป็นผลมาจากกรรมในชาติอดีตทั้งสิ้น
เทวดา...มาเกิดเป็นมนุษย์ได้
มนุษย์...ไปเกิดเป็นเทวดาได้
เทวดา...มาเกิดเป็นสัตว์ได้
สัตว์...ไปเกิดเป็นเทวดาได้
มนุษย์...เกิดเป็นสัตว์ได้
สัตว์...เกิดเป็นมนุษย์ได้
อำนาจอันยิ่งใหญ่ของกรรมเท่านั้น
ที่ตกแต่งชีวิตให้เป็นไปได้อย่างไม่น่าเชื่อ
กรรมจึงน่ากลัวจริงๆ...น่าหนีให้พ้นกรรม
ทั้งกรรมในอดีต และกรรมในปัจจุบัน

ผู้ชนะที่มีความสุขยิ่ง

ความทุกข์...จะต้องมีอยู่
ตราบที่กิเลสทั้งสามกองคือ โลภ โกรธ หลง มีอยู่
กิเลสมีมากเพียงใด...ทุกข์ก็มีมากเพียงนั้น
เมื่อใดกิเลสสามกองหมดไปจากจิตใจสิ้นเชิง
นั่นแหละความทุกข์จึงจะหมดไปได้เช่นกัน
จึงควรพยายามทำกิเลสให้หมดสิ้นให้จงได้
มีมานะ พากเพียร ใช้สติปัญญาให้รอบคอบ
ใช้ให้เต็มความสามารถ ทุกเวลานาทีที่ทำได้
แล้วจะเป็นผู้ชนะ...มีความสุขอย่างยิ่ง
อย่าเข้าข้างตัวเองผิดๆ
...ดูตัวเองให้เข้าใจ
เมื่อโลภเกิดขึ้นให้รู้ว่า...
กำลังคิดโลภแล้ว และหยุดความคิดนั้นเสีย
เมื่อโกรธเกิดขึ้น ให้รู้ว่าคิดโกรธแล้ว...หยุดเสีย
เมื่อหลงเกิดขึ้น ให้รู้ว่าคิดหลงแล้ว...หยุดเสีย
หัดหยุดความคิดที่เป็นกิเลสเสียก่อน
เริ่มหัดหยุดเสียตั้งแต่บัดนี้เถิด
จะเป็นการเริ่มฐานต่อต้านกำราบปราบทุกข์
ให้สิ้นไป...ที่จะให้ผลอย่างแท้จริงแน่นอน

สถาบันบันลือธรรม เป็นองค์กรเอกชนที่ก่อตั้งขึ้น เพื่อสืบทอดและเผยแพร่พระพุทธศาสนา สานต่อเจตนารมณ์ของ **หลวงพ่อพุทธทาสภิกขุ** แห่งสวนโมกขพลาราม **หลวงพ่อปัญญานันทภิกขุ** องค์ประธานสถาบันบันลือธรรม และ **ท่านเจ้าคุณพระสุธรรมเมธี** ป.ธ. ๘ (นายบันลือ สุขธรรม) ผู้ให้กำเนิดธรรมสภา สถาบันบันลือธรรม และศูนย์หนังสือพระพุทธศาสนา

- **กิจกรรมของสถาบันบันลือธรรม สื่อสารข้อมูลได้ที่** www.facebook.com/thammasapa

๑. โครงการ **พบพระ พบธรรม** พระเถระแสดงธรรม ณ ศูนย์หนังสือพระพุทธศาสนา ทุกวันเสาร์ เวลา ๑๕.๐๐-๑๗.๐๐ น. สอบถามองค์บรรยายธรรมที่ ๐๘๖-๐๐๓ ๕๔๗๘

๒. โครงการ **อยู่กันด้วยความรัก** จัดกิจกรรมเพื่อสาธารณกุศลช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติ และช่วยเหลือชุมชนในถิ่นทุรกันดาร และกิจกรรมวันเด็กแห่งชาติ ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๔๑

๓. ธรรมสถาน **"สวนมุทิตาธรรมาราม"** อบรมการเรียนรู้ชีวิตตามธรรมใน ๑ วัน ทุกวันพุธต้นเดือน เวลา ๐๘.๐๐-๑๖.๐๐ น. ติดต่อเข้าร่วมกิจกรรมที่ โทร. ๐๘๖-๐๐๓ ๕๔๗๘

๔. กองทุน **"คลังธรรมทาน"** บริจาคหนังสือเป็นสาธารณกุศลเพื่อประโยชน์แก่สาธารณชน โดยแจ้งความจำนงเป็นจดหมายขอรับบริจาคได้ที่ธรรมสภา

๕. **หอสมุดธรรมสมาธิ** ห้องสมุดธรรมะและนั่งสมาธิภาวนา พร้อมกับฟังธรรมะในสวนใต้ร่มเงาไม้ตามธรรมชาติ สถานที่รื่นรมย์ ติดกับพุทธมณฑล เปิดบริการเวลา ๐๙.๐๐-๑๕.๐๐ น. สอบถามข้อมูลเพื่อขอใช้สถานที่เพื่ออบรมฟรี โทร. ๐๒-๔๘๒-๑๑๙๖, ๐๘๖-๐๐๓ ๕๔๗๘

๖. **เรือนทานวันพระ** ขอเชิญรับประทานอาหารฟรี ตั้งแต่เวลา ๐๗.๐๐-๑๓.๐๐ น. ทุกวันพระ ณ ศูนย์หนังสือพระพุทธศาสนา ถ.บรมราชชนนี ๑๑๙ กทม.๑๐๑๗๐ โทร.๐๘๑-๗๓๕๑๗๖๖

๗. **โครงการสร้างศูนย์เผยแพร่หนังสือและสื่อธรรมะทางพระพุทธศาสนา**
สถาบันบันลือธรรมมีปณิธานที่จักจัดสร้าง**ศูนย์หนังสือพระพุทธศาสนา**ทั่วประเทศ เพื่อการเผยแพร่ธรรมะแก่ประชาชนอย่างแพร่หลาย และเพื่อความมั่นคงยั่งยืนของพระพุทธศาสนา

ชีวิตนี้สำคัญนัก...จงเลือกให้ดีเถิด

ชีวิตนี้น้อยนัก
แต่..."ชีวิตนี้สำคัญนัก"
เป็นหัวเลี้ยวหัวต่อ เป็นทางแยก
จะไปสูงไปต่ำ จะไปดีไปร้าย
เลือกได้ในชีวิตนี้เท่านั้น
พึงสำนึกข้อนี้ให้จงดี
แล้วจงเลือกเถิด...เลือกให้ดีเถิด

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก

ISBN : 978-616-03-0847-7
9 786160 308477
ธรรมสภา
สื่อสารข้อมูลที่.....
www.thammasapa.com mobile : 081-918-1806

ขอกราบขอบพระคุณแด่ทุกท่านที่สนับสนุน และสมทบการจัดพิมพ์หนังสือธรรมะเล่มนี้
โปรดช่วยอุปถัมภ์ค่าจัดพิมพ์เพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ราคาเล่มละ ๑๕๐ บาท

ธรรมะเพื่อความสวัสดี ชีวิตนี้สำคัญนัก
พระธรรมนิพนธ์
สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก
ธรรมสภา